

Ya'a tse'e je Oy Kats je Oy Ayook juu' ve'e je Mateo jyaay

*Je Jesucristo je jyuypit jayu
(Lc. 3.23-38)*

¹ Je Jesucristo je jyuypit jayu, je'e tse'e je Abraham, je'e tse'e je David. Jidu'um tse'e ñaske'xidi: ² je Abraham tse'e je myajntk je Isaac; je Isaac tse'e je myajntk je Jacob; je Jacob tse'e je myajntk je Judá jets je y'uts je y'ajch; ³ je Judá jets je ta'axtajk Tamar, je'e tse'e je myajntkta je Fares jets je Zara; je Fares tse'e je myajntk je Esrom; je Esrom tse'e je myajntk je Aram; ⁴ je Aram tse'e je myajntk je Aminadab; je Aminadab tse'e je myajntk je Naasón; je Naasón tse'e je myajntk je Salmón; ⁵ je Salmón jets je ta'axtajk Rahab, je'e tse'e je myajntk je Booz; je Booz tse'e je myajntk je Obed; je Obed tse'e je myajntk je Isaí; ⁶ je Isaí tse'e je myajntk je yakkutojkpa David; je yakkutojkpa David jets je ta'axtajk juu' ve'e ijt je janya'aju Urías je ñuda'ax, je'e tse'e je myajntk je Salomón.

⁷ Je Salomón tse'e je myajntk je Roboam; je Roboam tse'e je myajntk je Abías; je Abías tse'e je myajntk je Asa; ⁸ je Asa tse'e je myajntk je Josafat; je Josafat tse'e je myajntk je Joram; je Joram tse'e je myajntk je Uzías; ⁹ je Uzías tse'e je myajntk je Jotam; je Jotam tse'e je myajntk je Acaz; je Acaz tse'e je myajntk je Ezequías; ¹⁰ je Ezequías tse'e je myajntk je Manasés; je Manasés tse'e je myajntk je Amón; je Amón tse'e je myajntk je Josías; ¹¹ je Josías tse'e je myajntk je Jeconías jets je y'utsatajk, van'it ku ve'e je israeejlit jayu akee'y yakvoovdi jem babilóniait y'it jootm.

¹² Távani tse'e je israeejlit jayu akee'y yakvovda vye'na, jetse'e jyaa'knañaske'xijidi: je Jeconías tse'e je myajntk je Salatiel; je Salatiel tse'e je myajntk je Zorobabel; ¹³ je Zorobabel tse'e je myajntk je Abiud; je Abiud tse'e je myajntk je Eliaquim; je Eliaquim tse'e je myajntk je Azor; ¹⁴ je Azor tse'e je myajntk je Sadoc; je Sadoc tse'e je myajntk je Aquim; je Aquim tse'e je myajntk je Eliud; ¹⁵ je Eliud tse'e je myajntk je Eleazar; je Eleazar tse'e je myajntk je Matán; je Matán tse'e je myajntk je Jacob; ¹⁶ je Jacob tse'e je myajntk je José, je María je ñuyaa'y. Je María tse'e je Jesús je tyaak. Je Jesús tse'e je Cristo, juu' ve'e je Nte'yam vyinkoon jetse'e yakkutojknit.

¹⁷ Ax makmajkts naske'exats je'e ve'e vye'na ku ve'e je Abraham kujx yakmachovatsaa'n jets je David kujx paat; makmajkts naske'exavats je'e ve'e ku ve'e je David kujx yakmachovatsaa'n jets van'it kujx paat ku ve'e je israeejlit jayu akee'y yakvoovdi jem Babilonia; makmajkts naske'exavats je'e ve'e ku ve'e van'it kujx yakmachovatsaa'n jets van'it kujx paat ku ve'e je Cristo kye'x.

*Ku je Jesucristo kye'x
(Lc. 2.1-7)*

¹⁸ Jidu'um tse'e je Jesucristo kye'x. To'k xa ve'e je jayu y'ijit juu' ve'e José duxaaaj. Pú'kani tse'e dujayep vye'na to'k je kiixata'ax juu' ve'e María duxaaaj, je'e juu' ve'e ux'look je Jesucristo tyaaki. Kak'apukna ve'e chaanada vye'na, van'it tse'e je Espíritu Santo je Nte'yam je myakkin kajx duyaktaajñ je María ónu'k maat. ¹⁹ Ax je José, tuvts je'e ve'e je jyáyuvín je jyoojntykin y'ijit. Ku ve'e du'ix jets ónu'k maatani ve'e je María, ax ka'a tse'e du'uktsojkni jetse'e dumaattsaanat, ni ka'a tse'e dutsojkpa jetse'e kuduyaktso'otyuuin, je'e kajx tse'e du'ukvinmaajy jets ayu'utsji ve'e kudumasookni. ²⁰ Namvaate'e je José ve'em

duvinmay, van'it tse'e to'k je Maja Vintsán je y'aangeles yak'ixji je kuma'aj kajx juu' ve'e jidu'um na'muxju:

—José, je David je chaan je kyooj, kadi mtsa'aga jetse'e je María xmaattsaaanat, kux je Nte'yam je kyutojkun kajxe'e je Espíritu Santo yaktaajnji ónuk maat.
²¹ Yakke'exupe'e to'k je pi'k mix ónuk, Jesuusts je'e ve'e mtukxaajap kux je'e ve'e dutuknuvaatsnup je jyayu je tyókinda.

²² Je'e kajx tse'e ve'em jyajty jetse'e tyoojnji je Maja Vintsán je y'ayook, ve'em ax jo'n vyaajñ to'k juu' ve'e ijt je Nte'yam je y'ayook kojtsnajxpa. Jidu'um tse'e vyaajñ:

²³ Onuk maat tse'e tyánut to'k je kiixata'ax, je'e tse'e to'k je pi'k mix ónuk duyakke'exup.

Emanuel tse'e yaktukxaajap.

(Jidu'umts je'e ve'e Emanuel kyatsapítsum, uu'm maatta ve'e je Nte'yam.)

²⁴ Ku ve'e je José jyotvij, ve'em tse'e dutuujn ax jo'n je Maja Vintsán je y'aangeles ña'muxji, myaattsuuni'ukvaan tse'e je María; ²⁵ ax ka'a tse'e ti kats dutukmaatjayejp van'it paat ku ve'e je pi'k mix ónuk duyakke'x, Jesuusts je'e ve'e tyukxaajidu.

2

Je yaa'tyajkta juu' ve'e je maatsa dunu'ixpajkidup

¹ Jeme'e Belén je Jesús kye'x, to'k je kajpun juu' ve'e jem judéait y'it jootm, van'it ku ve'e je Herodes yakkutojkp vye'na. Van'it tse'e jye'ydi jem jerusaleenit kyajpun kajxm je yaa'tyajkta juu' ve'e je maatsa dunu'ixpajkidup, ² jem je'e ve'e choo'nda joma ve'e je xaaj pyítsum, jetse'e du'amotutúvidi:

—¿Jómase'e y'it je israeejlit jayu yakkutojkpa juu' ve'e ke'x? Joma ve'e je xaaj pyítsum, jemts aatse'e n'ix je maatsa juu' ve'e duyaknukexnatajkip jets ta ve'e kye'ex,

je'e kajxts aatse'e yaja tunmín jets aats je'e ve'e nvinjávat nvintsa'agat.

³ Ku ve'e je yakkutojkpa Herodes dumotu, van'it tse'e ñavyinma'yunmooyji, nay ve'empa tse'e nujom je jerusaleenit jayu. ⁴ Van'it tse'e je yakkutojkpa duvat-saajv nujom je tee'tajk je vyintsanda jets je tsaptujkpit yak'ixpajkpatajkta, jetse'e du'amotutúvidi pan joma ve'e kye'exut je Cristo, juu' ve'e je Nte'yam vyinkoon jetse'e yakkutókut. ⁵ Van'it tse'e y'atsoojvjidi:

—Jem Belén, yaja judéait y'it jaat, kux jidu'ume'e dujatyaañ jep Kunuu'kx Jatyán kujxp to'k juu' ve'e ijt je Nte'yam je y'ayook kojtsnajxpa:

⁶ Jets miitsta, beleenit jáyuda juu' ve'e tsuunidup yaja judéait y'it jaat,
mnumájjidup xa miitse'e nuyojk jets ka'a ve'e je viijnk jáyuda juu' ve'e tsuunidup yaja Judea,
kux jeme'e mkajpun kajxmda jyéjat to'k je yakkutojkpa juu' ve'e du'ix'ijtnup ats je njáyuda, je israeelitta. Jidu'um tse'e dujatyaañ.

⁷ Van'it tse'e je Herodes ayu'uts duvat-saajv je'eda juu' ve'e je maatsa dunu'ixpajkidup jetse'e du'amotutuvi pan vin'ite'e du'ix'ukvaandi je maatsa. ⁸ Van'it tse'e du-pakejxti jem Belén. Jidu'um tse'e dunuujmidi:

—Najkxu x'íxtada oy je pi'k mix ónuk. Ku tse'e xpaattat, m'avánadap tse'e jets atse'e najkx nvinja'viva nvintsa'kiva.

⁹ Ku ve'e ve'em yaknuujmidi je yaa'tyajkta, van'it tse'e choo'ndini. Van'it tse'e vyintoo'vajkijidi je maatsa juu' ve'e y'ixtu ku ve'e vye'nada jem joma ve'e je xaaj pyítsum, jetse'e yo'y'atúvi je maatsa joma ve'e je pi'k mix ónuk. ¹⁰ Ku ve'e je yaa'tyajk du'íxtinuva je maatsa, ooy tse'e tyunxoojntkti. ¹¹ Ku ve'e tyajkidi jep tujkp, y'ixtu tse'e je pi'k mix maat je tyaak María, van'it tse'e dvincoxkténidi

je pi'k mix ónuk jetse'e duvinja'vidi duvintsa'kidi. Van'it tse'e duyak'avaatsti je y'apajkinda jetse'e dumooydi je vyintsa'kin: je oro, jets je incienso ax jo'n je poom, jets je pa'ajk xoo'kpa juu' ve'e mirra duxaaj. ¹² Van'it tse'e je Nte'yam tyuknuja'vijidi je kuma'aj kajx jets ka'a ve'e y'ukvimpijttinit joma ve'e je Herodes. Je viijnk too' tse'e pyajktinu jetse'e ñajkxtini joma ve'e je y'itta je ñaaxta.

Ku je Jesús yaktsoo'nji je tyee' je tyaak jetse'e yaknajkxi jep Egipto

¹³ Ku ve'e ñajkxtini je yaa'tyajka juu' ve'e je maatsa dunu'ixpajkidup, van'it tse'e je José je kuma'aj kajx yak'ixji to'k je Maja Vintsán je y'aangeles juu' ve'e jidu'um na'muxju:

—Pojtuku, yaktsoo'nu ya pi'k mix maat ya tyaak jets maatke'ekun. Najkxta jem Egipto, jem tse'e mtándat van'it paat ku ats mitse'e nvaajnjat, kux je Herodes yak-jay'ixtajape'e ya pi'k mix ónuk jetse'e duyakjay'oo'kjut.

¹⁴ Van'it tse'e je José pyojtuk jetse'e koo'ts du-maattsaa'n je pi'k mix ónuk maat je tyaak, jetse'e jem Egipto ñajkxti. ¹⁵ Jem tse'e tyaandi van'it paat ku ve'e je Herodes y'oo'kni. Ku tse'e ve'em jyajty, van'it tse'e tyoojnji je Maja Vintsán je y'ayook, ve'em ax jo'n vyaajñ to'k juu' ve'e ijt je Nte'yam je y'ayook kojtsnajxpa. Jidu'um tse'e vyaajñ: “Nvatsoov atse'e je n'Onuk jetse'e jem Egipto pyítsumnit.” Jidu'um tse'e vyaajñ.

Ku je Herodes duyakjay'oo'kjidi je pi'k mix ónuk

¹⁶ Ku ve'e je yakkutojkpa Herodes du'ix jets vin'aa'n-judu ve'e je yaa'tyajka juu' ve'e je maatsa dunu'ix-pajkidup, ooy tse'e tyunnaajkjotma'tji, yakjay'oo'kkajxju ve'e nujom je pi'k mix ónukta juu' ve'e dukatajkipna toojk joojnt jetse'e jem jyoojntykada vye'na beleenit kyajpun

kajxm jets támaraat; ve'eme'e dupayo'y pan vinxup joojntani ve'e je pi'k mix Jesús, ve'em ax jo'n ña'muxjidi je yaa'tyajta juu' ve'e je maatsa dunu'ixpajkidup. ¹⁷ Ax ku tse'e ve'em jyajty, van'it tse'e tyoojnji je Jeremíasje y'ayook, to'k juu' ve'e ijt je Nte'yam je y'ayook kojtsnajxpa. Jidu'um tse'e vyaajñ:

¹⁸ Yakmotu xa ve'e jem ramaajit kyajpun kajxm

jetse'e je jayu je yaaxun je tsaachvinma'yun duyaknajxti, je Raquel je chaan je kyooj, je'e tse'e je y'ónuk dunuyaaxtu, ka'a tse'e du'uktsojktini jetse'e pan kyojtsjot'amájajadat, kux távani ve'e je y'ónukta y'oo'kni vye'na.

¹⁹ Aa'kani tse'e je Herodes vye'na, van'it tse'e jem Egipto je José to'k je Maja Vintsán je yaangeles yak'ixji je kuma'aj kajx, jetse'e ña'muxji:

²⁰ —Pojtuku, vovu ya pi'k mix maat ya tyaak, najkxtin-uva jem israeelit y'it jootm, kux távani je'e ve'e y'oo'ktini juu' ve'e du'ukyak'oo'kuvaandu ya pi'k mix.

²¹ Van'it tse'e je José pyojtuk jetse'e duvaajv je pi'k mix maat je tyaak, jetse'e jem ñajxtini israeelit y'it jootm. ²² Ax ku tse'e je José dumotu jets je Arquelao ve'e yakkutojpk jem Judea, je'e juu' ve'e je tyee' Herodes divintikts, ts'a'ki tse'e je José ku ve'e jem ñajxut. Ku ve'e yakvaajnji je kuma'aj kajx, jem tse'e galiléait y'it jootm ñujkx. ²³ Ku ve'e jem jye'y, jem tse'e nazarétit kyajpun kajxm ñujkx tsuuniva. Ku tse'e ve'em jyajty, van'it tse'e tyoojnji juu' ve'e kyojtstu je Nte'yam je y'ayook kojtsnajxpatajkta, je'ets je'e ve'e ku ve'e vyaandi jets nazarétit jayu je'e ve'e je Jesús.

3

Ku je Yaknapejtpa Juan kya'amaajy joma ve'e kya-pantsuuna

(Mr. 1.1-8; Lc. 3.1-9, 15-17; Jn. 1.19-28)

¹ Ku ve'e je Jesús chuuni jem Nazaret, van'it tse'e je Yaknapejtpa Juan ñujkx joma ve'e kyapantsuuna jem judéait y'it jootm. ² Jem tse'e dutuk'ix'ukvaajñ je jáyuda juu' ve'e nunajkxjudu. Jidu'um tse'e dunuujmidi:

—Vinmayumpijttini, masooktini je mko'oy joojntykinda. Napyaaajmjidini jem je Nte'yam y'am kya'm, kux myaaxuxjudupe'e jetse'e jem m'ijttinit.

³ Ya Juaants je'e ve'e juu' ve'e y'ava'ni je Nte'yam je y'ayook kojtsnajxpa Isaías. Jidu'um tse'e dujatyaaajñ:

Yakmótup xa ve'e ku ve'e to'k je jayu jidu'um makk kyats joma ve'e kyapantsuuna:

“Yak'o'yijada, yaktaajvjada je too' joma ve'e je Maja Vintsán ñáxut.”

Jidu'um tse'e je Isaías dujatyaaajñ.

⁴ Juu' ve'e je Juan vyítip, je camello pajk pumts je'e ve'e; je ak tse'e tyiintsoojmjup. Je paach tse'e jyu'kxp jets je maja pa'ajk. ⁵ Je jerusaleenit jayu tse'e najkxtu amotunajxpa; najkxtuva tse'e nujom je jáyuda juu' ve'e tsuunidup jem judéait y'it jootm, nay ve'empa tse'e pan pan jatye'e dumutámidup je jordaaniit maja naaj. ⁶ Vintsots je'e ve'e je tyokin dumavyatsta, ve'em tse'e je Juan yaknapétjada jem Jordán maja najootm.

⁷ Ax ku tse'e je Juan du'ix jets numaye'e je fariseotajk jets je saduceotajk ñunajkxjada jetse'e duyaknapéttat, van'it tse'e dunuujmidi:

—Miiitsta, je tsaa'n je chaanda je kyoojta, je kats xa ve'e tuxmótuda jets táminup je'e ve'e je tsaachto'nun, je'e kajx tse'e xkuke'ekta. ⁸ Je'e tse'e mtoondinup juu' ve'e oy jetse'e ñuke'xnatákat jets mmasooktinu ve'e je mko'oy

joojntykinda. ⁹ Ka'a ve'e xnutúvadat jetse'e mva'andat: "Ka'a tse'e je Nte'yam xyaktsaachpaatumdat, kux je Abraham je chaan je kyooj xa uu'me'eda", kux nvaajnidup ats miitse'e jets o'yixjupe'e je Nte'yam jetse'e ya tsaaj duyakvimpítut je Abraham je chaan je kyooj. ¹⁰ Ve'em xa miitse'eda ax jo'n je kup juu' ve'e je oojoyit ju'kx dukayakta'mip. Ax tá tse'e je tiempo jye'ya juu' ve'e ve'em ax jo'n je jayu je pojxun dumach jetse'e je kup dupojxukut. Ax nujom tse'e je kup juu' ve'e je oojoyit ju'kx dukayakta'mip, yakpojxuknupts je'e ve'e jetse'e yakjanvíppinit. ¹¹ Je tsoxk naaj ats miitse'e ntukyaknapejttup, je'e nuja'vints je'e ve'e jets mmasooktinu ve'e je mko'oy joojntykinda; ax je'e pan atse'e xpa'ux'ookip, je'e tse'e jem mja'vin kajxmda mtukyaknapétjadap je Espíritu Santo jetse'e je jayu dutokimpayo'oyut. Ñumájipts je'e ve'e nuyojk jets ka'a ve'e ats, ni ka'ats atse'e nvinmachju jets atse'e je kya'ajk nyakkeekjat. ¹² Ku ve'e je jayu dutokimpayo'oy, ve'em tse'e dutónut ax jo'n to'k je yaa'tyajk juu' ve'e jem kya'm je tukjee'pun dumats'ijtp jetse'e divimpójut je trigo. Pyakmókup tse'e je trigo taajm; ax je po'ox juu' ve'e pyajkjap, je'e tse'e jem janjootm pyaamnup juu' ve'e ni vin'ita kapi'tsp.

*Ku je Jesús ñapejt
(Mr. 1.9-11; Lc. 3.21-22)*

¹³ Ku ve'e je Juan je jayu duyaknapejt, van'it tse'e je Jesús chaa'n jem galiléait y'it jootm jetse'e jye'y joma ve'e je jordanit maja naaj, jem joma ve'e je Juan vye'na. Je'e tse'e ñunajkx jetse'e je Juan yaknapétjut. ¹⁴ Ka'a tse'e je Juan du'uktsajk, jidu'ume'e je Jesús dunuujmi:

—¿Mits atse'e xnumiimp? Ñojk'óy xa ats mitse'e xyaknapétjut.

¹⁵ Van'it tse'e je Jesús y'atsoojvji:

—Kuvuk xa ve'e dutsak, kux pyaatyp y'akeeguij je'e ve'e jetse'e nto'numut nujom juu' ve'e je Nte'yam chajkp.

Van'it tse'e je Juan dukuvujk. ¹⁶ Ku tse'e je Jesús ñapejtkujx, van'it tse'e pyítsumni jem najootm. Tun to'mayji tse'e ojts je tsapjootmit it y'ava'ach jetse'e je Jesús du'ix jets jeme'e ñukada'akyju je Espíritu Santo, juu' ve'e ijtp jem je Nte'yam jya'vin kajxm, ve'eme'e ñukada'akyju ax jo'n to'k je pak. ¹⁷ Van'it tse'e to'k je ayook yakmōtu juu' ve'e jem tsapjootm kadaak. Jidu'um tse'e vyaajñ:

—Ya'a xa ve'e ats je n'Onuk, juu' atse'e ooy ntuntsajkp, ooyts ats ya'a ve'e ntuntukxoonduk.

4

Ku je Jesús je Satanás y'ukyaktokimpakuvaajnji (Mr. 1.12-13; Lc. 4.1-13)

¹ Van'it tse'e je Espíritu Santo je Jesús duyaknujx jem vinva'ajts it kajxm jetse'e jem je ko'oyjáyuvap juu' ve'e dunuvintsanikajxp je ko'oyjayuvaptajkta, jetse'e du'ixut vintso ve'e je Jesús kuduyaktokimpujk. ² Vujxküp xaa j vujxküp tsooj ve'e je Jesús kyakay vye'na, van'it tse'e je yooj pyaatji. ³ Van'it tse'e je ko'oyjáyuvap vyinkutámiji jetse'e ña'muxji, ukvin'aa'nuvaajnju tse'e:

—Pan tyúvam xa ve'e jets je Nte'yam je y'Onuk mitse'e, mukótsuts n'it ya tsaaj jetse'e vyimpítut tsapkaaky.

⁴ Van'it tse'e je Jesús y'atsaajv:

—Jidu'um xa ve'e je Kunuu'kx Jatyán vya'añ: “Ka tun je'e kajxyap xa ve'e je jayu jyoojntyka ku ve'e juu' dukay duju'kx, je ayook kajxe'e juu' ve'e je Nte'yam kyajtsp.”

⁵ Van'it tse'e je ko'oyjáyuvap yaknajxji jem kunuu'kx kajpun kajxm, jem Jerusalén. Van'it tse'e je Jesús jem maja tsaptakkojm duyakpejt ⁶ jetse'e jidu'um dunuujmi:

—Pan tyúvam xa ve'e jets je Nte'yam je y'Onuk mitse'e, naajkkustákajats n'it, kux jidu'ume'e je Kunuu'kx Jatyán vya'añ:

Je Nte'yam xa ve'e dupava'anup je y'aangelestajk jetse'e m'íxjut mjayépjut, jetse'e je kya'aj mtuk'amátsajat jetse'e je mtek je tsaaj kyayaktsaachajat.

⁷ Van'it tse'e je Jesús y'atsaajv:

—Vaampap tse'e jidu'um je Kunuu'kx Jatyán: “Ka'a tse'e x'íxtat joma vaate'e juu' dukuvuk je Maja Vintsán, uu'm je nNte'yamamda.”

⁸ Van'it tse'e je ko'oyjáyuvap yaknajkxjuva joma ve'e to'k je kopk juu' ve'e kajxm aa'k. Jem tse'e je Jesús dutuk'ix nujom je jayu juu' ve'e yakkutujkja ijttup yaja naxviijn jets vinxupe'e je majin je jayu dujayep. ⁹ Van'it tse'e dunujjmi:

—Nujom xa ats mits ya'a ve'e nmokyajxnit pan xvinkoxkténip ats mitse'e jets atse'e xvinjávát xvintsa'a-gat.

¹⁰ Van'it tse'e je Jesús ña'muxji:

—Najkxni, Satanás, kux jidu'ume'e je Kunuu'kx Jatyán vya'añ: “Vinjávada vintsa'agada je Maja Vintsán, uu'm je nNte'yamamda, je'ejyji ve'e to'k mvinjávadap mvintsa'a-gadap.”

¹¹ Van'it tse'e je ko'oyjáyuvap myasookji jetse'e je aangelestajk je Jesús dununajkxti jetse'e dupatto'nidi.

Ku je Jesús kya'amay'ukvaajñ jep Galilea

(Mr. 1.14-15; Lc. 4.14-15)

¹² Ku ve'e je Jesús je kats dumotu jets jepe'e poxuntujkp je Yaknapejtpa Juan, van'it tse'e ñujkx jem Galilea; ¹³ ax ka'a tse'e tyaañ jem nazarétit kyajpun kajxm, jeme'e Capernaum ñujkx tsuuniva. Je kajpun, myutámipe'e je maja na'akaya jem zabuloonit jets neftaliijit y'it jootmda.

¹⁴ Je'e kajx tse'e ve'em jyajty jetse'e tyoojnji juu' ve'e je Isaías jyatyaan, to'k juu' ve'e ijt je Nte'yam je y'ayook kojtsnajxpa. Jidu'um tse'e dujatyaañ:

¹⁵ Je it je naax juu' ve'e Zabulón jets Neftalí duxaaaj,
je too' juu' ve'e je'yp jem maaxy napa'am jetse'e ñaxy jem
jado'k ado'om Jordán maja napa'am,
jem galiléait y'it jootm joma ve'e jyoojntykada pan pan
jaty'e ka je israeejlit jáyuvap,

¹⁶ je jayu pan pan jaty'e kupi'ijts kukoo'ts tsuunidu,
y'ixtuts je'e ve'e to'k je maja kujajpa je maja kuta'kxpa;
pan pan jaty'e maaydup tajtup kux cha'kidupe'e jetse'e
y'oo'ktat,

kujajjudu kuta'kxjudu tse'e.

Jidu'um tse'e je Isaías dujatyaañ.

¹⁷ Van'it tse'e je Jesús kya'amay'ukvaañ. Jidu'um tse'e
vyaañ:

—Vinmayumpijttini, masooktini je mko'oy
joojntykinda. Napyaaajmjidini jem je Nte'yam y'am kya'm
kux myaaxuxjudupe'e jetse'e jem m'ijttinit.

*Ku je Jesús duvaajv numaktaaxk je ajkx maakpada
(Mr. 1.16-20; Lc. 5.1-11)*

¹⁸ Jeja tse'e galiléait myaja na'akaya pa'ayi je Jesús ñaxy
vye'na, jetse'e du'ix numejtsk je yaa'tyajk, to'k uts to'k
ajch: to'k juu' ve'e duxaaaj Simón juu' ve'e yaktukxaaaji
Pedro, jets jado'k juu' ve'e duxaaaj Andrés. Ajkx maakpats
je'e ve'e y'ijtti; jem je'e ve'e du'avájada vye'na je tyuk'a-
jkk'amaakin xuum maja na'akaya jootm. ¹⁹ Van'it tse'e je
Jesús ña'muxjidi:

—Pamiindini ats. Ajkx maakk xa ve'e mtoondup; ax
uxyamts ats miitse'e je toonk nmo'odat jets atse'e je jayu
xtuknumíndat.

²⁰ Tun jatyji tse'e dumasooktini je tyuk'ajkx'amaakin xuum jetse'e dupanajkxtini.

²¹ Vee'n tse'e yo'oyda vye'na, van'it tse'e je Jesús du'ixpa janumejtsk je yaa'tyajk, je Santiago jets je Juan, nay to'k uts to'k ajchpats je'e ve'eda, je Zebedeo je myajntktajk. Jem je'e ve'e barco jootm je tyee' dumaadada vye'na jetse'e je tyuk'ajkx'amaakin xuum du'ataagada. Van'it tse'e je Zebedeo je myajntktajk yakvoovduva.

²² Tun jatyji tse'e dumasooktini je barco maat je tyee'da, jetse'e dupanajkxtini.

*Ku je Jesús je numay jayu duyak'ixpujk
(Lc. 6.17-19)*

²³ Jem tse'e nujom galiléait y'it jootm je Jesús du'ay-o'oy du'anaxy y'ijt joma jaty tsaptajk jetse'e je jayu dutukyak'ixpuk je oy kats je oy ayook, je'e ve'e ku ve'e je jayu yakvaajnja jets chajkpe'e je Nte'yam jetse'e je jayu ñapyaajmjidinit jem je Nte'yam y'am kya'm. Pan nuvinxupe'e to'k jado'k je pa'am dujayep, ve'em tse'e duyakjotkadaakni. ²⁴ Yaknuja'vip tse'e je Jesús jem nujom maja it jootm juu' ve'e Siria duxaaj; tyuknunajkxtu tse'e je Jesús nujom pan pan jatye'e je pajkpa je aampa dujayejptup, pan pan jatye'e jem jya'vin kajxmda je ko'oyjáyuvap, pan pan jatye'e ko'opya'ampajkjudup, jets pan pan jatye'e mojkup; yakjotkadakkajxnuts je'e ve'e to'k ka'ajyjida. ²⁵ Numay tse'e je jayu pyanajkxjidi. Jem tse'e je galiléait jayu, jem tse'e juu' ve'e tsoo'ndu jem decápolisit y'it jootm jets jem jerusaleenit kyajpun kajxm, jempa tse'e juu' ve'e viijnk tso tsoo'ndu jem judéait y'it jootm, nay jempa tse'e juu' ve'e tsoo'nduva je it je naax juu' ve'e jado'k ado'om je jordanit maja nanaxy jem joma ve'e je xaaj pyítsum.

5

Ku je Jesús kya'amaajy jem tonun viinm

¹ Ku ve'e je Jesús du'ix je numay jayu, van'it tse'e pyejt joma ve'e to'k je tonun jetse'e jem y'ajxtk. Van'it tse'e je y'ixpajkpatajk ñuje'yjidi, ² jetse'e je Jesús yak'ixpajkjidi jidu'um:

Je'eda pan pan jatye'e xoonda

(Lc. 6.20-23)

³ —Xoon xa je'e ve'eda pan pan jatye'e je tyokin du'ixkajptup, íttapts je'e ve'e jem je Nte'yam y'am kya'm.

⁴ 'Xoon xa je'e ve'eda pan pan jatye'e tsaachvinmaaydup, yakjot'amájajadaptts je'e ve'e je Nte'yam.

⁵ 'Xoon xa je'e ve'eda pan pan jatye'e je nuu'k aaj je nuu'k joot dujajeyptup, je'e tse'e yakmo'odap je naxviijnit it.

⁶ 'Xoon xa je'e ve'eda pan pan jatye'e duyoojidup dutaatsidup juu' ve'e je Nte'yam chajkp, ku'ux jotkada'aky tse'e y'íttat.

⁷ 'Xoon xa je'e ve'eda pan pan jatye'e je jayu dutukmo't-tup, tukmo'tjjuduvapts je'e ve'e je Nte'yam.

⁸ 'Xoon xa je'e ve'eda pan pan jatye'e je va'ajts aaj je va'ajts joot dujajeyptup, y'íxtapts je'e ve'e je Nte'yam.

⁹ 'Xoon xa je'e ve'eda pan pan jatye'e duyaknamyujot'o'yijidup juu' ve'e namyu'ejkjudup, va'anupts je'e ve'e je Nte'yam: “Atsts ya'a ve'e je n'ónukta.”

¹⁰ 'Xoon xa je'e ve'eda pan pan jatye'e je jayu jomtoojnudup titoojnjudup kuxe'e dutonda juu' ve'e je Nte'yam chajkp, íttapts je'e ve'e jem je Nte'yam y'am kya'm.

¹¹ 'Xoon xa miitse'eda ku ve'e je jayu mvinkojtspétjada, mjomtónjada mtitónjada, jetse'e mnuvampétjada ats kajx. ¹² Tukxoondukta tse'e ooy ku ve'e ve'em myaktonda, kux myakmooydinupe'e je maja o'yin jem tsapjootm, kux

ve'eme'e dujomtoondi dutitoondi je Nte'yam je y'ayook kojtsnajxpatajkta juu' ve'e joojntykidu too'vajkp jets ka'a ve'e miitsta.

Je kaan tukmu'a'ixmojkin

(Mr. 9.49-50; Lc. 14.34-35)

¹³ 'Miitsta xa ve'e je kaan jo'n yaja naxviijn. Ax pan tókinup tse'e je kaan je tya'mútsin, ¿vintsos'e'e jado'k nax tya'mútsinuvat? Ka'ats je'e ve'e y'uktoonit, yak'uxko'onupe'e jeja too' aajy jets'e'e je jayu ñutee'njut tyuktee'njut.

Je ta'kxpa tukmu'a'ixmojkin

(Mr. 4.21-25; Lc. 8.16-18)

¹⁴ 'Miits xa ve'e je ta'kxpa jo'n yaja naxviijn. To'k je kajpun juu' ve'e jem kopk kajxm, ka'a tse'e y'oya jets'e'e yakyo'otsut. ¹⁵ Ka'a xa ve'e je ta'kxpa yakna'ak jets'e'e ti yaktuknaxjópút; kajxm je'e ve'e yakpum jets'e'e dukuta'kxut anañujoma je jáyuda juu' ve'e jep tujkp. ¹⁶ Nay ve'empats miitse'eda, ve'em ax jo'n je ta'kxpa je numay jayu dukutu'kx, yaknuke'xnatákada je y'oy je'e jeja je jayu vyinkujk; ku je'e ve'e du'íxtat je y'oy je'e juu' ve'e mtoondup, yakmájadap yakjaanchadaps je'e ve'e je nTee'amda, juu' ve'e jem tsapjootm.

Oy je'e ve'e je Moisés je pyava'nun

(Lc. 16.16-17)

¹⁷ 'Ka'a xa miitse'e mvinmáydats jets je'e atse'e nnumiin jets atse'e nyakkutókiyut je Moisés je pyava'nun jets juu' ve'e jyavyejttu je Nte'yam je y'ayook kojtsnajxpatajkta. Ka je'e kajxapts atse'e nmiijn jets ats je'e ve'e nyakkutókiyut; je'e kajxe'e jets ats je'e ve'e nkutyónut jets atse'e nkojtsva'atsut ti ve'e tyijp. ¹⁸ Tyúvam xa ats miitse'e nnaajmada, namvaate'e y'it ya tsajmit it jets ya naxviijn it, tonkájxup tse'e nujom je pava'nun; dumaja

dumootska je'e ve'e je pava'nun, tonkaxjupts je'e ve'e. ¹⁹ Je'e kajx tse'e, pan pan xa ve'e dukakutyoomp je pava'nun, dukanumaja je'e ve'e je pava'nun, jetse'e ve'em je jayu dutuk'ix, je'e tse'e dunupi'kikaxup je jayu juu' ve'e ijttup jem je Nte'yam y'am kya'm; ax pan pan tse'e dukutyoomp je pava'nun jetse'e ve'em je jayu dutuk'ix, nnumajapts je'e ve'e jem je Nte'yam y'am kya'm. ²⁰ Kux ve'em ats miitse'e nnaajmada, ve'em xa ve'e dutsak jetse'e nuyojk oy xtondat juu' ve'e je Nte'yam chajkp jets ka'a ve'e juu' ve'e tyoondup je tsaptujkpit yak'ixpajkpatajk jets je fariseotajk. Pan ka'a tse'e ve'em xtonda, ka'a tse'e mtakadat jem je Nte'yam y'am kya'm.

Ku je jayu jyotma'aty

(Lc. 12.57-59)

²¹ 'Ta ve'e x'amotunaxta ku ve'e jidu'um je jujpit jayu yaknuujmidi: "Ka'a tse'e myakjayu'oo'kktat, kux jya-pana pan pane'e yakjayu'oo'kp, yakmo'opts je'e ve'e je tsaachpaatun." ²² Ax nmuujmidupts ats miitse'e jets jyapana pan pane'e je y'uts je y'ajch ukpu je y'uts je cha'a dumu'ejkjup, yaktokimpayo'oyupts je'e ve'e. Pan pane'e je y'uts je y'ajch ukpu je y'uts je cha'a divinkojt-spejtp, tokimpayo'oyjadapts je'e ve'e pan pan jatye'e dunumajidup jep tsaptujkp. Pan pan tse'e ka vijap dutijp je y'uts je y'ajch ukpu je y'uts je cha'a, kutsa'aga tse'e jetse'e jem janjootm yakpaamnit.

²³ 'Ax ve'em tse'e, pan myaknajkxtup xa ve'e je myaxta joma ve'e je Nte'yam xvinjavada xvintsa'agada, jetse'e jem xjaa'myestat jets mmu'ejkjudupe'e nuto'k je m'utsta je m'ajchta ukpu nuto'k je m'utsta je mtsa'ada, ²⁴ maso'oktanumts jeja je myaxta jetse'e najkx too'vajkp je'e xmaatnamyujot'oyajada, van'it tse'e mvimpijttinuvat jetse'e je myaxta je Nte'yam xtukkaatakadat.

²⁵ 'Pan jem xa ve'e pane'e mnuxa'aⁱjidup jetse'e xmaat-najkxta jeja je yakkutojkpa vyinkujk, tukmaatkojts'oyada tse'e jeja too' aajy, ve'em tse'e jem je tokin payo'yva kya'm mkayakpámdat. Kux pan mpaajmjudup xa ve'e jem je tokin payo'yva kya'm, je tokin payo'yva tse'e jem je tojpa kya'm mpámjadap jetse'e mpoxuntakpámjadat. ²⁶ Tyúvam xa atse'e nva'añ jets ka'ajame'e mpítsumdat jep poxuntujkp vi'name'e xkakuvetta nujom juu' ve'e myójidup.

Ku je jayu je navyajkun duyakvintsá'kintóki

²⁷ 'Ta ve'e x'amotunaxta ku ve'e jidu'um yakkats: "Ka'a tse'e xyakvintsá'kintókidat je navyajkun." ²⁸ Ax atsts miitse'e nnuujmidup jets opyana pan pane'e dunu'ixp to'k je ta'axtajk jetse'e dutsak jetse'e dumaatnayjayépjut, ta tse'e jem jya'vin kajxm je ta'axtajk dutukmaatyakvintsá'kintóki je navyajkun.

²⁹ 'Pan myaktokintoojnjudup xa ve'e je m'aka'yun viijnda, tunyakpítsumda tse'e jetse'e x'uxkojtaxta, kux nuyojk oy je'e ve'e jetse'e to'k viijn je mni'kxta je mkopkta xyakkutókidat jets ka'a ve'e ku ve'e nujom je mni'kxta je mkopkta yakpaamnit jem janjootm. ³⁰ Pan myaktokintoojnjudup xa ve'e je m'aka'yun ka'ajta, tunkuspoxta tse'e jetse'e x'uxvívuptat, kux nuyojk oy je'e ve'e jetse'e to'k viijn je mni'kxta je mkopkta xyakkutókidat jets ka'a ve'e ku ve'e nujom je mni'kxta je mkopkta yakpaamnit jem janjootm.

Ku je yaa'tyajk je ñuda'ax dumasoo'kini

(Mt. 19.9; Mr. 10.11-12; Lc. 16.18)

³¹ 'Kojtstuxa tse'e je jayu jidu'um: "epyana xa ve'e pan pane'e je ñuda'ax dumasoo'okuvaannup, tun vinkopkts je'e ve'e jetse'e too'vajkp dumo'ot je ñak joma ve'e yak'ixut jets ka'a je'e ve'e du'uknúda'axini." ³² Ax atsts

miitse'e nnuujmidup jets pan pan yaa'tyajke'e duma-sooknup je ñuda'ax, pan ka je'e kajxap ku ve'e je ñuda'ax duyakvintsa'kintóki je navyajkun, je yaa'tyajk kajx tse'e je ta'axtajk duyakvintsa'kintóki je navyajkun ku ve'e je viijnk yaa'tyajk dupuk. Ax je'e tse'e juu' ve'e ux'ook dupajkp je ta'axtajk juu' ve'e je ñuyaa'y tumyasookjini, nay yakvintsa'kintóktivaps je'e ve'e je navyajkun.

Ku je jayu je Nte'yam duyaknaxy ukpu ti jaty

³³ Ta ve'e x'amotunajxtuva ku ve'e jidu'um je jujpit jayu yaknuujmidi: “Kutyonu je vaanduk juu' ve'e tuxpum pan je Nte'yame'e tuxyaknaxy.” ³⁴ Ax atsts miitse'e nnuujmidup jets ka'a ve'e je Nte'yam xyaknáxtat ku ve'e je vaanduk xpamda. Ni ka'a tse'e je tsapjootmit it xyaknáxtat. Pan ve'em xa ve'e xtonda, ve'emts je'e ve'e ax jo'n je Nte'yam kuxyaknajxti, kux jeme'e je Nte'yam je kyutojkun tsuujntkun. ³⁵ Ka'a tse'e ya naxviijnit it xyaknajxtuvat. Pan ve'em xa ve'e xtonda, ve'emts je'e ve'e ax jo'n je Nte'yam kuxyaknajxti, kux ve'em ya'a ve'e ya naxviijnit it ax jo'n je va'kpejtun joma ve'e je Nte'yam je tyek kuduyukkán. Ka'a tse'e je Jerusalén xyaknajxtuvat. Pan ve'em xa ve'e xtonda, ve'emts je'e ve'e ax jo'n je Nte'yam kuxyaknajxtuva, kux je Maja Yakkutojkpa je'e ve'e je kyajpun. ³⁶ Ni je mkuvajka tse'e xkayaknajxtuvat, kux ka'a ve'e m'o'yixjada jetse'e xyakvimpíttat otyo'ka je mvaajyta yak uk poo'p. ³⁷ Jidu'ume'e mva'andat “ve'em” ukpu “ka'a”; kux juu' ve'e nuyojk jaa'kyakkojtsp, je ko'oyjáyuvaps je'e ve'e duyakjéjip.

*Ku je jayu dutonumpit juu' ve'e ka óyap
(Lc. 6.29-30)*

³⁸ Ta ve'e x'amotunajxtuva ku ve'e jidu'um yakkats: “Pan pane'e je jayu je vyiijn duyakma'tp, je tyaats duyakvajntkp, nay vanxúpjyam tse'e yaktoonnuvat.” ³⁹ Ax atsts

miitse'e nnuujmidup jets ka'a ve'e xtonumpijjtadat juu' ve'e ka óyap pan pane'e mmutokintoojnjudup; ñojk'óy xa ve'e, pan pane'e m'akupá'kxijidup to'k ado'om aaj, mooyduva tse'e jado'k ado'om jetse'e mjaa'k'akupa'kx-ajadat. ⁴⁰ Pan pan tse'e mnuxa'laavaajjudup jetse'e je mvitupa'tk mpajkuxjada, masooaktuva tse'e jetse'e je mvi-tuni'kx mpajkuxjadat. ⁴¹ Pan myaktuk'akee'yidup xa ve'e jetse'e juu' xpatsámdat kojkm legua, ax mpatsámdap tse'e jakojkm legua. ⁴² epyana pan pane'e juu' m'amótujjudup, mmo'odap tse'e; pan pan tse'e juu' anuu'kx m'amótu-judup, ka'a tse'e xtso'oxpáktat.

Tsoкта je jayu pan pane'e mtso'oxpajkjjudup

(Lc. 6.27-28, 32-36)

⁴³ Ta ve'e x'amotunajxtuva ku ve'e jidu'um yakkats: "Tsoкта pan pane'e mtsojkkjudup; ka'a tse'e xtsók-tat pan pane'e mtso'oxpajkjjudup." ⁴⁴ Ax atsts miitse'e nnuujmidup: Tsoкта pan pane'e mtso'oxpajkjjudup, amótuda je Nte'yam jetse'e dukunoo'kxut pan pane'e mko'oñukojtsijidup, otyoojnjada pan pane'e mko'otyoo-jnjjudup, nutsapkotsta jetse'e je Nte'yam oy tyo'nuxjadat pan pane'e mvinkojtspejtjudup jets pan pane'e mjom-toojnjjudup mtitoojnjudup, ⁴⁵ ax ve'em tse'e mnuke'x-natákadat jets nTee'imdupe'e je Nte'yam, juu' ve'e jem tsapjootm. Kux ku xa ve'e je aampa xaaj duyakpítsum, tyuknu'aampys je'e ve'e juu' ve'e oy jayu jets juu' ve'e ko'oy jayu, yajéjijts je'e ve'e je tooj jetse'e duyaknutu'uj pan pan jatye'e tuv jáyuvudup joojntykidup, nay ve'empa tse'e pan pan jatye'e jomjáyuvudup tijáyuvudup jetse'e jyomjoojntykada tyijoojntykada. ⁴⁶ Pan je'ejyji xa miitse'e mtsojktup pan pane'e mtsojkkjudup, ¿ti o'yin tse'e mpák-tap je'e kajx? Je kupa'mun pakmojkpa paat xa ve'e ve'em jyátukada.

⁴⁷ 'Pan je'ejyji ve'e mkojtspoo'kxtup juu' ve'e mmaat-nayja'vijidup, ¿ti o'yints miitse'e mtoondup jets ka'a ve'e je viijnk jáyuda?, kux nay vanxúpjyame'e dutoonduva pan pan jatye'e je Nte'yam duka'ixada. ⁴⁸ Va'ajts tse'e mnaajk'ijtidinit, ve'em ax jo'n ñaajk'ítju va'ajts je nTee'amda, juu' ve'e jem tsapjootm.

6

Ku je jayu je y'oy je'e dutún

¹ Ku xa ve'e xtonda je y'oy je'e, ka je'e kajxap tse'e xtón-dat jetse'e je jayu du'ixtat juu' ve'e mtoondup. Pan je'e kajx xa ve'e ve'em xtonda jetse'e je jayu m'ixjadat, ka'a tse'e oy mtonumpijtuxjadat je nTee'amda, juu' ve'e jem tsapjootm. ² Je'e kajx tse'e, ku tse'e xputákadat je'e pan pan jatye'e katih'ijtuxjudup, ka'a tse'e anañujoma je jayu xtuknujávadat, kux ve'eme'e jyátukada jep tsaptujkp jets jeja too' aajy pan pan jatye'e mejts'aajta mejtsjootta. Je'e kajxts je'e ve'e ve'em dutonda jetse'e je jayu y'oñukótsajadat. Tyúvam xa ats miitse'e nnaajmada jets ka'a ve'e oy je Nte'yam tyonumpijtuxjadat, nvaatani je'e ve'e ku ve'e yak'oñukojtsidi. ³ Ax kuts miitse'e je jayu xmo'odat juu' ve'e katih'ijtuxjudup, ve'em tse'e xtón-dat jetse'e ni pana dukanujávát. ⁴ Pan ve'em tse'e xtonda, oy tse'e mtonumpijtuxjadat je nTee'amda, juu' ve'e du'ixp nujom juu' ve'e kanuke'xnatajkip jeja je jayu vyinkujk.

Ku je jayu chapkats

(Lc. 11.2-4)

⁵ 'Ku miitse'e mtsapkótstat, ka'a tse'e ve'em mtsap-kótstat ax jo'n je'eda juu' ve'e mejts'aajta mejtsjootta, ténip tse'e chapkotsta jep tsaptujkp jets joma ve'e je too' ñavyinnaxyju, je'e kajxts je'e ve'e ve'em dutonda jetse'e je jayu y'ixjadat ku ve'e chapkotsta. Tyúvam xa ats miitse'e

nnaajmada jets ka'a ve'e oy je Nte'yam tyonumpijtux-jadat, nvaatani je'e ve'e ku ve'e je jayu ve'em y'ixjada. ⁶ Ax kuts miitse'e mtsapkótstat, tákadats jep mtujkp, aka'ada je mtajk, van'it tse'e xmukótstat je nTee'amda, juu' ve'e jem tsapjootm. Pan ve'em tse'e xtonda, oy tse'e mtonumpijtuxjadat je nTee'amda, juu' ve'e du'ixp nujom juu' ve'e kanuke'xnatajkip jeja je jayu vyinkujk.

⁷ Ku ve'e mtsapkótstat, ka'a tse'e xkojtsumpíttat xkojt-s'latajat, ve'em ax jo'n jyátukada pan pan jatye'e je Nte'yam duka'ixada, ve'eme'e vyinmayda jets amotunáx-jadap je'e ve'e je Nte'yam ku ve'e ooy tyunkotsta. ⁸ Ka'ats miitse'e ve'em mjátukadat, kux namka'ana miitse'e je Nte'yam juu' x'amótuda, ñuja'vipts je'e ve'e juu' ve'e mka'ijtuxjudup. ⁹ Jidu'um tse'e mtsapkótstat:

Aats je nTee',

tsapjootm xa mits jeme'e,

va'ajts aaj va'ajts jootts mitse'e,

jetse'e myakvinjávat myakvintsa'agat.

¹⁰ Yakmiinni to'k aaj je mkutojkun.

Ve'em ax jo'n jem tsapjootm tyunju juu' mitse'e mtsajkp, ve'em tse'e tyoojnjuvat yaja naxviijn.

¹¹ Mooyk aats uxyam je kaaky je naaj juu' aatse'e jóvum xaaj ntukjoojntykip.

¹² Mee'kxjik aats je ntokin,

ve'em ax jo'n aatse'e ntokinmee'kxpa pan pan jaty aatse'e xmutokintoomp.

¹³ Kadi aats to'k aaj xmasa'ak jets aatse'e nka'at jem je ko'oyjáyuvap y'am kya'm;

mitsts aatse'e x'ixup xjayéup, x'axajtókup,

ve'emts aatse'e xkah'amaadaagat je kyoy je'e.

Kux xa'ma kajx mitse'e xka'ma je kutojkun, je makkin, jets je majin. Amén.

¹⁴ 'Pan mtokinmee'kxtup xa miitse'e pan pane'e mmu-tokintoojnjudup, mtokinmee'kxjadap tse'e je nTee'amda, juu' ve'e jem tsapjootm; ¹⁵ ax pan ka'a tse'e xtokinmee'kxta je jayu juu' ve'e mmutokintoojnjudup, nay ka'ava tse'e je nTee'amda mtokinmee'kxjuduvat.

Ku je jayu y'ayooja

¹⁶ 'Ku xa miitse'e m'ayoojadat, ka'a tse'e je mviiinda je m'aahta xyakma'attat, ve'em ax jo'n jyátukada je'eda juu' ve'e jittup mejts'aahta mejtsjootta, kux ve'em je'e ve'e jyátukada jets'e je jayu dunujávatat jets ayoojidup je'e ve'e. Tyúvam xa ats miitse'e nnaajmada jets ka'a ve'e oy je Nte'yam tyonumpijtuxjadat, nvaatani je'e ve'e ku ve'e je jayu y'ixjada jets ayoojidupe'e. ¹⁷ Ax miits, ku tse'e m'ayoojadat, navyimpojjada nay'apojjada jets'e oy mnavyoo'kjadat, ¹⁸ ve'em tse'e je jayu dukanujávatat jets m'ayoojidupe'e. Pan ve'em tse'e xtonda, oy tse'e mtonumpijtuxjadat je nTee'amda, juu' ve'e du'ixp nujom juu' ve'e kanuke'xnatajkip jeja je jayu vyinkujk.

Je o'yin juu' ve'e jem tsapjootm

(Lc. 12.33-34)

¹⁹ 'Ka'a tse'e xnupajkpéttat je o'yin juu' ve'e yaja naxviijn, joma ve'e je tótuk juu' jaty dutukka'yini, joma ve'e juu' jaty vyintoki, jets joma ve'e je mee'tspa tyákada; ²⁰ ñojk'óye'e xnupajkpéttat je o'yin juu' ve'e jem tsapjootm, joma ve'e je tótuk juu' jaty dukatukkaya, joma ve'e juu' jaty kyavintoki, jets joma ve'e je mee'tspa kyatákada. ²¹ Kux pan joma xa ve'e y'it juu' ve'e m'ixtup mjayeptup, nay jeejyam tse'e y'ijtpa je mjootta je mja'vinda.

Ve'em xa ve'e je jayu je vyiijn ax jo'n je jayu je jyoot je jya'vin
(Lc. 11.34-36)

22-23 'Ve'em xa ve'e je jayu je vyiijn ax jo'n je jayu je jyoot je jya'vin. Pan oy xa ve'e je mviijnnda, m'ixtup tse'e oy. Ax pan ma'at tse'e je mviijnnda, koo'ts tse'e je mni'kxta je mkopkta tyañ. Nay ve'empats je'e ve'e maat je mjootta je mja'vinda. Pan va'ajts tse'e je mjootta je mja'vinda, je y'oy je'e tse'e mtoondup; ax pan m'ajootidup tse'e je kyo'oy je'e jetse'e vintok m'itta, je kyo'oy je'e tse'e mtoondup, ve'emts miitse'eda ax jo'n je jayu juu' ve'e ijtp jeja akoo'ts it jaat jetse'e nuyojk kukoo'ts tyañ jets ka'a ve'e je viints jayu.

Je Nte'yam jets je meen

(Lc. 16.13)

24 'Ni pana xa ve'e kya'o'yixju jetse'e mejtsk je vyintsán dujayéput, kux to'ke'e dutsókut, jado'k tse'e dutso'oxpákut, to'ke'e dumutónut dumupákut, jado'k tse'e duviijn'ixut. Nay ve'empa tse'e je jayu juu' ve'e jem je meen kya'm naajk'ijtp, ka'ats je'e ve'e y'o'yixju jetse'e je Nte'yam dupanajxut.

Y'ixp jyayejpp tse'e je Nte'yam pan pan jaty je y'ónuk

(Lc. 12.22-31)

25 'Je'e kajxts ats miitse'e nnaajmada, ka'a tse'e xvinmáydát je mkaakya je mnaajta ti ve'e mtukjoojntykadap, ni ka'a tse'e xvinmaayduvat je mvitta je mxoxta juu' ve'e mjayéptap. Ñumájip je'e ve'e nuyojk ku ve'e je jayu jyoojntyka jets ka'a ve'e je kaaky je naaj juu' ve'e jyayejpp; ñumájip je'e ve'e nuyojk je jayu je ñi'kx je kyopk jets ka'a ve'e je vit je xox juu' ve'e jyayejpp. 26 Ixta vintso ve'e je jeyyva tánuk kyani'ipta, ka'a tse'e je taajm dupakmokta, ka'a tse'e tii joma ve'e duyak'íttat je tyukjoojntykinda; óyam tse'e vye'ema, yakjoojntykijidup tse'e je nTee'amda, juu' ve'e jem tsapjootm. Kadi xvinmayda, nuyojk xa miitse'e ooy xtunjaa'knúmájada jets ka'a ve'e je jeyyva

tánuk. ²⁷ Jyatunvinmay je'e ve'e, ¿pants miitse'eda juu' ve'e o'yixjup jetse'e ñaajkyónjut jado'k noox?

²⁸ ¿Ax tyajx tse'e xvinmayda je mvitta je mxoxta? Ixta vintso ve'e je ojts jaatit puj yee'kta, ka'a tse'e tyonda, ka'a tse'e pyii'tta kyojta; ²⁹ ax ve'emts atse'e nva'añ jets óyame'e je yakkutojkpa Salomón va'ajts tsoj tyunnaxyaxju y'ijt, ka'a tse'e dumuvaa'ty ax jo'n je puj. ³⁰ Pan ve'em tse'e je Nte'yam duyaktsojupuk je aajy je ojts juu' ve'e uxyam yee'kp jetse'e kep je jaajn pyaatjinit, ¿vintsots je'e ve'e je Nte'yam mkamo'ojadat pan ti ve'e mnatyukxóxadap? ¿Vee'nji xa ve'e je Nte'yam xjaanchjá-vada! ³¹ Je'e kajx tse'e, ka'a tse'e mnaajkvinmáyjadat jetse'e mva'andat: “¿Tis vine'e nka'yumdap n'ookum-dap?”, ukpu “¿Tis vine'e nnatyukxojxumjadap?” ³² Kux nujom je'e ve'e, yakvinkópkidufts je'e ve'e je jayu pan pan jatye'e je Nte'yam duka'ixada; ax je nTee'amda, juu' ve'e jem tsapjootm, ñuja'vipts je'e ve'e pan ti uu'me'e xka'i-ijtjimdud. ³³ Ax ve'em tse'e, yakvinkópkada ooy jetse'e m'ijttinit jem je Nte'yam y'am kya'm jetse'e xtoondinit juu' je'e ve'e chajkp, ve'em tse'e myakmooyduvat juu' ve'e mkáydap m'oo'ktap jets juu' ve'e mnatyukxóxadap. ³⁴ Kádits xvinmayda juu' ve'e kep mínup, kux jéjape'e kep juu' ve'e mvinnáydap. To'k to'k je xaaj, ve'em tse'e je vinma'yun duyakjeja.

7

Ka'ats uu'me'e je jayu ntókimpayo'yumdat

(Lc. 6.37-38, 41-42)

¹ Ka'ats miitse'e je jayu xtókimpayo'oydat, ve'em tse'e je Nte'yam mkatókimpayo'yjuduvat. ² Kux ve'em pan vintso ve'e je jayu xtókimpayo'oyda, nay vanxúpjyam tse'e je Nte'yam mtókimpayo'yjuduvat; uk pan vintso ve'e je mjáyuvinda, nay je mjáyuvinda tse'e vimpítup.

³ ǂVintsosē'e y'ǀ'yixjūt je'e juu' ve'e je maja tǀkin dumaat, jētse'e duputákat je y'uts je y'ajch ukpu je y'uts je cha'a juu' ve'e vee'nji je tǀkin dumaat? Ve'em xa je'e ve'e ax jo'n je jayu juu' ve'e jep vyiimp to'k je kup juu' ve'e va'ajts maj jētse'e dǀtsak jētse'e duputákat je y'uts juu' ve'e je pi'k po'ox tǀvyintákaja. ⁴ Van'it tse'e je y'uts dunuujma: “Va'an ats dǀyakpǀsumu je pi'k po'ox juu' ve'e jep mviimp.” ⁵ ǂMejts'aaj mejtsjoot xa je'e ve'e juu' ve'e je maja tǀkin dumaat! Yaknuva'ache'e too'vajkp dǀtsak je maja tǀkin juu' ve'e jyajejpp, van'ítnum tse'e y'ǀ'yixjūt jētse'e duputákat je y'uts je y'ajch ukpu je y'uts je cha'a juu' ve'e vee'nji je tǀkin dumaat.

⁶ 'Ka'a tse'e je ok xmo'odat je Nte'yam jye'e, ka'a tse'e je mpeerlas xvajjadat je keem. Pan mmooydup xa ve'e, tyuktee'ndapts je'e ve'e jētse'e mnupojtukjadat jētse'e myakvintókijadat.

Amótuda juu' je Nte'yam, íxtada, jets kojtspoo'kxta jeja tak'aagui

(Lc. 11.9-13; 6.31)

⁷ 'Amótuda juu' je Nte'yam, jētse'e myakmo'odat; íxtada, jētse'e xpaa'ttat; kojtspoo'kxta jeja tak'aagui, jētse'e je Nte'yam myak'avaatsuxjadat. ⁸ Kux pan pan xa ve'e je Nte'yam juu' du'amótup, yakmo'op tse'e; pan pan tse'e juu' du'íxtip, pyaatyp tse'e; pan pan tse'e kojtspoo'kxp jeja tak'aagui, yak'avaatsuxjup tse'e je Nte'yam.

⁹ 'Onuk tee'da ónuk taakta, ku xa ve'e je m'ónukta m'amótujadat je tsapkaaky, ǂje tsaa'j tse'e mmo'odap?

¹⁰ Ku tse'e m'amótujadat je ajkx, ǂje tsaa'n tse'e mmo'odap? ¹¹ Mjako'oyjáyuvada xa miitse'eda, mnuja'vidup tse'e jētse'e xmo'odat je y'oy je'e je m'ónukta; ax je nTee'amda, juu' ve'e jem tsapjootm, nuyojkts je'e ve'e dumo'ot je y'oojyit je'e pan pan jatye'e amótujadup.

¹² 'Ax ve'em tse'e, pan vintso xa ve'e xtsokta jetse'e je jayu mto'nuxjadat, ve'emts miits je'e ve'e xtoojnjiduvat, kux je Moisés je pyava'nun jets juu' ve'e jyavyejttu je Nte'yam je y'ayook kojtsnajxpatajkta, je'e tse'e je jayu dutuk'ixtup jets ti ve'e yaktónup ku ve'e je jayu ñachókjada vimpit atuj.

*Je aka'a juu' ve'e mootskji vyiijn tukmu'a'ixmojkin
(Lc. 13.24)*

¹³ 'Tákada joma ve'e je aka'a juu' ve'e mootskji vyiijn. Kuxe'e je aka'a jets je too' juu' ve'e je jayu duyaknajkxp joma ve'e vyintókidinit, maja viijnts je'e ve'e, numayts je'e ve'e juu' ve'e je tso tajkidup. ¹⁴ Ax je aka'a jets je too' juu' ve'e je jayu duyaknajkxp joma ve'e xa'ma kajx jyoojntykidinit, pi'kji jets mootskjits je'e ve'e vyiijn, nu'eejyits je'e ve'e juu' ve'e je tso tajkidup.

*Yaknuja'vipts je'e ve'e je kup vintso ve'e ty'a'ma
(Lc. 6.43-44)*

¹⁵ 'Myakkópkadap tse'e ooy je'e kajxta pan pan jatye'e natyijjudup je Nte'yam je y'ayook kojtsnajxpada. Ve'em xa je'e ve'eda ax jo'n je mu'uk lobo juu' ve'e napyajmjup je pi'k carnero jo'n jetse'e jeja numay carnero akujk tyaka. ¹⁶ Mnujávadap tse'e jets pan je'e ve'eda ku ve'e x'ixtat vintso ve'e juu' dutonda, kux ka'a xa ve'e je tsaaydum taajm ukpu je higo taajm yaktuk jem ápit kajxm. ¹⁷ Nujom je oy ju'kx kup, je oojyit ju'kx tse'e yakta'mip; jets nujom je ko'oy ju'kx kup, je ko'oy ju'kx tse'e yakta'mip. ¹⁸ Ka'a tse'e je oy ju'kx kup duyakta'ma je ko'oy ju'kx; ni ka'a tse'e je ko'oy ju'kx kup duyakta'ma je oy ju'kx. ¹⁹ Nujom tse'e je ju'kx kup juu' ve'e dukayakta'mip je oojyit ju'kx, yakpojxukpts je'e ve'e jetse'e jem janjootm yakpaamnit. ²⁰ Ve'emts miitse'e xnujávadat pan pan jatye'e oy jayu pan

pan jatye'e ko'oy jayu ku ve'e x'íxtat pan vintsö ve'e juu' dütönda.

Ka anañujómap xa ve'e tyákadat jem je Nte'yam y'am kya'm

(Lc. 13.25-27)

²¹ 'Ka nujómap xa ve'e tyákadat jem je Nte'yam y'am kya'm pan pan jatye' atse'e xtijtup "Vintsán, Vintsán"; je'ejjida ve'e pan pan jatye'e dutoondup juu' ve'e chajkp ats je nTee', juu' ve'e jem tsapjootm. ²² Numay xa atse'e xnaajmadat je xaaj: "Vintsán, Vintsán, mits je mkutojkun kajxts aatse'e je Nte'yam je y'ayook nkojtsnáxy y'ijit jets mits je mkutojkun kajxts aatse'e je ko'oyjáyuvap nyakpítsum y'ijit jem je jayu jya'vin kajxm, mits je mkutojkun kajxts aatse'e je mújit atuva ntun y'ijit." ²³ Ax van'itts atse'e nnaajmadat: "Ni vin'ita xa miitse'e mka'itta ats je njáyuda; vinva'kva'atsta ats miitsta pan pan jatye'e dutoondup juu' ve'e ka óyap."

Je tajk juu' ve'e tsoo'ntk jeja tsakujx jets je tajk juu' ve'e tsoo'ntk jem po'o ni'kxm

(Lc. 6.47-49; Mr. 1.22)

²⁴ 'Pan pan xa ve'e du'amotunajxp juu' atse'e nkajtsp jetse'e ve'em dütún, ve'emts je'e ve'e ax jo'n to'k je vij jayu juu' ve'e je tyajk dupaam jeja tsakujx. ²⁵ Ku tse'e je it tyuuj, jetse'e je naaj kyompejt y'ojtspejt, jetse'e je makk poj tyunnajxni jetse'e dupati'ts je tajk, ax ka'a tse'e kyitu, kux jeja ve'e tsakujx choo'ntk. ²⁶ Ax je'e tse'e juu' ve'e du'amotunajxp juu' atse'e nkajtsp jetse'e ve'em dukatún, ve'emts je'e ve'e ax jo'n to'k je jayu juu' ve'e ka víjap, juu' ve'e je tyajk dupaam jem po'o ni'kxm. ²⁷ Ku tse'e je it tyuuj, jetse'e je naaj kyompejt y'ojtspejt, jetse'e je makk poj tyunnajxni jetse'e dupati'ts je tajk, van'it tse'e je tajk kyítuni. ¡Ooyam tse'e tyunvintöki!

²⁸ Ku ve'e je Jesús kyojtskujx, atuva atoki tse'e je numay jayu je y'ixpajkun dutuktaandi ²⁹ kux je kutojkun maate'e kyajts, ka ve'emax ax jo'n je tsaptujkpit yak'ixpajkpatajk.

8

Ku je Jesús duyakjotkadaaky to'k je jayu juu' ve'e lepra-pajkjup

(Mr. 1.40-45; Lc. 5.12-16)

¹ Ku ve'e je Jesús vyajntyk jem tonun viinm, van'it tse'e numay je jayu pyanajkxjidi. ² Van'it tse'e vyinkutámiji to'k je jayu juu' ve'e leprapajkjup, jetse'e je Jesús dūvinkoxkteni, jetse'e dūnuujmi:

—Vintsán, pan mtsajkp xa mitse'e, m'ó'yixjup tse'e jets atse'e xtuknuva'atsut ya lepra pa'am.

³ Van'it tse'e je Jesús je kya'aj tyuknukoonji jetse'e je pa'am jayu dūnuujmi:

—Ntsajkp xa atse'e. Va'ajts tse'e mtaanni.

Ku ve'e ve'em vyaajñ, tun jatyji tse'e je lepra pa'am ñuvaatsjini. ⁴ Van'it tse'e je Jesús ña'muxji:

—Ni pana xa ve'e xkavaajnjat pane'e tumyakjotkada'akyju. Najkxu joma ve'e je tee' jetse'e du'ixut jets ta ve'e mjotkada'aky, van'it tse'e xyóxut juu' ve'e je Moisés pyavaan ku ve'e je jayu kyoo'kpajkjini je lepra pa'am, ve'em tse'e anañujoma dūnujavadat jets távani ve'e je pa'am mnuva'achju.

Ku je Jesús duyakjotkadaaky to'k je tojpatajk je vyintsán je tyoompa

(Lc. 7.1-10)

⁵ Ku ve'e je Jesús tyajki jem capernaamit kyajpun jootm, van'it tse'e vyinkutámiji to'k je tojpa juu' ve'e dūnuvintsánip numókupx je tojpatajk. Van'it tse'e je Jesús dumunoo'kxtk. ⁶ Jidu'um tse'e vyaajñ:

—Vintsán, jeme'e tak'am ats je ntoompa pya'amma'aj, mojkp je'e ve'e jetse'e ooy tyuntsaachpaa'ty.

⁷ Van'it tse'e je Jesús y'atsoojvji:

—Najkxuts ats je'e duyakjotkada'akyu.

⁸ Van'it tse'e je tojpatajk je vyintsán y'atsaajv:

—Vintsán, ka'a xa atse'e nvinmachju jetse'e jep ats ntujkp mtákak; koojyji ve'e va'anu jetse'e jyotkada'akut, ax jotkada'akupts je'e ve'e. ⁹ Kux jem xa ve'e pan atse'e xyakkutojkjip, jempa tse'e ats je ntojpa juu' atse'e nyakkutojkjivap. Ku atse'e to'k nmuujma jetse'e najkxut, najkxpts je'e ve'e; ku atse'e jado'k nmuujma jetse'e myínut, miimpts je'e ve'e; ku atse'e je ntoompa juu' ntukpava'añ, tyuumpts je'e ve'e.

¹⁰ Ku ve'e je Jesús du'amotunajxy, atuva atoki tse'e tyaañ jetse'e jidu'um dunuujmi je jayu juu' ve'e panajkxjudup:

—Tyúvam xa ats miitse'e nnaajmada jets yaja ve'e nujom israeejlit y'it jaatta, ni to'kats atse'e nkapaa'ty juu' atse'e xjaanchja'vip ax jo'n ya jayu. ¹¹ Atsts miitse'e nnuujmidup jets je'yadape'e numay juu' ve'e tsoo'ndap jem joma ve'e je xaaj pyítsum jets jem joma ve'e je xaaj tyaka, myaat'ajxtuktaps je'e ve'e kaayva je Abraham, je Isaac, maat je Jacob jem je Nte'yam kyutojkun jootm; ¹² ax je'eda pan pan jatye'e uktukkadaakjudup jetse'e jem kuy'itta, yakpámdaps je'e ve'e jem akoo'ts ítum. Jem tse'e numay yaaxtinit jem tse'e numay ñatyatskaa'tjidinit.

¹³ Van'it tse'e je Jesús dunuujmi je tojpatajk je vyintsán:

—Najkxni jem mták'am, va'an ve'em dutunju ax jo'n tuxjaanchjáva.

Tun je'yji tse'e je tyoompa jyotkadaakni.

Ku je Jesús duyakjotkadaaky je Simón Pedro je mya'vut taak (Mr. 1.29-31; Lc. 4.38-39)

¹⁴ Van'it tse'e je Jesús ñujkx jem je Pedro tyak'am. Jem tse'e du'ix je Pedro je mya'vut taak pya'amma'aj, jampajkjup. ¹⁵ Van'it tse'e je pa'am jayu jem kya'm dumajch jetse'e je jaajn ñuvaatsjini. Van'it tse'e je ta'axtajk pyojtukni jetse'e je Jesús dupatto'ni.

*Ku je Jesús duyakjotkadaaky numay je pa'am jayu
(Mr. 1.32-34; Lc. 4.40-41)*

¹⁶ Ku ve'e je xaaj tyajkini, van'it tse'e je Jesús dutuknu-najkxti numay je jayu juu' ve'e jem jya'vin kajxmda je ko'oyjáyuvap. To'k naxji tse'e je Jesús je ko'oyjáyuvap dumukajts jetse'e duyakpítsumni; jotkadaaktinu tse'e je pa'am jayu nuvinxupe'e y'ijtti. ¹⁷ Je'e kajx tse'e ve'em jyajty jetse'e tyoornji juu' ve'e kyojts je Nte'yam je y'ayook kojtsnajxa Isaías. Jidu'um tse'e vyaajñ: “Je'e xa ve'e xtuknuvaatsumdu je mpajkpamda je n'aampamda.”

*Numejtsk je jayu juu' ve'e je Jesús dupanajkxuvaandu
(Lc. 9.57-62)*

¹⁸ Ku ve'e je Jesús du'ix jets numaye'e je jayu tyun-naa'ténijini, van'it tse'e je y'ixpajkpatajk dupavaajñ jetse'e ñáxtat jem jado'k ado'om maja na'akaya pa'am. ¹⁹ Van'it tse'e to'k je tsaptujkpit yak'ixpajkpa je Jesús dvinikutami jetse'e dunuujmi:

—Yak'ixpajkpa, mpanajkxuvaampy xa ats mitse'e pan joma ve'e mnujkx.

²⁰ Jetse'e je Jesús y'atsoojvji:

—Jep xa ve'e je vaax je y'aajntk joma ve'e chuuna, jeppa tse'e je jeyyva tánuk je pye'en; ax ats, je Jayu Juu' ve'e Nupaamduka Ijtp, ni je'ets atse'e xka'ijtja joma atse'e ya nkuvajk nko'okut.

²¹ Van'it tse'e jado'k je y'ixpajkpa ña'muxji:

—Vintsán, yakajtjik ats to'k aaj jets atse'e je ntee' nyaknaxtákat, van'itts ats mitse'e mpanajkxnit.

²² Jětse'e je Jesús y'atsoojvji:

—Pamiinni ats. Jē'eda pan pan jatye'e dukajayejptup je joojntykin juu' ve'e xa'ma kajx ijtp, va'an tse'e duyaknax-tákada je y'oo'kpada.

Ku je Jesús duyak'atuvi je mákk poj

(Mr. 4.35-41; Lc. 8.22-25)

²³ Van'it tse'e je Jesús tyajki jem barco jootm maat je y'ixpajkpatajk. ²⁴ Van'it tse'e je mákk poj myiijn joma ve'e je naaj, jětse'e je barco ooy dutuntukkoo'ya, maap tse'e je Jesús vye'na. ²⁵ Van'it tse'e je y'ixpajkpatajk vojxjidi, jětse'e je Jesús dunuujmidi:

—ǀVintsán, yaktsookk aats to'k aaj! ǀKunajxumdinup-tam xa ve'e jep na'aakp!

²⁶ Van'it tse'e y'atsoojvji:

—ǀTyajx tse'e mtsa'agada? ǀTun vee'nji ve'e je jaanch-ja'vin xjayepta!

Van'it tse'e pyojtuk jětse'e dutuknuujmi je poj jets je naaj. Van'it tse'e je poj y'atuvi jětse'e je naaj tyu'ujkja-jty. ²⁷ Atuva atoki tse'e tyaandi je y'ixpajkpatajk jětse'e ñavyaajnidi:

—ǀVintsos ya'a vine'e ya jayu je mákkín ooy dutun-jayep? ǀKatsupajkjup xa ve'e je poj paat jets je maja na'akaya paat!

Ku je Jesús duyakpítsum je ko'oyjáyuvap jem je jayu jya'vin kajxmda

(Mr. 5.1-20; Lc. 8.26-39)

²⁸ Ku ve'e je Jesús jye'y jem jado'k ado'om maja na'akaya pa'am, jem gadaarait y'it jootm, van'it tse'e numejtsk je yaa'tyajk vyinkutámijidi juu' ve'e pítsumdu jep oo'kpa aajntkup. Va'ajts mu'ukts je'e ve'e y'ijtti, ni pana ve'e ky-oo'k'o'yixjini jětse'e jem tso ñáxut. Numejtsk je yaa'tyajk,

jem tse'e jya'vin kajxmda je ko'oyjáyuvap. ²⁹ Van'it tse'e mákk vyaandi:

—¿Ti katsts uu'me'e njayejpumdup?, Jesús, je Nte'yam je y'Onúk. ¿Je'e ve'e tuxnumín jets aatse'e xyaktsaach-paa'tut óyame'e je xaaj dukapaa'tyna?

³⁰ Jékum jaty tse'e numay je keem jya'kxta vye'na, ³¹ van'it tse'e je ko'oyjáyuvap dumunoo'kxtkti je Jesús:

—Pan xyakpítsump xa aatse'e, masoock aats to'k aaj jets aatse'e ntuktákat xi keemda.

³² Van'it tse'e je Jesús ña'muxjidi:

—It. Tákada.

Van'it tse'e je ko'oyjáyuvap dutukvaatstini je yaa'tyajta jetse'e je keem dutuktajkidi. Van'it tse'e nujom je keem kyusnoomdi jem tonun viinm jetse'e y'ano'midi jem maja na'akaya jootm. Jep tse'e ñax'oo'kkajxtini.

³³ Van'it tse'e kyeekti je keem íxpada. Ku tse'e jye'ydi jem kajpun kajxm, van'it tse'e je jayu dutukmumaajntykti juu' ve'e tutyunju tukyatsju joma ve'e je keem tujya'kxta jets je yaa'tyajta juu' ve'e jem jya'vin kajxmda tuy'it je ko'oyjáyuvap. ³⁴ Van'it tse'e je kukajpun dununajkxti je Jesús. Ku tse'e du'ixti, van'it tse'e dumunoo'kxtkti jetse'e jem je'e y'it jootmda pyítsumnit.

9

Ku je Jesús duyakjotkadaaky to'k je mojkpa jayu

(Mr. 2.1-12; Lc. 5.17-26)

¹ Van'it tse'e je Jesús tyajki jem barco jootm jetse'e jye'y jem jado'k ado'om maja na'akaya pa'am, jem joma ve'e ojts chuuna. ² Jem tse'e tyuknunajkxjidi to'k je mojkpa jayu juu' ve'e jem myaajntkun kajxm. Ku ve'e je Jesús du'ix jets jaanchja'vijidupe'e, van'it tse'e je mojkpa jayu dunujmi:

—Jot'amaja, mee'kx tse'e je mtokin tyañ.

³Jem tse'e vye'nada je tsaptujkpit yak'ixpajkpa juu' ve'e vinmaaydu: Vyinkojspejtp xa ya'a ve'e je Nte'yam ku ve'e ve'em vya'añ. ⁴Ax ñuja'vip tse'e je Jesús vintso ve'e vyinmayda, je'e kajx tse'e du'amotutúvi:

—¿Tyajxts miitse'e mko'oyvinmáyda? ⁵¿Tis vine'e ka tso'oxap, ku atse'e je jayu nnuujma: “Mee'kx tse'e je mtokin tyañ”, ukpu ku atse'e nnaajmat: “Pojtukni jets jaamni”? ⁶Jetse'e xnujávadat jets njayejpp atse'e je kutojkun yaja naxviijn jets atse'e je jayu ntokinmee'kxut, ats, je Jayu Juu' ve'e Nupaamdúka ljt.

Van'it tse'e je mojkpa jayu dunuujmi:

—Pojtukni, pakmojkknits xi mmaajntkun jets najkxni jem mtak'am.

⁷Van'it tse'e pyojtukni, jotkada'akyani tse'e vye'na, jetse'e ñajkxni jem tyak'am. ⁸Ku ve'e je numay jayu du'ix, van'it tse'e cha'kidi jetse'e je Nte'yam duyakmájiidi duyak-jaanchidi je'e kajx ku ve'e je jayu dumoojy ya kutojkun.

Ku je Jesús duvaajv je Mateo

(Mr. 2.13-17; Lc. 5.27-32)

⁹Ku ve'e je Jesús ñujkx, van'it tse'e du'ix to'k je yaa'tyajk juu' ve'e Mateo duxaaj, jeja je'e ve'e chuuna vye'na joma ve'e je kupa'mun dupakmuk. Van'it tse'e je Jesús ña'muxji:

—Pamiinni ats.

Van'it tse'e je Mateo tyeni jetse'e je Jesús dupanajkxni.

¹⁰Jem tse'e je Mateo tyak'am je Jesús kyay y'uu'k vye'na, van'it tse'e jye'ydi numay je kupa'mun pakmo-jkpatajkta jets je viijnk jáyuda juu' ve'e je jayu tijjudup tókinax jayu. Je'e tse'e je Jesús maat je y'ixpajkpatajk kaayva dumaatnajxtu. ¹¹Ax ku tse'e je fariseotajk du'ixti, van'it tse'e du'amotutúvidi je Jesús je y'ixpajkpatajk:

—¿Tyajx tse'e ya myak'ixpajkpada dumaatkáy du-maat'uu'k je kupa'mun pakmojkpada jets je viijnk tókinax jáyuda?

¹² Y'amotunajx tse'e je Jesús, van'it tse'e vyaajñ:

—Ka'a xa je'e ve'e dutsokta je tso'yiva pan pan jatye'e makksots, je'eda ve'e pan pan jatye'e pajjudup. ¹³ Je'e xa ve'e vinkopk jetse'e xvinnótudat juu' ve'e tyijp ya kats ya ayook juu' ve'e jep Kunuu'kx Jatyán kujxp jidu'um vaamp: “Je'e xa atse'e nuyojk ntsajkp jetse'e je jayu je tukmo'tun dujayéptat, ka je'epe'e jetse'e je tánuk duyóxtat.” Jidu'um tse'e vya'añ. Ka je'ep xa atse'e nnumiimp jets atse'e nyaaxjat je jayu juu' ve'e tuv jáyuvudup joojntykidup; je'e atse'e nnumiimp juu' ve'e tókinax jayu, ve'em tse'e vynnayumpijttinit jetse'e dumasooktinit je kyo'oy joojntykinda.

Ku je Jesús du'ava'ni pan tyajx kajxe'e je y'ixpajkpatajk kyah'ayoojidi

(Mr. 2.18-20; Lc. 5.33-35)

¹⁴ Van'it tse'e je Yaknapejtpa Juan je y'ixpajkpada je Jesús duvinkutámidi jetse'e du'amotutúvidi:

—¿Tyajxts aatse'e ntun'ayooja jetse'e je fariseotajk ooy tyun'ayoojiduva?, ka'a tse'e mits ya m'ixpajkpatajk y'ayoojada.

¹⁵ Van'it tse'e je Jesús y'atsoojvjidi:

—Ka'a xa ve'e chaachvinmáyda pan pan jatye'e mindup joma ve'e je jayu ñavyukju namvaate'e je ta'ax-pajkpa dumaadada, je'e kajx tse'e kyah'ayoojada. Nay ka'ava tse'e chaachvinmáyda ats ya n'ixpajkpatajk namvaat atse'e n'it ya'a maatta. Ax pyaa'tuupts je'e ve'e je xaaj ku atse'e nko'o'k'ijtnit ya'a maatta, van'it tse'e tuuv y'ayoojadat.

Jē nam ixpajkun juu' ve'e jē Jesús jē jayu tyuk'ix

(Mr. 2.21-22; Lc. 5.36-39)

¹⁶ Van'it tse'e je Jesús dujaa'ktukmu'a'ixmojki. Jidu'um tse'e vyaajñ:

—Ni pana xa ve'e je nam vit dukatuk'akaya je pak vit. Pan ve'em xa je'e ve'e kudutún, van'it tse'e je nam aka'yun duvaa'nmókut je pak vit jetse'e dutunjaa'kkaa'tsnit. ¹⁷ Ni pana xa ve'e dukah'ate'miva je nam tsaaydum pa'ajk naaj jem pak ak apajkin jootm. Pan ve'em xa je'e ve'e kudutún, mupájinuupts je'e ve'e je ak, ax koojyji tse'e vyintókiyut je tsaaydum pa'ajk naaj jets je ak apajkin. Je'e kajx tse'e je nam tsaaydum pa'ajk naaj yakpum jem nam ak apajkin jootm, ax ve'em tse'e ni juu'a kyavintókiyut.

Jē Jairo jē ñaax jets jē ta'axtajk juu' ve'e jē Jesús jē vyit dutoon

(Mr. 5.21-43; Lc. 8.40-56)

¹⁸ Namvaate'e je Jesús ve'em vya'añ vye'na, van'it tse'e to'k je israeejlit jayu je ñuvintsán jy'e'y jetse'e je Jesús duvinkoxkteni, jetse'e dunuujmi:

—Tun oo'kuvaannupe'e ats je mpi'k naax. Ja'mu to'k aaj jetse'e je mka'aj xtuknukónut, ve'em tse'e jyaa'kjoojntykat.

¹⁹ Van'it tse'e je Jesús tyeni jetse'e dumaadi, nay ve'empa je y'ixpajkpatajk. ²⁰ Van'it tse'e jep je Jesús ñaadup myutámiji to'k je ta'axtajk juu' ve'e makmejtsk joojntani dujajejpp je vinnujkxju pa'am, jetse'e je vyit paa'v dutoojnji. ²¹ Ve'em tse'e dutuujn kuxe'e ñaña'-muxji: Tun koojyji xa ijk atse'e kuntán xi vyit, jotkada'akupts atse'e. ²² Ax van'it tse'e je Jesús y'ixumpijit, jetse'e du'ix je ta'axtajk, jetse'e dunuujmi:

—Jot'amaja, ta xa ve'e mjotkadaakni je'e kajx ku atse'e tuxjaanchjáva.

Ax je'yji tse'e je ta'axtajk jyotkadaakni.

²³ Ku ve'e je Jesús jy'e'y jem je israeejlit jayu je ñuvintsán tyak'am, van'it tse'e je xooxpatajk du'ix jets numaye'e je jayu tyunya'axta tyuntsaachvinmáyda. ²⁴ Van'it tse'e je Jesús ña'muxjidi:

—Najkxta, pítsumda; ka'a xa ya'a ve'e ya kiix ónuk y'aa'ka, maapji ya'a ve'e.

Van'it tse'e je jayu tyukxiikji. ²⁵ Ku ve'e je Jesús je jayu duyakpítsumkujx, jetse'e tyajki joma ve'e je kiix ónuk mya'aj, van'it tse'e je pi'k kiix ónuk je kya'aj dukoojnuk, jetse'e je kiix pyojtuk. ²⁶ Ax nujom tse'e jem je it je naax ya ayook vya'kxtk juu' ve'e toojnju kojtsju.

Ku je Jesús duyakjotkadaaky numejtsk je viints jayu

²⁷ Ku ve'e je Jesús chaa'n, van'it tse'e numejtsk je viints jayu pyanajkxjidi, mak tse'e kyojtsti, jetse'e vyaandi:

—¡Tukmo'tk aats to'k aaj, je David je chaan je kyooj juu' ve'e yakkutojknup!

²⁸ Ku ve'e je Jesús tyajki jep tujkp, van'it tse'e je viints jayu vyinkutámijidi jetse'e je Jesús y'amotutúvijidi:

—¿Mjaanchja'vidupe'e jets x'o'yixjup atse'e jets ats ya'a ve'e ntónut?

Van'it tse'e y'atsoovdi:

—Ve'em, Vintsán.

²⁹ Van'it tse'e je Jesús je viints jáyuda dūvinkuto'ni jetse'e dunujmi:

—Va'an ve'em dūtunju ax jo'n xjaanchjávada.

³⁰ Ax vin'ixpajktinu tse'e. Van'it tse'e je Jesús je jayu dūtukpavaandi ooy jetse'e jidu'um dunujmidi:

—Ni pana ve'e xkatuknujávadat.

³¹ Ax ka'a tse'e ve'em dūtoondi; tun koojji ve'e pyítsumdi jetse'e ojts jem nujom it jootm je jayu dūtukmu-maaydukta juu' ve'e je Jesús tyoon kyojts.

Ku je Jesús duyakjotkadaaky to'k je oom jayu

³² Tsoo'ndup tse'e vye'nada je Jesús maat je y'ixpajk-patajk, van'it tse'e to'k je jayu yaktuknūnjakxti juu' ve'e jem jya'vin kajxm je ko'oyjáyuvap juu' ve'e oom yaktaajnju. ³³ Ku tse'e je Jesús duyakpítsumni je ko'oyjáyuvap, van'it tse'e je jayu kyojtspajkni. Atuva atōki tse'e je nūmay jayu tyankajxti jetse'e ñavyaajnjidi:

—Ni vin'lita xa ve'e kyayak'ixna jetse'e ve'em juu' tyunju yaja israeejlit y'it jaat.

³⁴ Ax jidu'um tse'e je fariseotajk vyaandi:

—Je ko'oyjáyuvap juu' ve'e dunuvintsanikajxp je ko'oyjáyuvaptajkta, je'ets ya'a ve'e moojyup je kutojkun jetse'e je ko'oyjáyuvap duyakpítsum jem je jayu jya'vin kajxm.

Tyukmo't tse'e je Jesús je jayu

³⁵ Y'ayo'yp y'anajxyp tse'e je Jesús vye'na nujom je kajpun, je mújit je muutskit, jetse'e je jayu jep tsaptujkp dutuk'ix je oy kats je oy ayook, je'e ve'e je jayu duvaajnjp jets chajkpe'e je Nte'yam jetse'e je jayu ñapyaajmjidinit jem je Nte'yam y'am kya'm, jetse'e dutuknuvaatsni je jayu oyjuu' pa'ama. ³⁶ Ku ve'e je Jesús je nūmay jayu du'ix, tyukmo't tse'e kuxe'e jyomjatta tyijatta jetse'e myayda tyajta ve'em ax jo'n je carnero juu' ve'e je vyinténiva ka'ijttup. ³⁷ Van'it tse'e je y'ixpajk-patajk dunuujmi:

—Ooy xa ve'e je jayu juu' ve'e dukah'amotunajxtup-num je oy kats je oy ayook. Ve'em xa je'e ve'eda ax jo'n je trigo taajm juu' ve'e pakmojkip jem kam jootm; ax nu'eejyji tse'e je toompa. ³⁸ Je'e kajx tse'e, amótuda je Kam je Ñuvintsán jetse'e je toompa dujaa'kkéxut jetse'e je jayu dutuknūjavadat je oy kats je oy ayook.

10

Ku je Jesús je kutojkun dumoojy je ñumakmejtsk kukátsivada

(Mr. 3.13-19; Lc. 6.12-16)

¹ Van'it tse'e je Jesús duyaxmujk je ñumakmejtsk ixpajkpada jetse'e dumoojy je kutojkun jetse'e duyakpítsumdat je ko'oyjáyuvap jem je jayu jya'vin kajxmda jetse'e duyakjotkada'aktat je jayu juu' ve'e dujayejptup oyjuu' pa'ama.

² Ya'a tse'e je xyaajta je ñumakmejtsk kukátsivada: Simón juu' ve'e yaktukxaaji Pedro, jets je y'uts Andrés, Santiago jets je y'uts Juan, juu' ve'e je Zebedeo je myajntkajtka, ³ Felipe jets Bartolomé, Tomás jets Mateo, je kupa'mun pakmojkpa, Santiago juu' ve'e je Alfeo je myajntk, Lebeo juu' ve'e yaktukxaaji Tadeo, ⁴ Simón juu' ve'e je cananista partido dumaat y'ijit, jets Judas Iscariote, juu' ve'e je Jesús dupaamnup jem je jayu kya'm juu' ve'e tso'oxpajkjudup.

Ku je Jesús du'akejxva'kxti je y'ixpajkpatajk ka'amaayva

(Mr. 6.7-13; Lc. 9.1-6)

⁵ Pyakejx tse'e je Jesús je ñumakmejtsk ixpajkpada. Jidu'um tse'e dupavaajñ:

—Ka'a tse'e mnajkxtat joma ve'e chaanada pan pan jatye'e ka je israeejlit jáyuvap, ka'a tse'e mtákadat jem samaariait y'it jootm; ⁶ ñojk'óye'e xnunajkxtat je israeejlit jáyuda, juu' ve'e je carnero jo'n tokih'ijttup. ⁷ Najkxu xtukka'amáyda jetse'e ñapyaajmjidinit jem je Nte'yam y'am kya'm, kux yaaxuxjudupe'e je Nte'yam jetse'e jem y'ijttinit. ⁸ Yakjotkada'akta je pa'am jayu, yakjoojntykpákta je oo'kpa, tuknuva'atsta je pya'am pan pan jatye'e leprapajkjudup, jets yakpítsumda je ko'oyjáyuvap jem je jayu jya'vin kajxmda. Nunve'emji ats miitse'e ya

kutojkun nmo'oda, nay nunve'emji tse'e xtoojniduvat je maa'yun je jáyuda ya kutojkun kajx.

⁹ 'Ka'a tse'e ti xmutsoo'ndat juu' ve'e m'ajootadap jeja too' aajy, ka'a tse'e xmutsoo'ndat je oro meen, ka'a tse'e je plata meen, ni ka'ava tse'e je cobre meen ¹⁰ ukpu je apajkin. To'k ni'kxji ve'e je mvit xmunajkxtat. Ka'a tse'e xmutsoo'nduvat je ka'ajk ukpu je tajk. Ku xa ve'e mnajkxtat ka'amaayva, tukkadaakjudupts je'e ve'e je jayu juu' ve'e m'amotunáxadap jetse'e mmo'ojadat je mtukjoojntykinda, kux je toompa, vyinmajtsjup je'e ve'e jetse'e yakmujóyut.

¹¹ 'Kujajomakajpunkujxa tse'e mtákadat, íxtada je jayu juu' ve'e m'amotunáxadap jetse'e mkuvákjadat, jem tse'e je'e tyak'am mnamyáyjadat pan vinxup xaaj ve'e mtanava'anda. ¹² Ku ve'e jep tujkp mtákadat, kojtspo'o'kxta tse'e jidu'um: "M'ijttinup tse'e je Nte'yam je y'oy joot maat." ¹³ Pan mkuvajkjjudup xa ve'e, mo'o-jadapts je'e ve'e je Nte'yam je y'oy joot. Ax pan ka'a tse'e mkuvákjada, vaajnjada tse'e je jayu jets ka'a ve'e je Nte'yam myo'ojadat je y'oy joot. ¹⁴ Ax pan pan tse'e mkakuvajkjjudup, ni dukah'amotunaxta je m'ayookta, mpítsumdinup tse'e jep tyujkp ukpu jem kyajpun jootm jetse'e xvinxíttat je mtekta jetse'e vyánukut je naxvay juu' ve'e tuxpava'akta jem, ve'em tse'e je nuja'vin dujayéptat jets ka óyap je'e ve'e juu' ve'e tyoondup. ¹⁵ Tyúvam xa ats miitse'e nnaajmada, ku ve'e dupaa'tut je xaaj jetse'e je jayu yaktokimpayo'ynit, nuyojk tse'e je tsaachpaatun yakmooydinit je jayu juu' ve'e jem kajpun kajxm tsuunidup jets ni ka'a ve'e je sodómait jets je gomoorrait jáyuda.

Yakjomtoondup yaktitoondup tse'e pan pan jatye'e je Jesús dupanajkxtup

¹⁶ 'jAmotunaxta! Mpakejxtup xa ats miitse'e jetse'e ve'em m'íttat ax jo'n je carnero juu' ve'e najxtup jeja nu-may lobo akujk. Napyámjadats vij, ve'em ax jo'n je tsaa'n, jets yuj, ve'em ax jo'n je pak. ¹⁷ Nay'íxjada, kux myakpám-dape'e jeja je jayu vyinkujk juu' ve'e dunumájidup jep tsaptujkp, jetse'e jep myakvóptat. ¹⁸ Myaknajkxadap tse'e jeja je yakkutojkpa vyinkujkta kuxe'e ats xjaanchjávada, ve'em tse'e je tuvakojsun xpámdat jeja je'e vyinkujkta jets jeja je'e vyinkujktava pan pan jatye'e ka je israeejlit jáyuvap. ¹⁹ Ku ve'e myakpámdat jem je'e kya'm, ka'ats miitse'e xvinmáydats pan ti ve'e mkótstap, je'ets miitse'e mkótstap juu' ve'e myakmo'odap van'it, ²⁰ kux ka'a ve'e xkotsta vye'nat je m'avintsó vinma'yunda, je Espíritu Santo, juu' ve'e ijtp jem je Nte'yam jya'vin kajxm, je'e ve'e kótsup miits kajxta.

²¹ 'Ñuxa'ainup tse'e je jayu je y'uts jetse'e y'oo'kut kuxe'e ats xjaanchjáva; je ónu'k tee', ñuxa'ainupts je'e ve'e je y'ónuk jetse'e y'oo'kut kuxe'e ats xjaanchjáva; jets je tee' je taak je y'ónuk, nuxa'ajjidinupts je'e ve'e je tyee' je tyaak jetse'e y'oo'ktat kuxe'e ats xjaanchjávada. ²² Nujom tse'e je jayu mmu'ejkjidinit mmujot'aajnjidinit kuxe'e ats xjaanchjávada. Ax pan pants atse'e ijtp xjaanchja'vip, pyaatnupts je'e ve'e je joojntykin juu' ve'e xa'ma kajx ijtp. ²³ Ku ve'e myakjomtónat myaktitónat joma ve'e to'k je kajpun, kuke'ektats jets najkxta joma ve'e viijnk kajpun, kux tyúvam xa ats miitse'e nnaajmada jets miinnu'vap atse'e ka'anume'e x'ayo'kyáxta vye'nat je israeejlit jayu je kyajpunda, ats, je Jayu Juu' ve'e Nupaamduka ljtp.

²⁴ 'Ni to'ka xa ve'e je ixpajkpa dukanumaja ax jo'n je jayu juu' ve'e yak'ixpajkjup; ni to'ka tse'e je toompa dukanumaja ax jo'n je vyintsán. ²⁵ Je ixpajkpa, nvaatts je'e ve'e y'ítut ax jo'n je jayu juu' ve'e yak'ixpajkjup; jets je toompa, nvaatts je'e ve'e y'ítut ax jo'n je vyintsán. Pan

ats xa ve'e yaktijp Beelzebú, je ko'oyjáyuvap juu' ve'e dúnuvintsanikajxp je ko'oyjayuvaptajkta, ¿vintsose'e ats je njayu kyayaktíjut ko'oyjáyuvap?

Je'e juu' ve'e yaktsa'agap

(Lc. 12.2-9)

²⁶ Je'e kajx tse'e, ka'a tse'e je jayu xtsa'agadat; kux ka'a xa ve'e tii ni tía juu' ve'e uxyam kayaknuja'vip jetse'e kyanuke'xnatákat, ka'a xa ve'e tii ni tía juu' ve'e uxyam yu'uts ijtp jetse'e kyayaknujávát. ²⁷ Juu' xa ats miitse'e nvaajnjudup ka je numay jayu maatap, avánada tse'e jeja anañujoma je jayu vyinkujk; juu' tse'e m'amotunajxtup apuk, tukka'amáyda tse'e jeja je numay jayu vyinkujk. ²⁸ Ka'a tse'e xtsa'agadat pan pan jatye'e ka'o'yixjudup jetse'e je jayu je jyoot je jya'vin duyakvintókidat. Kux ku xa ve'e je jayu myak'oo'kjadat, ka'a tse'e tii vintsó ve'e mjaa'kjatónjadat. Ñojk'óy xa ve'e xtsa'agadat juu' ve'e je Nte'yam o'yixjup jetse'e dutónut, je'e tse'e je kutojkmun dujajejpp jetse'e je jayu je jyoot je jya'vin dupajkjinit jetse'e je jayu je jyoot je jya'vin jets je ñi'kx je kyopk dupaamnit jem janjootm.

²⁹ Yaktoo'kp xa ve'e numejtsk je pi'k jeyyva tánuk to'k je pi'k meen ónuk, ¿ve'em xaja? Ax ni to'ka tse'e je pi'k jeyyva tánuk kyakuskuj pan ka'a ve'e duyakjaty je nTee'amda. ³⁰ Machave'e je Nte'yam dujayep to'k to'k je mvaajyta juu' ve'e jem mkuvajkmda. ³¹ Kádits miitse'e mtsa'agada, mnumájidup xa miitse'e nuyojk jets ka'a ve'e numay je pi'k jeyyva tánukta.

Je'eda pan pan jatye'e napyaaajmjudup je Jesucristo maat

(Lc. 12.8-9)

³² Pan pan xa ve'e napyaaajmjup ats maat jeja je jayu vyinkujk, je'e maatts atse'e nnapyaajmjuvat jem ats je nTee' vyinkojkm, juu' ve'e jem tsapjootm; ³³ ax pan

pan tse'e vaamp jeja je jayu vyinkujk jets ka'a atse'e xjaanchjáva, va'anupts atse'e jem je nTee' vyinkojkm, juu' ve'e jem tsapjootm, jets ka átsap je'e ve'e je njayu.

Je Jesús kajx tse'e je jayu yaktso'oxpúk

(Lc. 12.51-53; 14.26-27)

³⁴ 'Ka'ats miitse'e mvinmáydats jets je'e atse'e nnumiin jetse'e je jayu kijpx je vinma'yun dujayéptat yaja naxviijn; je'e xa atse'e nnumiin jetse'e je jayu yaktso'oxpákut.

³⁵ Je'e kajxts atse'e nmiijn jetse'e je yaa'tyajk dutso'oxpákut je tyee', je ónuk taak, cho'oxpákupts je'e ve'e je ñaax, je xákix taak, cho'oxpákupts je'e ve'e je xyákix naax. ³⁶ Ax ve'em tse'e, je jayu juu' ve'e tsuunidup to'k jaajn to'k tajk, nay jémjyam tse'e jyémivat pane'e mákk dutso'oxpákup pan atse'e xjaanchja'vip.

³⁷ 'Pan pan tse'e nuyojk dutsojpk je tyee' ukpu je tyaak jets ka'a ve'e áts, ka'a tse'e duvinmachju jetse'e y'ítut áts maat. Pan pants nuyojk dutsojpk je ñaax ukpu je myajntk jets ka'a ve'e áts, ka'a tse'e duvinmachju jetse'e y'ítut áts maat. ³⁸ Pan pan xa atse'e xkapamiimp jetse'e kyanayjávaja jetse'e y'oo'kut áts kajx, ve'em ax jo'n y'oo'kut je jayu juu' ve'e je cryuuz dupakaayp jetse'e je y'oo'kun du'anajkxa, ka'a tse'e duvinmachju jetse'e y'ítut áts maat. ³⁹ Pan pan xa ve'e jaa'kjoontykip kux atse'e xkanatyukpajkup, vintókiyupts je'e ve'e; ax pan pan tse'e je ñaxviijnit joojntykin dumasooknup áts kajx, pyaatnupts je'e ve'e je joojntykin juu' ve'e xa'ma kajx ijtp.

Je o'yin juu' ve'e je jayu yakmo'op

(Mr. 9.41)

⁴⁰ 'Pan pan xa ve'e oy jayu napyaaajmjup miits maatta, ve'emts je'e ve'e ax jo'n oy jayu kuñapyaaajmji áts maat. Ax pan pan tse'e oy jayu napyaaajmjup áts maat, ve'emts je'e ve'e ax jo'n oy jayu kuñapyaaajmji je'e maat pan

atse'e xkejxp. ⁴¹ Pan pan xa ve'e oy jayu napyaaajmjup maat je Nte'yam je y'ayook kojtsnajxpa, je o'yinjyam tse'e yakmooyvap juu' ve'e yakmooyp je Nte'yam je y'ayook kojtsnajxpa. Pan pan tse'e oy jayu napyaaajmjup maat to'k je jayu juu' ve'e tuv jáyuvip joojntykip, je o'yinjyam tse'e yakmooyvap juu' ve'e yakmooyp je jayu juu' ve'e tuv jáyuvip joojntykip. ⁴² Jets opyana pan pane'e otyo'k vaasova je tsoxk naaj dumooyp to'k je jayu juu' atse'e xjaanchja'vip, yaktonumpijtjinuvaps je'e ve'e juu' ve'e oy.

11

*Je'eda pan pan jatye'e je Yaknapejtpa Juan kyejx
(Lc. 7.18-35)*

¹ Ku ve'e je Jesús duyak'ixpajkkujx je ñumakmejtsk ixpajkpatajk, van'it tse'e ñujkx yak'ixpajkpa jets ka'a-maayva jem kajpun kajxmda juu' ve'e jem galiléait y'it jootm.

² Ku ve'e je Yaknapejtpa Juan jep poxuntujkp je kats dumotu juu' jatye'e je Jesús tyuump kyajtsp, van'it tse'e dukejx je y'ixpajkpada jetse'e ojts je Jesús du'ixta.

³ Jidu'um tse'e du'amotutúvidi:

—¿Mits je'e ve'e je Cristo, juu' ve'e je Nte'yam vyinkoon jetse'e yakkutojknit, ukpu n'a'ixupnum aats je'e vine'e?

⁴ Van'it tse'e je Jesús y'atsoojvjidi:

—Najkxu xtukmumaaydukta je Juan juu' ve'e m'íxtup mmótudup. ⁵ Tukmumaaydukta vintso ve'e je viints jayu vyin'ixpakta, vintso ve'e je uxket jayu oy yo'pyakta, vintso ve'e ñuva'atsjada je pa'am pan pan jatye'e lepra-pajjudup, myotupakta je nat jayu, jyoojntykpajktinuva pan pan jatye'e aa'kani, jets vintso ve'e yaktuknujava je ayooova jáyuda je oy kats je oy ayook. ⁶ Xoon xa je'e ve'eda pan pan jaty atse'e ijtp xjaanchja'vidup.

⁷ Ku ve'e ñajkxtini je Yaknapejtpa Juan je y'ixpajk-patajk, van'it tse'e je Jesús je numay jayu duvaajnji je Yaknapejtpa Juan kajx. Jidu'um tse'e vyaajñ:

—Ku miitse'e mnajkxti joma ve'e kyapantsuuna, ¿tits miitse'e ojts x'ixta? ¿To'k vine'e je jayu juu' ve'e mejtsvinmaayp, juu' ve'e ijtp ax jo'n to'k je kapy juu' ve'e oyvintsova poj yo'yp? ⁸ Pan ka je'e kajxap tse'e mnajkxti, ¿tits miitse'e ojts x'ixta? ¿To'k vine'e je jayu juu' ve'e va'ajts oy xax? Mnuja'vidupts miitse'e jets jeme'e je yakkutojkpa tyak'am je'eda juu' ve'e va'ajts oy naxyojxjudup. ⁹ Pan ka je'e kajxap tse'e mnajkxti, ¿tits miitse'e ojts x'ixta? ¿To'k vine'e je jayu juu' ve'e ijtp je Nte'yam je y'ayook kojtsnajxpa? Ax je'e tse'e. Ve'emts ats miitse'e nnaajmada jets jyaa'knumájip je'e ve'e nuyojk je Yaknapejtpa Juan jets ka'a ve'e pan viijnk je Nte'yam je y'ayook kojtsnajxpa. ¹⁰ Je Juan xa je'e ve'e juu' ve'e jidu'um je Kunuu'kx Jatyán y'ava'nip:

Nkejxp xa atse'e je nyakkatsuyo'yva juu' mitse'e mvin-too'vá kajap, je'e tse'e myak'lo'yixjup je too' joma ve'e mnáxut.

¹¹ Van'it tse'e je Jesús jyaa'kvaajñ:

—Tyúvam xa ats miitse'e nnaajmada jets nujome'e je jayu juu' ve'e joojntykidu jets juu' ve'e uxyam paat joojntykidup, ni pana tse'e dukanumaja ax jo'n je Yaknapejtpa Juan; ax jyaa'knumájip tse'e ni ka'a ve'e je Juan je'e juu' ve'e dunupi'kikajxp juu' ve'e ijttup jem je Nte'yam y'am kya'm.

¹² Van'ítani ku ve'e myiijn je Yaknapejtpa Juan jets uxyam paat, jem tse'e je jayu juu' ve'e ooy dutuntsojktup jetse'e y'ijttinit jem je Nte'yam y'am kya'm. Ve'emts je'e ve'eda ax jo'n je numay jayu to'k naxji tyakava'anda nujom joma ve'e to'k je mootsk tak'aka'a. ¹³ Van'it paat ku ve'e je Yaknapejtpa Juan myiijn, je Moisés je

pyava'nun jets je'e juu' ve'e jyatyaandu je Nte'yam je y'ayook kojtsnajxpatajkta, je'e tse'e du'ava'nidu jetse'e je jayu y'ijttinit jem je Nte'yam y'am kya'm. ¹⁴ Ax pan mnunjavavaandup tse'e pane'e je Yaknapejtpa Juan, je'ets je'e ve'e juu' ve'e kátsani jetse'e y'ítut ax jo'n je Elías. ¹⁵ Pan pan jaty xa ve'e jem je tyaatsk, va'an tse'e du'amotunaxta.

¹⁶ Ya'ats atse'e ntukmu'a'ixmojkidup je jáyuda juu' ve'e uxyam joojntykidup. Ve'em xa je'e ve'eda ax jo'n je pi'k ónuk juu' ve'e ajxtktup koo'yiva jep maa'y jaatp jetse'e dunaajmada je myujatyoo'da: ¹⁷ “Njavinxooxtu xa ve'e taav jetse'e m'étstat, ka'a tse'e tum'etsta; njatukvin'aavdu tse'e taav je tsaachvinma'yun uv jetse'e mya'axtat, ka'a tse'e tumya'axta.” Jidu'um tse'e dunaajmada. ¹⁸ Mejts xa ve'e je Yaknapejtpa Juan, ka'ats je'e ve'e kyay y'uu'k ax jo'n je jayu dutsak, ax ve'emts miitse'e mva'anda jets je ko'oyjáyvape'e jem jya'vin kajxm. ¹⁹ Van'itts atse'e nmiimpa, ats, je Jayu Juu' ve'e Nupaamduka Ijtp, kaayp ookpts atse'e ax jo'n je jayu dutsak, jets miitse'e mva'anda jets munuyojk atse'e nkay n'uu'k jets nmaatnayja'vijup atse'e je kupa'mun pakmojkpa jets je viijnk tókinax jayu. Ax je'eda pan pan jatye'e je Nte'yam moojyjudup je vijin je kejun, ñuja'vidupts je'e ve'e oy jets pyaatyp y'akeeguij je'e ve'e juu' ve'e je Nte'yam tyuump kyajtsp.

*Je'eda pan pan jatye'e dukakatsupajktup je Nte'yam
(Lc. 10.13-15)*

²⁰ Van'it tse'e je Jesús dutuknuujmi je jáyuda juu' ve'e tsuunidup jem kajpun kajxmda joma ve'e nuyojk je majin dutuujn, kux ka'a ve'e vyinmayumpijtti, jaa'ktokintoonu ve'e. Jidu'um tse'e dunuujmidi:

²¹ — ¡Ayooov xa ve'e miits je mjootta pan pan jatye'e tsuunidup jem coraziinit kyajpun kajxm! ¡Ayooov xa ve'e miits je mjoottava pan pan jatye'e tsuunidup jem

betsáidait kyajpun kajxm! Pan kuyaktuujn xa ve'e jem tiirovit jets sidoonit kyajpun kajxmda je majin juu' atse'e yaja ntuump uxyam paat miits maatta, kuvy-inmayumpijttits je'e ve'e, kudumasookti tse'e je ky-o'oy joojntykinda, jetse'e kuduyaknuke'xnatajkidi jets ñutsaachvinmaaydupe'e je tyókinda ku ve'e je koompa yo'tspa vit kuñatyukxojxjidi jetse'e kuñapya'muxjidi je jaajm jem ñi'kxmnda kyojmda. ²² Ax ve'emts ats miitse'e nnaajmada jets ku ve'e dupaa'tut je xaaj ku ve'e je jayu yaktokimpayo'ynit, nuyojk tse'e je tsaachpaatun myakmooydinit jets ni ka'a ve'e je jayu juu' ve'e tsuunidu jem tiirovit jets sidoonit kyajpun kajxmnda. ²³ Jets miitsta juu' ve'e tsuunidup jem capernaau mit kyajpun kajxm, ¿ve'eme'e mvinmayda jets mtsajpéttape'e? Ax ka'a tse'e, myakpakejxtinupe'e jem joma ve'e je it juu' ve'e dunu'ava'tikajxp. Kux pan jem xa ve'e sodómait kyajpun kajxm kuyaktuujn je majin juu' atse'e yaja ntuump uxyam paat miits maatta, jeena tse'e je xyup je kajpun uxyam paat. ²⁴ Ax vaampts atse'e jets ku ve'e dupaa'tut je xaaj ku ve'e je jayu yaktokimpayo'ynit, nuyojk tse'e je mtokin myaktukkuvéttat jets ni ka'a ve'e je jayu juu' ve'e jem sodómait kyajpun kajxm tsuunidu.

*Ku je Jesús chapkajts
(Lc. 10.21)*

²⁵ Jetse'e je Jesús vyaajñ van'it:

—Tata, mitse'e mka'mikujxp je tsapjootmit it jets ya naxviijnit it; nkukojsjipts ats mitse'e kuxe'e je jayu juu' ve'e pi'k ónu'k jo'n ijttup, je'ets mitse'e tuxtuknujávada juu' ve'e myo'tsji je'eda pan pan jatye'e natyijjudup kuvij jáyuda jets juu' ve'e ooy juu' jaty dutunnuja'vidup.

²⁶ Ve'em tse'e, Tata, kux ve'em xa mitse'e xtsak.

“Numiindini ats”

(Lc. 10.22)

²⁷ 'Nujom xa atse'e je nTee' xtukkatajkikujx. Ni pana xa atse'e xka'ixa, ats je nTee'ji atse'e x'ixa. Ax ni pana tse'e duka'ixaiva ats je nTee', atsji ve'e n'ixa, ats, je'e je y'Onuk, jets je'eda pan pan jaty atse'e ntsajkp jets atse'e je nTee' ntuk'ixut. ²⁸ Numiindini ats anañujoma pan pan jatye'e dutoonkidup jetse'e dukutyóndat juu' jatye'e je jayu mtuk'ixjudup, ats tse'e nyakpoo'kxtap je mjootta je mja'vinda. ²⁹ Kuvakta juu' ats miitse'e ntuknujoktup, mjáttaps miits je'e ve'e ats kajx, kux je nuu'k aaj je nuu'k joot atse'e njajeypp, ve'em tse'e xyakpoo'kxtat je mjootta je mja'vinda. ³⁰ Juu' ats miitse'e ntuknujoktup, ka'ats je'e ve'e cho'oxa, ve'emts je'e ve'e ax jo'n je tsum juu' ve'e taa'tk.

12

Ku je ixpajkpatajk duyuktajti je trigo

(Mr. 2.23-28; Lc. 6.1-5)

¹ Ax ve'em tse'e van'it jyajty, jetse'e je Jesús dutuknajxy je trigo kam. Poo'kxtkun xaaj tse'e vye'na. Ku ve'e je y'ixpajkpatajk je yooj myajtsjidi, van'it tse'e duyuktajti je trigo jetse'e duja'kxti je trigo pajk. ² Ku ve'e je fariseotajk du'ixti, van'it tse'e je Jesús dunuujmidi:

—¿Tyajx tse'e poo'kxtkun xaaj ya m'ixpajkpatajk dutonda juu' ve'e je pava'nun kyajakajtyp?

³ Van'it tse'e y'atsoojvjidi:

—¿Ka'ana miitse'e xkotsta jep Kunuu'kx Jatyan kujxp juu' ve'e to'k nax tyoonda je David maat je myujatyoo'da ku ve'e yu'o'o'kjup vye'nada? ⁴ Tajki xa ve'e je David jep je Nte'yam chaptujkp jetse'e je myujatyoo' dumooyva je kunuu'kx tsapkaaky, jetse'e dukaaydi. Ax ka'a tse'e je

pava'nun duyakjaty jets je'e ve'e ve'em dutóndat, je tee'tajkji ve'e tuknúvánada. Ta miits ya'a ve'e xkotsta, ¿ve'em xaja? ⁵ ¿Ti ka'ana miitse'e xkotsta jep je Moisés pyava'nun kujxp jets ka'a ve'e je poo'kxtkun xaaj dutukpoo'kxada je tee'tajk juu' ve'e toondup jep maja tsaptujkp? Jyatonda xa ve'e poo'kxtkun xaaj, ka'a tse'e tyókina. ⁶ Ats tse'e vaamp jets jeja ve'e yaja to'k juu' ve'e nuyojk dunumájip jets ni ka'a ve'e je maja tsaptajk. ⁷ Jidu'um xa ve'e je Kunuu'kx Jatyán vya'añ: “Je'e xa atse'e nuyojk ntsajkp jetse'e je jayu je tukmo'tun dujayéptat, ka je'epe'e jetse'e je tánuk duyóxtat.” Pan kuxvinmótuda xa ve'e juu' ya'a ve'e tyijp, ka'a tse'e kuxtókipamda je jayu juu' ve'e katókintoondu. ⁸ Ax njayejppts atse'e je kutojkun pan ti ve'e poo'kxtkun xaaj yaktónup ukpu kayaktónup, ats, je Jayu Juu' ve'e Nupaamdúka Ijtp.

*Je yaa'tyajk juu' ve'e xux je kya'aj to'k ado'om
(Mr. 3.1-6; Lc. 6.6-11)*

⁹ Van'it tse'e je Jesús jem chaa'n jetse'e ñujkx jep tsaptujkp. ¹⁰ Jep tse'e vye'na to'k je yaa'tyajk juu' ve'e xux je kya'aj to'k ado'om. Je jayu juu' ve'e ve'nidup jep tsaptujkp, jya'ixtidupts je'e ve'e pan ti ve'e tyuknuxa'aadap je Jesús kuxe'e dukakutyún je'e je pyava'nunda. Je'e kajx tse'e du'amotutúvidi:

—¿Yakjajtype'e je pava'nun jetse'e poo'kxtkun xaaj je jayu je pa'am jayu duyakjotkada'akut?

¹¹ Van'it tse'e je Jesús y'atsaajv:

—¿Pants n'ite'e miitsta, jetse'e poo'kxtkun xaaj je kyarneero kyustaka jep vok jótup, ka'ats n'ite'e najkx duyakpítsum? ¹² Ax nuyojk tse'e je jayu dunumaja jets ka'a ve'e je carnero. Ax ve'em tse'e, yakjajtype'e je pava'nun jetse'e je jayu dutónut juu' ve'e oy kujyapoo'kxtkunxaaja je'e ve'e.

¹³ Van'it tse'e dunuujmi je pa'am jayu:

—Yakyajkxu je mka'aj.

Van'it tse'e duyakyajkxy, jetse'e je kya'aj jyoṭkadaakni. Van'it tse'e tyaanni akijpxa je kya'aj tum oy. ¹⁴ Van'it tse'e pyítsumdi je fariseotajk jetse'e du'ukkojtsmojkti pan vintsö ve'e je Jesús kuduyak'oö'kti.

Juu' ve'e je Isaías kyojts je Jesús kajx

¹⁵ Ku ve'e je Jesús dunuja'vi, tsoo'nnu tse'e jem; nu-may tse'e je jayu pyanajkxjidi. Yakjotkadaaknu tse'e anañujoma pan pan jatye'e pajkjudup, ¹⁶ jetse'e dutuk-pavaandi jets ni pana ve'e dukavaajnjadat jets pan je'e ve'e. ¹⁷ Je'e kajx tse'e ve'em jyajty jetse'e tyoojnji kyojtsji juu' ve'e je Nte'yam tyukkojtsnajx je Isaías jidu'um:

¹⁸ Ya'a xa je'e ve'e juu' atse'e nvinkoon,
je'e juu' atse'e ntsajkp jetse'e ntukxoonduk.
Nmooynupts ats je'e ve'e je Espíritu Santo,
jetse'e je jayu pan nuvinxupe'e chaanada to'k it to'k
naxviijn,
je'e tse'e dutuknujávadap jets vintsö atse'e ntökimpay-
o'oy.

¹⁹ Ka'a ve'e pan dukojtsvintsövut,
ka'ava ve'e makk kyótsut,
ni pana ve'e je kyats je y'ayook dukamótuvut jeja too' aajy.

²⁰ Ve'em xa je'e ve'e ax jo'n to'k je jayu juu' ve'e dukatajap
je kapy juu' ve'e tajuvaannup,
ve'em ax jo'n to'k je jayu juu' ve'e dukayakpi'tsp je mecha
juu' ve'e pi'itsuvaannup,
van'ítnume'e ku ve'e je y'oy kutojkun dupaamnit.

²¹ Je jayu juu' ve'e tsuunidup joma ve'e may viijn je it je
naax,
jem tse'e dujaanchjávadat jets je'e ve'e yaktso'okjadap.
Jidu'um tse'e je Nte'yam je Isaías dutukkojtsnajxy.

Ku je Jesús yaktij jets je ko'oyjáyuvape'e je kutojkun moojyju

(Mr. 3.19-26, 30; Lc. 11.14-20)

²² Van'it tse'e je Jesús yaktuknunjx to'k je yaa'tyajk juu' ve'e viints, oom, jets juu' ve'e jem jya'vin kajxm je ko'oyjáyuvap. Yakjotkadaakjinu tse'e je Jesús, ve'em tse'e je yaa'tyajk y'ixni jetse'e kyojtsni. ²³ Nujom tse'e je jayu atuva atoki tyaandi jetse'e vyaandi:

—¡Ya'a xa vine'e je David je chaan je kyooj juu' ve'e yakkutojknup!

²⁴ Ax ku tse'e je fariseotajk du'amotunajxti, van'it tse'e vyaandi:

—Je Beelzebú, je ko'oyjáyuvap juu' ve'e dunuvintsanikajxp je ko'oyjáyuvaptajkta, je'e xa ya'a ve'e moojyju je kutojkun jetse'e je ko'oyjáyuvap duyakpítsumut jem je jayu jya'vin kajxmda.

²⁵ Ñuja'vi tse'e je Jesús pan ti je'e ve'e vyinmaaydup, je'e kajx tse'e dunujmidi:

—Nujom tse'e je kutojkun juu' ve'e je jyayu nacho'ox-pajjudup, vintókiyupts je'e ve'eda. Nay ve'empa tse'e to'k naax to'k kajpun ukpu nujom tse'e je jaajn je tajk juu' ve'e je jyayu nacho'ox-pajjudup, ka'ats je'e ve'e jyéktat. ²⁶ Ax pan je Satanás tse'e duyakpítsump je kyo'oyjáyuvap jem je jayu jya'vin kajxmda, nacho'ox-pajjuduvaps je'e ve'eda pan pan jatye'e ijttup jem je'e kyutojkun jootm. Ka'a tse'e je kyutojkun jyejkat. ²⁷ Ax pan ve'emts atse'e kuxma'a je kutojkun je ko'oyjáyuvap juu' ve'e dunuvintsanikajxp je ko'oyjayuvaptajkta jets atse'e nyakpítsumdat je ko'oyjáyuvapta jem je jayu jya'vin kajxmda, ¿pants vine'e dumooyp je kutojkun je mjáyuda jetse'e duyakpítsumdat je ko'oyjáyuvap jem je jayu jya'vin kajxmda? Je'e kajx tse'e je mjayu duyaknuke'xnatákada jets ka'a ve'e oy juu' xpayo'oyda. ²⁸ Ax je Espíritu

Santo, juu' ve'e ijtp jem je Nte'yam jya'vin kajx̄m, je'ets atse'e je kutojkun xmooȳp jets̄ atse'e nyakpítsumda je ko'oyjáyuvap jem je jayu jya'vin kajx̄mda; je'e tse'e va'ajts̄ duyaknuké'xnatajkip yaja miits̄ mvinkujkta jets̄ ats̄ kajx̄-e'e je jayu y'itta jem je Nte'yam y'am kya'm.

Yakvinkadaak yaknaxkadaak tse'e je Jesús je Satanás

(Mr. 3.27-29; Lc. 11.21-23; 12.10)

²⁹ ¿Vintso tse'e je jayu tyákat jep to'k je tsots̄ yaa'tyaj̄k tyujkp̄ jetse'e je pyaamduk̄ dupaj̄k̄jat pan ka'a ve'e too'-vajkp̄ dutsum? Ax ku tse'e too'vajkp̄ dutsóm̄ut, van'ít̄num tse'e y'o'yix̄jut̄ jetse'e je pyaamduk̄ dupaj̄k̄jat.

³⁰ Pan pan xa ve'e ats̄ maat̄ ka'ijtp̄, xtso'oxpaj̄k̄pts̄ ats̄ je'e ve'e; pan pants̄ atse'e nkamaattuum̄p, xmutokin̄-toompts̄ ats̄ je'e ve'e.

³¹ Je'e kajx̄ts̄ ats̄ miitse'e nnaajmada: Pan pan xa ve'e je Nte'yam̄ d̄vinkoj̄tspej̄tp̄, ukpū je viijnk̄ tokin̄ dutún, o'yipts̄ je'e ve'e jetse'e yaktokin̄mee'kx̄ut̄. Ax pan pan tse'e je Esp̄ritu Santo d̄vinkoj̄tspej̄tp̄, ka'ats̄ je'e ve'e y'uk'o'yini jetse'e yaktokin̄mee'kx̄ut̄. ³² epyana tse'e pan pan atse'e xko'oñukoj̄tsip, ats̄, je jayu juu' ve'e Nupaam-duk̄a Ijtp̄, o'yipts̄ je'e ve'e jetse'e yakmee'kx̄jat̄ je tyokin̄. Ax mko'oñukoj̄tsidupts̄ miits̄ je'e ve'e je Esp̄ritu Santo, je'e ve'e ku ve'e mva'anda jets̄ je ko'oyjáyuvap̄ atse'e je kutojkun xmooȳp. Ku ve'e je jayu ve'em̄ dutún, ni je vin'ítats̄ je'e ve'e kya'óyat̄ jetse'e yakmee'kx̄jat̄ je tyokin̄, ni ux̄yama, jets̄ ni van'ita ku ve'e je nam it̄ choo'ndukut̄.

Yaknuja'vips̄ je'e ve'e je kup̄ vintso ve'e tyá'ma

(Lc. 6.43-45)

³³ Pan je oȳ kup̄ xa je'e ve'e, oȳ tse'e je tyaājm; pan je ko'oȳ kup̄ts̄ je'e ve'e, ka óyapts̄ je'e ve'e je tyaājm. Je tyaājm̄ kajx̄e'e yaknujava pan vintso ve'e je kup̄.

³⁴ Miitsta, je tsaa'n je chaanda je kyooj̄ta, ¿vintso ve'e

m'ò'yixjadat jètse'e jē y'oy jē'e xkótstat pan ko'oy jayu miitse'eda? Jē'e xa ve'e jē aaj kyajtsp juu' ve'e ijtp jem ja'vin kajxm. ³⁵ Jē oy jayu, oyts jē'e ve'e juu' dukats kux ijtp'e jem jya'vin kajxm jē y'oy jē'e; ax jē ko'oy jayu, ka óyapts jē'e ve'e juu' dukats kux ijtp'e jem jya'vin kajxm jē kyò'oy jē'e. ³⁶ Atsts miitse'e nnuujmidup jēts ku ve'e dupaa'tut jē xaaj ku ve'e jē jayu yaktokimpayo'ynit, anañujoma tse'e jē jayu dunu'atsóvadat pan ti ve'e kav-inmaayp tudukats. ³⁷ Kux ve'eme'e myaktokimpayo'ynit pan vintsò ve'e juu' xkats, van'it tse'e myaktokimpámüt, uk mkayaktokimpámüt.

*Ku jē ko'oy jayu du'amótudi to'k jē maja nuja'vin
(Mr. 8.12; Lc. 11.29-32)*

³⁸ Van'it tse'e jē fariseotajk jēts jē tsaptujkpit yak'ix-pajkpatajk dunuujmidi jē Jesús:

—Yak'ixpajkpa, n'ixuvaampy xa aatse'e jētse'e jē maja nuja'vin xyakjay'íxjut, ve'emts aatse'e nnujávát jēts jē Nte'yam mitse'e mkejxjup.

³⁹ Jētse'e jē Jesús y'atsoojvjidi:

—Y'amótudup xa ve'e jē ko'oy jáyuda jēts pan pan jatye'e jē Nte'yam dumasooktup jētse'e yaktuk'íxtat jē maja nuja'vin jētse'e ve'em juu' dujaanchjávadat. Ax ka'a tse'e jē nuja'vin yakmò'odat, jē nuja'vinji ve'e yakmò'o-dap juu' ve'e ijtp ax jo'n jē nuja'vin juu' ve'e yaktaan jē Nte'yam jē y'ayook kojtsnajxpa Jonás. ⁴⁰ Kux ve'em ax jo'n jē Jonás y'ijt toojk xaaj toojk tsooj jem jē maja ajkx jyootm, nay ve'empats atse'e n'ítut toojk xaaj toojk tsooj jep nax-jaatp, ats, jē Jayu Juu' ve'e Nupaamdüka Ijtp. ⁴¹ Ku ve'e jē jayu yaktokimpayo'ynit, yaknùke'xnatákadapts jē'e ve'e jē jayu juu' ve'e tsuunidu jem níniveit kyajpun kajxm jēts vyinmajtsjudupe'e jē tsaachpaatun jē jáyuda juu' ve'e uxyam joojntykidup, kux myasooktu ve'e jē níniveit jayu

je kyo'oy joojntykinda ku ve'e je Jonás tyukka'amaajyjidi je Nte'yam je kyats je y'ayook. Ax jeja tse'e to'k yaja juu' ve'e nuyojk dunumájip jets ni ka'a ve'e je Jonás. ⁴² Ku ve'e je jayu yaktokimpayo'ynit, yaknuke'xnatákaps je'e ve'e je yakkutojkpa ta'axtajk juu' ve'e tsoo'n jem joma ve'e je poj ñujkx jets vyinmajtsjudupe'e je tsaachpaatun je jáyuda juu' ve'e uxyam joojntykidup, kux va'ajts jékum je'e ve'e chaa'n jetse'e ojts du'amotunaxy je Salomón je vyijin je kyejun. Ax jeja tse'e to'k yaja juu' ve'e nuyojk dunumájip jets ni ka'a ve'e je Salomón.

*Je ko'oyjáyuvap juu' ve'e vimpijtnuvap
(Lc. 11.24-26)*

⁴³ Ku xa ve'e to'k je ko'oyjáyuvap pyítsum jem je jayu jya'vin kajxm, ve'em tse'e vyimpavídut jem ta'ajts it jootm, y'ixtip tse'e joma ve'e pyoo'kxut. Ka'a tse'e dupaa'ty. Van'it tse'e ñaña'muxju: ⁴⁴ “Va'an ats du'av-impijtjinuva joma atse'e n'ukpítsum.” Ku tse'e vyimpijtjnuva, ve'em tse'e je jayu je jya'vin dupaa'ty ax jo'n to'k je tajk juu' ve'e tukva'ajts, pe'etapúk jets avaatsuva. ⁴⁵ Van'it tse'e ñajkxnuva jetse'e duyaktsaa'n januvuxtojtuk je myuko'oyjáyuvap juu' ve'e nuyojk ka óyap jets ka'a ve'e je'e. Van'it tse'e tyajkikáxta tsuuniva jem je jayu jya'vin kajxm. Nuyojk ka óyapts je'e ve'e je jayu tyaannuva jets ka'a ve'e ku ve'e to'k dumáada y'ijt. Nay ve'em tse'e jyajttuva je jayu juu' ve'e uxyam joojntykidup, ko'oy jáyuts je'e ve'eda.

*Je'e pane'e je Jesús tyaakja'vip
(Mr. 3.31-35; Lc. 8.19-21)*

⁴⁶ Jemna tse'e je Jesús je numay jayu dumukats vye'na ku ve'e jye'ydi je tyaak jets je y'utsatajk, jepe'e tak'aagup tyaandi, je Jesuusts je'e ve'e myukotsuvaandup. ⁴⁷ Van'it tse'e to'k je jayu je Jesús dunuujmi:

—Uxep xa ve'e tak'aagup je mtaak jets je m'utsatajk, mitse'e myakkotsuvaajnjudup.

⁴⁸ Van'it tse'e je Jesús y'atsoojvi:

—¿Pants atse'e ntaakip, jets pants atse'e n'útsidup?

⁴⁹ Van'it tse'e dunukijpxi pan pan jatye'e panajkxjudu jetse'e jyaa'kvaajñ:

—Ya'a xa je'e ve'eda juu' atse'e ntaakja'vip jets juu' atse'e nja'vidup ax jo'n kuy'ijtti ats je n'uts je n'ajch jets ats je n'uts je ntsa'a. ⁵⁰ Kux je'e juu' ve'e dutoondup juu' ve'e chajkp ats je nTee', juu' ve'e jem tsapjootm, je'ets atse'e nja'vidup ax jo'n ats je n'uts je n'ajch kuy'ijtti jets ats je n'uts je ntsa'a, jets ats je ntaak.

13

Je taamt vajpa tukmu'a'ixmojkin

(Mr. 4.1-9; Lc. 8.4-8)

¹ Je xaajjyam tse'e je Jesús jep tujkp pyítsum jetse'e ojts y'ajxtuk jeja maja na'akaya pa'ayi. ² Numay tse'e je jayu ñay'amojkijidi joma je'e ve'e vye'na, je'e kajx tse'e tyajki jem barco jootm jetse'e jem y'ajxtk, jetse'e nujom je numay jayu tyenikajxti jeja napa'ayi. ³ Van'it tse'e je Jesús may viijn juu' jaty tyukyak'ixpajkjidi je tukmu'a'ixmojkin maat. Jidu'um tse'e vyaajñ:

—To'k xa ve'e je jayu taamt vajpa chaa'n. ⁴ Ku tse'e divuj je taamt, jem tse'e juu' ve'e naxkadaak jeja too' kujk, van'it tse'e je jeyyva tánuk jye'ydi jetse'e dupiivdini. ⁵ Jempa tse'e juu' ve'e naxkadaak jeja tsakujx joma ve'e peji je naax. Jatyji tse'e yee'k kux peji ve'e je naax. ⁶ Ax ku tse'e je xaaj ñu'aajnji, taatsnu tse'e; kux ka'a ve'e je y'aa'ts kyaaktajki, je'e kajx tse'e tyaa'tsni. ⁷ Jempa tse'e juu' ve'e naxkadaak jeja ápit akujk. Van'it tse'e je ápit yee'k jetse'e dukoo'k'ítamooyni je oy ojts jetse'e yee'kut. ⁸ Nay jempa tse'e juu' ve'e naxkadaak jeja oy naxkujx, je'e tse'e ta'mi.

Jem tse'e je taamt juu' ve'e naajkma'yiju mókupx taajm, jempa tse'e juu' ve'e naajkma'yiju toogupx taajm, nay jempa tse'e juu' ve'e naajkma'yiju ii'px majk taajm. ⁹ Pan pan jaty xa ve'e jem je tyaatsk, va'an tse'e du'amotunaxta.

*Je'e pan tyajx kajxe'e je tukmu'a'ixmojkin yakpuujm
(Mr. 4.10-12; Lc. 8.9-10)*

¹⁰ Van'it tse'e je Jesús je y'ixpajkpatajk vyinkutámijidi jetse'e je Jesús du'amotutúvidi:

—¿Tyajxse'e je jayu xtukmukats je tukmu'a'ixmojkin maat?

¹¹ Van'it tse'e je Jesús y'atsoojviji:

—Je Nte'yam xa ve'e mtuknuja'vijidup jets vintso je'e ve'e ku ve'e je jayu y'itta jem je'e y'am kya'm; ax ka'a tse'e je Nte'yam tyuknujávajada je'eda juu' ve'e uu'm maat ka'i-jttup. ¹² Ax ve'em tse'e, je jayu juu' ve'e duvinmótudup je Nte'yam je y'ayook, nuyojk oy tse'e duvinmótudat; ax je'eda juu' ve'e dukavinmótudup je Nte'yam je y'ayook, jaa'tyókidinup tse'e juu' ve'e yakvaajnjidup. ¹³ Je'e kajxts ats je'e ve'e ntukmukotsta je tukmu'a'ixmojkin maat, kux jya'íxtup xa je'e ve'e juu' atse'e ntuump, ka'a tse'e duvinjávada; jyah'amotunajxtupts je'e ve'e juu' atse'e nkajtsp, ka'a tse'e duvinmótuda. ¹⁴ Je'e kajx tse'e tyunju juu' ve'e je Nte'yam je Isaías tyukkojtsnajx jidu'um:

Mjah'amotunáxtap xa miitse'eda,

ka'a tse'e xvinmótudat;

mja'íxtaptsp miitse'eda,

ka'a tse'e xvinjávadat.

¹⁵ Je'e kajx ku ve'e makk je vyinma'yunda tuvvyimpijtni, ka'a tse'e dumotuvuva'anda jetse'e je vyiiin duyakpi'itsta. Ve'em tse'e dutonda jetse'e duka'íxtat, jetse'e je tyaatsk dukatuk'amotunáxtat jetse'e jem jya'vin kajxm dukavinmótudat.

Je'e kajx tse'e ve'em dūtonda kuxe'e ats xkah'aminava'anda jets atse'e nyaktso'oktat.

Jidu'um tse'e je Nte'yam je Isaías dūtukkojtsnajxy.

¹⁶ 'Ax miitsta, xoonts miitse'eda kuxe'e je mviijn xtuk'ixta jets'e je mtaatsk xtuk'amotunaxta. ¹⁷ Tyúvam xa atse'e nva'añ jets numaye'e je Nte'yam je y'ayook kojtsnajxpatajkta jets numaye'e je jayu juu' ve'e tuv jáyuvidu joojntykidu, je'e tse'e duja'ixuvaandu juu' miitse'e uxyam m'ixtup, ax ka'ats je'e ve'e du'ixti, je'e tse'e dujah'amotunaxuvaandu juu' miitse'e uxyam m'amotunajxtup, ax ka'ats je'e ve'e du'amotunajxti.

*Ku je Jesús dukojtsvaach je taamt vajpa tukmu'a'ixmojkin
(Mr. 4.13-20; Lc. 8.11-15)*

¹⁸ 'Amotunaxta n'it vintso ve'e yakkojtsva'ach je taamt vajpa tukmu'a'ixmojkin. ¹⁹ Jeja tse'e too' kujk joma ve'e je taamt yakvuj, ve'emts je'e ve'e ax jo'n je jayu juu' ve'e du'amotunajxtup je ayook pan vintso je'e ve'e ku ve'e je jayu y'itta jem je Nte'yam y'am kya'm, ax ka'a tse'e duvinmótuda. Ku ve'e je jayu dumótuda je kats je ayook, van'it tse'e je ko'oyjáyuvap jye'ya jetse'e pyajkuxjada je kats je ayook juu' ve'e yakvaajnjidu. ²⁰ Jeja tse'e tsah'akujk joma ve'e je taamt yakvuj, ve'emts je'e ve'e ax jo'n je jayu juu' ve'e du'amotunajxtup je kats je ayook jetse'e jatyji dukuvakta je xoojntkun maat. ²¹ Kux ve'eme'e y'itta ax jo'n jeja tsakujx joma ve'e peji je naax, ka'a tse'e jyekta. Ku ve'e chaachpaa'tta ukpu yakjomtonda yaktitonda je Nte'yam je kyats je y'ayook kajx, tun jatyji tse'e je kats je ayook dukoo'kjaanchja'vidini. ²² Jeja tse'e ápit akujk joma ve'e je taamt yakvuj, ve'emts je'e ve'e ax jo'n je jayu juu' ve'e du'amotunajxtup je kats je ayook, je'e tse'e ooy tyunvinmaaydup je naxviijnit je'e jets vintso ve'e ñaajkkumeenajadat. Je kats je ayook

juu' ve'e y'amotunajxtu, ve'emts je'e ve'e jyatta ax jo'n je taamt juu' ve'e jeja ápit jaat yakvaj jetse'e kyata'mi. ²³ Ax jeja tse'e oy naxkujx joma ve'e je taamt yakvuj, ve'emts je'e ve'e ax jo'n je jayu juu' ve'e du'amotunajxtup je kats je ayook jetse'e duvinmótuda, vimpijtnufts je'e ve'e je jyáyuvinda je jyoojntykinda ax jo'n je Nte'yam tyukmutsókjada, je'e kajx tse'e y'litta ax jo'n je oy naax joma ve'e je taamt juu' ve'e naajkma'yiju mókupx taajm, jets juu' ve'e naajkma'yiju toogupx taajm, jets juu' ve'e naajkma'yiju ii'px majk taajm.

Je ko'oy'ojtsap tukmu'a'ixmojkin

²⁴ Va'nuxjuduva tse'e je Jesús jado'k je tukmu'a'ixmojkin. Jidu'um tse'e vyaajñ:

—Ve'em xa ve'e je Nte'yam je kyutojkun ax jo'n to'k je yaa'tyajik je oy taamt duvuj jeja kyam jaat. ²⁵ Koo'ts tse'e vye'na, van'it tse'e tyajiki to'k je kukam je cho'oxpajkpa jetse'e jeja trigo akujk duvuj je ojts taamt juu' ve'e trigo jo'n ke'xp, jetse'e ñajkxni. ²⁶ Ku tse'e je trigo yee'k jetse'e je kyupi'pst pyítsum, van'it tse'e yak'ix jets jeme'e dumaatyee'k je ko'oy'ojtsap. ²⁷ Van'it tse'e je toompatajk dunuujmidi je kukam: “Vintsán, ¿ka je oy taamtape'e mvaj jeja mkam jaat? ¿Joma tse'e chaa'n je ko'oy'ojtsap?” ²⁸ Van'it tse'e je kukam y'atsoojvjidi: “To'k xa ve'e je tso'oxpajkpa juu' ve'e ve'em dutoon.” Van'it tse'e je toompatajk y'amotutúvijidi: “¿Mtsajkpe'e jets aatse'e najkx nvix je ko'oy'ojtsap?” ²⁹ Van'it tse'e y'atsaajv: “Ka'a. Kux ku xa ve'e xvíxtat je ko'oy'ojtsap, to'mayji tse'e xtukmuvíxidinit je trigo; ³⁰ ñojk'óye'e xmaso'oktat jetse'e akijpxa yee'ktat van'it paat ku ve'e je trigo yakpakmojknit. Van'itts atse'e nkéxtat je ntoompatajk jetse'e

too'vajkp je ko'oy'ojsap dupakmóktat, du'atsómdat, jetse'e dupámdat jem janjootm, ax van'it tse'e dupakmóktat je trigo jetse'e dupajkúktat.”

Je mostaza taamt tukmu'a'ixmojkin

(Mr. 4.30-32; Lc. 13.18-19)

³¹ Va'nuxjuduva tse'e je Jesús ya tukmu'a'ixmojkin:

—Ve'em xa ve'e je Nte'yam je kyutojkun ax jo'n to'k je yaa'tyajk duvuj je mostaza taamt jeja kyam jaat. ³² Je taamt xa ve'e dunutsayikajxp; ax ku tse'e yee'k, ñu-majikujxpts je'e ve'e jets ka'a ve'e je viijnk aajy ojts, je kup jo'nam je'e ve'e yee'k, je'ydup tse'e jem je jeyyva tánuk jetse'e je pye'en dupamda jem y'axén kajxm.

Je levadura tukmu'a'ixmojkin

(Lc. 13.20-21)

³³ Va'nuxjuduva tse'e ya tukmu'a'ixmojkin:

—Ve'em xa ve'e je Nte'yam je kyutojkun ax jo'n to'k je ta'axtajk je levadura dutukmupama toojk arroba je tsapkaaky juts, van'it tse'e je levadura dutuktaka nujom je tsapkaaky juts jetse'e ooy tyun'oo'kuk. Mújit tse'e ooy tyumpítsum.

Vintso je Jesús duyaktuujn je tukmu'a'ixmojkin

(Mr. 4.33-34)

³⁴ Nujom ya'a ve'e je Jesús je numay jayu dutukmukajts je tukmu'a'ixmojkin maat, ni tia ve'e dukakajts juu' ve'e ka'ijt je tukmu'a'ixmojkin maat. ³⁵ Ax ve'em tse'e tyoojnji juu' ve'e kyojts to'k juu' ve'e ijt je Nte'yam je y'ayook kojtsnajxpa. Jidu'um tse'e vyaajñ:

Kótsup atse'e je tukmu'a'ixmojkin maat,
n'avánaps atse'e juu' jatye'e kayaknuja'vip y'ijt van'ítani
ku ve'e ya naxviijnit it yakpuujm.

Ku je Jesús dukojtsvaach je ko'oy'ojsap tukmu'a'ixmojkin

³⁶ Van'it tse'e je Jesús je numay jayu dupakejxni jetse'e jep tujkp tyajki. Jep tse'e je y'ixpajkpatajk vyinkutámijidi jetse'e je Jesús dunuujmidi:

—Tukvinja'vik aats to'k aaj je ko'oy'ojsap juu' ve'e jem kam jootm tukmu'a'ixmojkin.

³⁷ Van'it tse'e je Jesús ña'muxjidi:

—Je'e juu' ve'e dıvıjı je oy taamt, ve'emts je'e ve'e ax jo'n ats, je Jayu Juu' ve'e Nupaamdıka İjtp. ³⁸ Je kam, ve'emts je'e ve'e ax jo'n ya naxviijnit it. Je oy taamt, ve'emts je'e ve'e ax jo'n je jayu juu' ve'e ijttup jem je Nte'yam y'am kya'm; ax je ko'oy'ojsap, ve'emts je'e ve'e ax jo'n je jayu juu' ve'e ijttup jem je ko'oyjáyuvap y'am kya'm. ³⁹ Je tso'oxpajkpa juu' ve'e dıvıjı je ko'oy ojts taamt, ve'emts je'e ve'e ax jo'n je ko'oyjáyuvap. Ku ve'e je ko'oy'ojsap jets je trigo yakpakmuk, ve'emts je'e ve'e ax jo'n je jayu yaktokimpayo'ynit; je aangelestajktats je'e ve'e ax jo'n je'eda juu' ve'e dupakmojktup. ⁴⁰ Ve'em ax jo'n je ko'oy'ojsap yakpakmuk jetse'e yakpum jem janjootm, nay ve'em tse'e jyajtpat je xaaj ku ve'e je jayu yaktokimpayo'ynit. ⁴¹ Nkexuıts atse'e je n'aangelestajk jetse'e dupajkjidinit jem ats n'am nka'm nujom pan pan jatye'e je jayu dıyaktokintoondup jets pan pan jatye'e dutoondup juu' ve'e ka oyap, ⁴² jetse'e jem janjootm dupaamdinit. Jem tse'e numay yaaxtinit jem tse'e numay ñatyatskaa'tjidinit. ⁴³ Van'it tse'e je jayu juu' ve'e tıv jáyuvıdup joojntykidup, je'e tse'e ajajtinup ata'kxtinup ve'em ax jo'n je aampa xaaj jem je Tyee'da kyutojkun jootm.

Je chovax je'e tukmu'a'ixmojkin

⁴⁴ Ve'em xa ve'e je jayu juu' ve'e ijttup jem je Nte'yam y'am kya'm ax jo'n to'k je jayu juu' ve'e tudupaa'ty je chovax je'e juu' ve'e yu'uts ijtp joma ve'e to'k je kam. Ku ve'e je jayu dupaa'ty je chovax je'e, jepjyam tse'e dıyo'tsnuva,

van'it tse'e va'ajts xoojntkp najkx dutoo'kmojjkúx nujom juu' ve'e y'ixp jyayejpp jetse'e dujoy je kam.

Je oy perlas tukmu'a'ixmojkin

⁴⁵ 'Ve'empa xa ve'e je jayu juu' ve'e ijttup jem je Nte'yam y'am kya'm ax jo'n to'k je ajooyva je atoo'kpa juu' ve'e du'ixtip je oojyit perlas. ⁴⁶ Ku ve'e dupaa'ty to'k juu' ve'e ooy tyun'oya, van'it tse'e dutoo'kmojjkúx nujom juu' ve'e y'ixp jyayejpp jetse'e dujoy je perlas.

Je tuk'ajkx'amaakin xuum tukmu'a'ixmojkin

⁴⁷ 'Je Nte'yam xa ve'e divinkoomp je jayu juu' ve'e ijttinup jem y'am kya'm. Ve'emts je'e ve'e ax jo'n je jayu du'avajada je tyuk'ajkx'amaakin xuum jem maja na'akaya jootm jetse'e je ajkx may viijn duyaktáñ. ⁴⁸ Ku tse'e je tuk'ajkx'amaakin xuum y'uts, van'it tse'e je ajkx maakpatajk duvaa'mpítsumda jeja napa'ayi. Jeja tse'e y'ajxtukta jetse'e divinkonda je ajkx, pyajkuktup tse'e jem tojum je ajkx juu' ve'e oojyit jetse'e duh'uxkojta juu' ve'e ka oojyitap. ⁴⁹ Ve'em tse'e jyátut je xaaj ku ve'e je jayu yaktokimpayoy'ynit, je'yadape'e je angelestajk jetse'e dupajkva'kxtinit je oy jayu jets je ko'oy jayu, ⁵⁰ jem tse'e janjootm dupaamdinit je ko'oy jáyuda. Jem tse'e numay yaaxtinit jem tse'e numay ñatyatskaa'tjidinit.

Je oojyit je'e juu' ve'e koojnuk ijtp tukmu'a'ixmojkin

⁵¹ Van'it tse'e je Jesús y'amotutúvijidi:

—¿Mvinmotukajxtupe'e ti atse'e tunkats?

Van'it tse'e y'atsoovdi:

—Ve'em, Vintsán.

⁵² Van'it tse'e dunuujmidi:

—Je jáyuda juu' ve'e oy dunuja'vidup pan vintso ve'e je Kunuu'kx Jatyán vya'añ jets vintso je'e ve'e ku ve'e je jayu y'itta jem je Nte'yam y'am kya'm, je'e tse'e je jayu dutuk'ixtup juu' ve'e je Nte'yam jujpani yaknuke'xnatajki

jets juu' ve'e námnum yaknuke'xnatajkivap, ve'em xa je'e ve'eda ax jo'n to'k je kutajk juu' ve'e koojnu'k je oojyit je'e dujayejpp jetse'e jem duyakpítsum juu' ve'e námnum yakjooyp jets juu' ve'e jémani yakjooy.

Ku je Jesús vye'na jep Nazaret

(Mr. 6.1-6; Lc. 4.16-30)

⁵³ Ku ve'e je Jesús dukojtskujx ya tukmu'a'ixmojkin, van'it tse'e jem chaa'n ⁵⁴ jetse'e jye'y joma ve'e je y'it je ñaax. Jem tse'e yak'ixpajk'ukvaajñ jep tsaptujkp; atuva atoki tse'e je jayu tyaandi jetse'e ñavyaajnidi:

—¿Jomas ya'a ve'e ya jayu ya nuja'vin dupuk jetse'e ve'em kyats? ¿Vintsó ve'e y'ó'yixju jetse'e je majin dutún? ⁵⁵ Ya'a xa ve'e je tsejtspa je myajntk jetse'e je María dutaaka. Ya'a xa ve'e je y'utsta je Santiago, je José, je Simón, je Judas, ⁵⁶ jets jempa tse'e je kyii'x útstava. ¿Ax jómats ya'a vine'e dupuk ya nuja'vin?

⁵⁷ Je'e kajx tse'e duvii'jn'íxta je Jesús. Van'it tse'e je Jesús ña'muxjidi:

—Otyun joma tsova xa ve'e yakvintsá'aga je Nte'yam je y'ayook kojtsnajxpa, jeejyji ve'e kyayakvintsá'aga joma ve'e je y'it je ñaax jets joma ve'e je jyaajn je tyajk.

⁵⁸ Ax ka'a tse'e jem may je majin dutuujn kux ka'a ve'e jyaanchjávajada.

14

Ku je Yaknapajtpa Juan y'oo'kni

(Mr. 6.14-29; Lc. 9.7-9)

¹ Ax ve'emts je'e ve'e van'it jyajty jetse'e je Herodes je kats dumotu je Jesús kajx, je Heródese'e yakkutojpk vye'na jem galiléait y'it jootm. ² Ku ve'e je kats dumotu, van'it tse'e je jyayu dunuujmi:

—Je Yaknapejtpa Juan xa je'e ve'e, je'e tse'e joojntyk-pajknuva, je'e kajx tse'e dujayep je kutojkun jetse'e je majin dutún.

³ Ve'em tse'e vyaajñ kux je'e ve'e duyakjamyajtsju je Juan jetse'e duyakjapyoxuntakpaajmji; je Herodías kajx-e'e ve'em dutuujn, je y'uts Felipe je ñuda'ax je'e ve'e y'ijt. ⁴ Yakpoxuntakpaam tse'e je Juan kuxe'e dunuujmi je Herodes:

—Ka'a xa ve'e je pava'nun duyakjaty jetse'e xpákut je m'uts je ñuda'ax.

⁵ Jyayakjay'oo'kuvaajnju tse'e je Herodes je Juan, ax ka'a tse'e jatyi ve'em dutuujn kux je jayu ve'e cha'kip, ve'eme'e anañujoma je jayu dujaanchjávada jets je Nte'yam je y'ayooke'e je Juan kyojtsnajxyp. ⁶ Ax ku tse'e je Herodes je kye'xtkun xaaj dupaaty, van'it tse'e je ta'axtajk je ñaax y'ejts jeja je javyaa'kx vyinkujk. Ooy tse'e dutuntojja'vi je Herodes, ⁷ je'e kajx tse'e je Nte'yam duyaknajxy jetse'e je kiixata'ax dunuujmi jets myo'ope'e otyía pan ti ve'e y'amótup. ⁸ Távani ve'e je tyaak y'akót-saja vye'na je kiixata'ax, van'it tse'e je Herodes dunuujmi:

—Yákuts n'it jem plato jootm je Yaknapejtpa Juan je kyuvajk.

⁹ Van'it tse'e je yakkutojkpa chaachvinmapyujk. Kux távani ve'e je Nte'yam duyaknaxy vye'na jets távani ve'e du'amotunaxta je javyaa'kx, je'e kajx tse'e dupavaajñ jetse'e yakmo'ot, ¹⁰ ve'em tse'e dupavaajñ jetse'e jep poxuntujkp najkx je Juan yakyukpux. ¹¹ Ku tse'e ve'em yaktuujn, van'it tse'e je tyoompa duyaknujx jem plato jootm je Juan je kyuvajk jetse'e dumoojy je kiixata'ax. Van'it tse'e ojts je tyaak duma'a.

¹² Van'it tse'e jye'ydi je Juan je y'ixpajkpatajk jetse'e ojts je ñi'kx je kyopk duyaknaxtajkidini; ux'ook tse'e ojts je Jesús duvaajnjada.

*Ku je Jesús je jayu duyakkaajy numugooxk miijl naxy
(Mr. 6.30-44; Lc. 9.10-17; Jn. 6.1-14)*

¹³ Ku ve'e je Jesús je kats dumotu, van'it tse'e je numay jayu dumasaaak jetse'e jem barco jootm ñujkx joma ve'e kyapantsuuna. Ku ve'e je numay jayu dumótudi joma ve'e ñujkx, van'it tse'e jem kyajpun jootm choo'ndi jetse'e tékum dupanajxiti. ¹⁴ Ku ve'e je Jesús jem barco jootm pyítsum, van'it tse'e du'ix jets jeme'e je numay jayu tujye'yada; tyukmo'ttuts je'e ve'e jetse'e duyakjotk-daakni je pa'am jáyuda juu' ve'e yakmejtstu. ¹⁵ Kutaka xaajani tse'e vye'na, van'it tse'e je Jesús je y'ixpajkpatajk vyinkutámijidi jetse'e je Jesús dunuujmidi:

—Tánani xa ve'e ya it, ni pana tse'e yaja kyatsuuna. Pakejxtini to'k aaj ya jayu jetse'e ñajkxtat joma ve'e je kajpun jetse'e je kyaaky je tyojkx dujóydat.

¹⁶ Van'it tse'e je Jesús ña'muxjidi:

—Ka'a ve'e vyinkopka jetse'e ñajkxtat, miitse'e myakkáydap.

¹⁷ Van'it tse'e y'atsoovdi:

—Ka'a xa aatse'e uxyam ntimaada, mugooxkji ve'e je tsapkaaky jets mejtsk je ajkx.

¹⁸ Van'it tse'e je Jesús ña'muxjidi:

—Yakminda n'it.

¹⁹ Van'it tse'e je Jesús dupavaajñ jetse'e je numay jayu y'ajxtuktat jem tsoots kajxm. Jetse'e je Jesús dukoojnuk mugooxk je tsapkaaky jets mejtsk je ajkx. Van'it tse'e pyat'ix jem tsajm tsov jetse'e je Nte'yam dukukojsji. Van'it tse'e dutojkva'kxy je tsapkaaky jetse'e dumoojy je y'ixpajkpatajk, je'e tse'e nujom je jayu dumoooydu. Yakva'kxpa tse'e je Jesús mejtsk je ajkx. ²⁰ Nujom tse'e je jayu kyaaydi jetse'e kyooxjidi. Ku tse'e je jayu kyakyajxti, van'it tse'e dupakmojktini jamakmejtsk kach je tsapkaaky kunax jets je ajkx kunax. ²¹ Pan pan jaty tse'e kaaydu,

numugooxk miijl jo'n tse'e y'ijtti je yaa'tyajkta, apuk je ta'axtajkta maat je pi'k onukta.

Ku je Jesús yo'y jem nani'kxm

(Mr. 6.45-52; Jn. 6.16-21)

²² Van'it tse'e je Jesús je y'ixpajkpatajk dunuujmidi jetse'e tyakadat jem barco jootm jetse'e ñanáxtat namvaate'e je Jesús dupakejxni je numay jayu. ²³ Távani ve'e je numay jayu dupakejxni vye'na, van'it tse'e je Jesús dujaa'kvimpejt je tonun jetse'e jem naaydum chapkajts. Ku ve'e je it kyoo'tsini, jem tse'e je Jesús naaydum vye'na ²⁴ namvaate'e je barco jem maja na'akaya jootm vye'na. ooy tse'e je barco tyunnape'tsni kux vinkupójipe'e. ²⁵ Jado'k ma'ajum jo'n tse'e vye'na jetse'e je Jesús vyinkutámijidi, jeme'e nani'kxm yo'oy. ²⁶ Ku ve'e je y'ixpajkpatajk du'ixti jets jeme'e nani'kxm yo'oy, van'it tse'e cha'kidi, jetse'e makk vyaandi:

—¡Jado'k ítumit jayu xa ya'a ve'e!

²⁷ Ax jatyji tse'e je Jesús myukojtsjidi jetse'e ña'muxjidi:

—¡Jot'amájada, ats xa jeja, kadi mtsa'agada!

²⁸ Van'it tse'e je Pedro je Jesús dumukajts, jetse'e dunuujmi:

—Vintsán, pan mitsna je'e ve'e, yaaxja ats to'k aaj jets ats mitse'e nnunajxkut yo'yp yam nani'kxm.

²⁹ Van'it tse'e je Jesús ña'muxji:

—Minu n'it.

Van'it tse'e je Pedro jem barco jootm pyítsum jetse'e jem nani'kxm yo'yp je Jesús dununujkx. ³⁰ Ax ku tse'e je makk poj duja'vi, tsaki tse'e. Ku ve'e kyunajx'ukvaajñ, van'it tse'e makk vyaajñ:

—¡Vintsán, yaktsookk ats to'k aaj!

³¹ Jatyji tse'e jem je Pedro kya'm yakmajch jetse'e yaknuujmi:

—¿Tun ve'e'nji je jaanchja'vin xjayep! ¿Tyajxse'e mmejtsvinmáy?

³² Ku ve'e jem barco jootm tyajkidi, jatyji tse'e pyoj'atúvi. ³³ Van'it tse'e je jayu juu' jatye'e ve'nidup jem barco jootm, je'e tse'e ḍvinkoxkténidu je Jesús jetse'e vyaandi:

—Tyúvamdam xa je'e ve'e jets mitse'e je Nte'yam je y'Onuk.

*Ku je Jesús je pa'am jayu ḍyajakjotkadaaky jep Genesaret
(Mr. 6.53-56)*

³⁴ Ku ve'e ñanajxti, van'it tse'e jye'ydi jem Genesaret. ³⁵ Ku ve'e je jémit jayu ḍunuja'vidi jets jeme'e je Jesús, van'it tse'e ḍukojsva'kxti jem naxkajxm kajpun kajxm juu' ve'e tamanaat, jetse'e ḍutuknunajkxkajxti je pya'am jáyuda, ³⁶ jetse'e ḍumunoo'kxtkti jetse'e kujyavitupaa'vjya ḍutóndat. Nujom tse'e pan pan jatye'e ḍutoõndu, jotkadaaktinu tse'e.

15

*Kyo'oyja'vipe'e je Jesús ku ve'e je jayu ḍukakutyún je
Nte'yam je pyava'nun
(Mr. 7.1-16)*

¹ Van'it tse'e je fariseotajk maat je tsaptujkpit yak'ixpajkpatajk juu' ve'e jem Jerusalén tsoo'ndu, je'e tse'e ḍvinkutámidu je Jesús, jetse'e ḍu'amotutúvidi:

² —¿Tyajx tse'e ya m'ixpajkpatajk dukamaja pamda je pava'nun juu' ve'e xyaktaajnjimdu je njujpit jáyuvamda? ¿Tyajxe'e kyakapojta ax jo'n je'e ve'e dupavaandi?

³ Van'it tse'e je Jesús y'amotutúvijidi:

—¿Tyajxts miitse'e xkamaja paamduva je Nte'yam je pyava'nun jetse'e ve'em xkutyóndat je pava'nun juu' ve'e je jujpit jayu myakta'nuxjudu? ⁴ Kux jidu'ume'e

je Nte'yam je pyava'nun vya'añ: “Vintsá'aga je mtee' je mtaak.” Vaampap tse'e jidu'um: “Pan pan tse'e je tyee' ukpu je tyaak duvinkojspejtp, kutúkanits je'e ve'e je y'oo'kun.” ⁵ Ax miits tse'e mvaandup jets o'yip je'e ve'e ku ve'e je jayu je tyee' ukpu je tyaak jidu'um dunaajmat: “Ka'a xa atse'e x'uk'o'yixjini jets ats mitse'e mputákat, kux nujome'e juu' atse'e n'ixp njayejpp, je Nte'yamts ats je'e ve'e tuntukmuyax.” ⁶ Ve'em tse'e mva'anda jets opyana pan pane'e ve'em vaamp, ka'ats je'e ve'e y'ukvinkópkini jetse'e je tyee' ukpu je tyaak dputákat. Ku xa miitse'e ve'em mjátukada, ve'em tse'e xyaktaandini je Nte'yam je pyava'nun ax jo'n kukyatuujn, je'e kajx jetse'e xpanajkxtat je pava'nun juu' ve'e je jujpit jayu myakta'nuxjudu. ⁷ ¡Mejts'aahta mejtsjootta! Va'ajts tse'e miits kajxta du'ava'ni je Nte'yam je y'ayook kojtsnajxa Isaías. Jidu'um tse'e dujatyaañ juu' ve'e je Nte'yam kyojts:

⁸ Y'amji xa ve'e ya jayu ats xvinjávada xvintsá'agada, ax xtukmujékumiduups atse'e je jyootta je jya'vinda.

⁹ Tónaji xa je'e ve'e ñatyijjada jets xvinja'vidup xvintsá'kidup ats je'e ve'e, tyuk'íxtuups je'e ve'e je jayu je pyava'nunda ax jo'n ats je mpava'nun kuy'ijjt jo'n. Jidu'um tse'e je Isaías dujatyaañ.

Ka je ka'yun je ja'kxun kajxape'e je jayu y'it jep tokin jaatp (Mr. 7.17-23)

¹⁰ Van'it tse'e je Jesús je numay jayu duyaxmujk jetse'e jidu'um dunuujmidi:

—Amotunaxta anañujoma jetse'e xvinmótudat. ¹¹ Juu' jatye'e jep je jayu y'ávuptajkip, ka je'e kajxap xa ve'e je jayu y'it jep tokin jaatp; juu' ve'e jep je jayu y'ávup pitsump, je'e kajx tse'e je jayu y'it jep tokin jaatp.

¹² Van'it tse'e je y'ixpajkpatajk vyinkutámijidi jetse'e je Jesús dunuujmidi:

—¿M'ixe'e taav vintso ve'e je fariseotajk tuduko'oyjá-vada juu' mitse'e tuxkats?

¹³ Van'it tse'e je Jesús y'atsoojvjidi:

—Jyapana tse'e pan pane'e ka'ijtp je jyayu, ats je nTee', juu' ve'e jem tsapjootm, yakpajkjapts je'e ve'e ats je nTee'.
¹⁴ Kadi xmaja pamda je fariseotajkta, vanxup xa je'e ve'eda ax jo'n to'k je viints jayu juu' ve'e je myuviints jayu dupavijtsp. Ax pan to'k tse'e je viints jayu je myuviints jayu dupavits, va'an numejtsk tse'e najkx tyun'avivupada jep jótup.

¹⁵ Van'it tse'e je Pedro je Jesús dunuujmi:

—Tukvinja'vik aats to'k aaj je tukmu'a'ixmojkin juu' ve'e tuxkats.

¹⁶ Jetse'e je Jesús vyaajñ:

—¿Tis, ka'a miitse'e xvinmótuduva? ¹⁷ ¿Ka'a ve'e xvinmótuda jets nujome'e juu' jatye'e jep ávup tajkip, jem tse'e jootm ñujkx jetse'e ux'ook je ni'kx je kopk dutukvaatsni? Ka je'e kajxapts je'e ve'e je jayu y'it jep tokin jaatp. ¹⁸ Ax je ayook juu' ve'e jep ávup písump, jemts je'e ve'e ja'vin kajxm chaa'n, je'e kajx tse'e je jayu y'it jep tokin jaatp. ¹⁹ Kuxe'e jem jya'vin kajxm chaa'n je ko'oy vinma'yun, van'it tse'e je jayu yakjaju'oo'kta, je navyajkun duyakvintsá'kintókida, je kats dutukmaat-jayépta je yaa'y je ta'ax juu' ve'e ka púkap jyayejptup, myee'tsta, ñuvampetta, jyayupakotsta. ²⁰ Je'e kajxts je'e ve'e je jayu y'it jep tokin jaatp, ka je'e kajxape'e ku ve'e kyakapuj joma vaate'e je kyatajks ve'em ax jo'n je jupit jayu dupavaandi.

To'k je ta'axtajk juu' ve'e ka je israeejitap, je'e tse'e du-
jaanchja'vi je Jesús

(Mr. 7.24-30)

²¹ Van'it tse'e je Jesús jem chaa'n jetse'e ñujkx jem tiirovit jets sidoonit y'it jootmda. ²² Van'it tse'e to'k je canaanit ta'axtajk juu' ve'e jem tso tsuunip, je'e tse'e je Jesús dūvinkutami jetse'e makk dumukajts. Jidu'um tse'e dūnuujmi:

—iVintsán, je David je chaan je kyooj juu' ve'e yakku-tojknup, tukmo'otu ats to'k aaj! Je ko'oyjáyuvap xa ve'e tukoo'yijup ats je nnaax. Qoy tse'e tyuntsaachpaa'ty.

²³ Ax ka'a tse'e je Jesús y'atsoojvji. Van'it tse'e je Jesús je y'ixpajkpatajk vyinkutámijidi jetse'e je Jesús dūmunoo'kxtkti:

—Pakejxni mits ya'a to'k aaj kux yape'e xpamejtsumda, jetse'e ooy tyunne'em.

²⁴ Van'it tse'e je Jesús vyaajñ:

—Je Nte'yam xa atse'e xtuknukejxp je israeejit jayu juu' ve'e tokih'ijttup.

²⁵ Ax vinkutámiju tse'e je ta'axtajk, jetse'e je Jesús dūvinkoxkteni, jetse'e dūnuujmi:

—iVintsán, putaka ats to'k aaj!

²⁶ Van'it tse'e je Jesús y'atsaajv:

—Pan mputajkip ats mitse'e jets ka'a ve'e je israeejit jáyuda, ve'emts je'e ve'e ax jo'n je pi'k ónuκ je kyaaky yakpujka jetse'e je ok yakma'a.

²⁷ Van'it tse'e je ta'axtajk vyaajñ:

—Ve'em tse'e. Qyam tse'e vye'ema, kyamyojktup tse'e je ok jep mesa pa'tkup juu' ve'e je pi'k ónuκ y'uxkaaydup.

²⁸ Van'it tse'e je Jesús y'atsaajv:

—iQoye'e je jaanchja'vin xtunjayep! Va'an ve'em dūtunjū ax jo'n xtsak.

Je'yji tse'e je ñaax jyotkadaakni.

Ku je Jesús duyakjotkadaaky numay je pa'am jayu

²⁹ Van'it tse'e je Jesús jem chaa'n jetse'e jye'y jeja galiléait myaja na'akaya pa'ayi. Van'it tse'e ñujkx jem tonun viinm jetse'e jem y'ajxtk. ³⁰ Numay tse'e ooy je jayu tyunnuje'yjini. Jem tse'e dutuknunajkxti je uxket jayu, je viints jayu, je oom jayu, jets je'e juu' ve'e ka óyap je kya'aj; je jayu ve'e juu' ve'e may viijn je pa'am dumaat, je'e tse'e yakpaamdu jeja je Jesús vyinkujk. Van'it tse'e je Jesús yakjotkadakkajxidini. ³¹ Atuva atoki tse'e dutuktaandi je jáyuda ku ve'e du'ixti jets kojtspajktinupe'e je oom jáyuda, jets o'yixjidinupe'e je kya'ajta je tyekta juu' ve'e kama'at pakma'at ijttu, jets oye'e yo'ydini juu' ve'e uxket ijttu, jets vin'ixpajktinupe'e juu' ve'e viints ijttu. Van'it tse'e je jayu duyakmájidi duyakjaanchidi je israeejlit jayu je Ntye'yamda.

*Ku je Jesús je jayu duyakkaajy numaktaaxk miijl naxy
(Mr. 8.1-10)*

³² Van'it tse'e je Jesús duyaxmujk je y'ixpajkpatajk jetse'e dunuujmidi:

—Ntukma'tp xa atse'e ya numay jáyuda kux toojk xaajani xa ya'a ve'e yaja y'itta ats maat, ka'a tse'e tii ti ve'e kyáydap jya'kxtap. Ka'ats atse'e mpakexuvaandini ve'emji jem tyak'amda kux ku ve'e je yooj yaknoo'kxjidinit jeja too' aajy.

³³ Van'it tse'e je y'ixpajkpatajk ña'muxjidi:

—¿Jómase'e je tsapkaaky choo'nut jetse'e ya numay jayu nyakka'yumdat?, kux ka'a ve'e yaja pyantsuuna.

³⁴ Van'it tse'e je Jesús y'amotutúvijidi:

—¿Vinxup tse'e jep je mtsapkaakya?

Jetse'e y'atsooqvi:

—Vuxtojtuk je tsapkaaky jets yuu'n vee'n je pi'k ajkx.

³⁵ Van'it tse'e je Jesús dupavaajñ jětse'e je numay jayu y'ajxtuktat jeja naxkujx. ³⁶ Ku ve'e y'ajxtkti, van'it tse'e dukaaajy vuxtojtuk je tsapkaaky jets yuu'n vee'n je pi'k ajkx, jětse'e je Nte'yam dukukojtsji. Van'it tse'e dutojkva'kxy jětse'e dumoojy je y'ixpajkpatajk, je'eda tse'e je jayu dumoooydup. ³⁷ Anañujoma tse'e kyaaydi jětse'e kyooxjidi; javuxtojtuk kach tse'e dupakmojktini je tsapkaaky kunax jets je ajkx kunax. ³⁸ Numaktaaxk miijl tse'e je yaa'tyaj kyaaydi, apuk je ta'axtajkta maat je pi'k ónukta. ³⁹ Van'it tse'e je Jesús je numay jayu dupakejxtini jětse'e je y'ixpajkpatajk jem barco jootm dumaattajkidi jětse'e jem magdálait y'it jootm ñajxkti.

16

Ku je fariseotajk maat je saduceotajk du'amótudi je tsajmit maja nuja'vin

(Mr. 8.11-13; Lc. 12.54-56)

¹ To'k nax tse'e je fariseotajk jets je saduceotajk divinkutámidi je Jesús, je'e ve'e chojktup jětse'e duyakkojtstókidat. Je'e kajx tse'e du'amótudi jětse'e tyo'nuxjadat je tsajmit maja nuja'vin, ve'em tse'e duyaknuke'xnatákat jets je Nte'yam maat je'e ve'e je Jesús. ² Ax jidu'um tse'e je Jesús y'atsoojvjidi:

—Ku xa ve'e ya it tyánayini, jidu'umts miitse'e mva'anda: “Va'ajtstame'e ya it y'ítut kux tsapts xa ve'e xim tsajviinm.” ³ Ku ve'e japyji, jidu'um tse'e mva'anda: “Ka'adame'e ya it vya'atsut kux tsapts xa ve'e xim tsajviinm jets vintojknup tse'e ya it.” ¡Mejts'aajta mejtsjootta! Mnúja'vidup xa miitse'eda juu' ve'e ya tsajmit it ñukajtsp, ax ka'a tse'e xnujávada je'e juu' ve'e ñukajtsp pan ti ve'e yam toojnjup kojtsjup. ⁴ Ya ko'oy jayu juu' ve'e je Nte'yam dumasoojktup, y'amótudupts je'e ve'e jětse'e je maja nuja'vin yaktoojnjadat; ax ka'a tse'e yaktoojnjadat je maja

nuja'vin, je nuja'vinji ve'e juu' ve'e pyaatyp y'akeeguiip
maat je Jonás jye'e.

Van'it tse'e je Jesús myasookjidi jetse'e chaa'n.

*Je fariseo je y'ixpajk_{kun} tse'e je jayu duyakinmama'yp
(Mr. 8.14-21)*

⁵ Ku ve'e je y'ixpajkpatajk ñanajxti jem jado'k ado'om
maja na'akaya pa'am, jyaa'tyókidu tse'e jetse'e kudú-
paamdi je tsapkaaky jem barco jootm. ⁶ Van'it tse'e je
Jesús ña'muxjidi:

—Mnay'íxjadap tse'e jets ka'a ve'e mnatyukpaa'tjadat
je levadura juu' ve'e je fariseotajk jye'eda jets je saduceo-
tajk jye'eda.

⁷ Van'it tse'e je y'ixpajkpatajk ñavyaajnidi:

—Je'e kajx xa ve'e ve'em vya'añ kuxe'e je tsapkaaky
tunkayakmejtsumda.

⁸ Ax ku tse'e je Jesús dunuja'vi, van'it tse'e je y'ixpajk-
patajk dunuujmidi:

—¿Tyajxse'e mva'anda jets ka'a ve'e ti mtsapkaakya?
¿Tun vee'nji ve'e je jaanchja'vin xjayepta! ⁹ ¿Ka'ana
ve'e xvinnótuda? ¿Ka'a ve'e xjaa'myétsta ku atse'e
mugooxk je tsapkaaky je jayu nyakva'kxjidi numugooxk
miijl naxy, jets vinxup kache'e xpakmojktini? ¹⁰ ¿Ka'a
ve'e xjaa'myejtstuva ku atse'e vuxtojtuk je tsapkaaky je
jayu nyakva'kxjidi numaktaaxk miijl naxy, jets vinxup
kache'e xpakmojktini? ¹¹ ¿Vintsöse'e tuxkavinmótuda
jets ka je tsapkaaky levaduura atse'e ntijp ku atse'e
tunva'añ jetse'e mnay'íxjadat jetse'e ve'em mkapaa'tjadat
je fariseotajk je lyevaduura jets je saduceotajk je lye-
vaduura?

¹² Van'it tse'e dvinmótudi jets ka je levaduura pe'e je
Jesús tyijp juu' ve'e je tsapkaaky juts dutuktajkikajxp, je

ixpajkune'e tyijp juu' ve'e je fariseotajk jye'eda jets je saduceotajk jye'eda.

Ku je Pedro du'ava'ni jets je Jesús je'e ve'e je Cristo

(Mr. 8.27-30; Lc. 9.18-21)

¹³ Ku ve'e je Jesús jye'y jem joma ve'e je it duxaaja Cesarea de Filipino, van'it tse'e du'amotutuvi je y'ixpajk-patajk:

—¿Vintsose'e je jayu vya'anda, pánuk atse'e?, ats, je Jayu Juu' ve'e Nupaamduka Ijtp.

¹⁴ Van'it tse'e y'atsoovdi:

—Jem xa ve'e pane'e vaandup jets je Yaknapejtpa Juan mitse'e, jempa tse'e pane'e vaanduvap jets je Elías mitse'e, nay jempa tse'e pane'e vaandup jets je Jeremías mitse'e, ukpu nuto'k je Nte'yam je y'ayook kojtsnajxpa juu' ve'e ujpani oo'ktinu, ax je'ek tse'e joojntykpajknuva.

¹⁵ Van'it tse'e je y'ixpajk-patajk dunuujmidi:

—Jets miitsta, ¿vintsots miitse'e mva'anda jets pan atse'e?

¹⁶ Van'it tse'e je Simón Pedro y'atsoojvji:

—Mits xa je'e ve'e je Cristo, juu' ve'e je Nte'yam vyinkoon jetse'e yakkutojknit, je joojntyk Nte'yam je y'Onuk.

¹⁷ Van'it tse'e je Jesús y'atsoojvjinuva:

—Xoon xa mitse'e, Simón, je Jonás je myajntk, kux ka je jáyuvap xa mits ya'a ve'e tumtuknujávaja, ats je nTee' ve'e, juu' ve'e jem tsapjootm. ¹⁸ Atsts mitse'e nnuujmip jets je Pedro mitse'e. Pyaatyp y'akeeguipts je'e ve'e jetse'e ve'em myaktukxaaja kux ve'eme'e yakkojtsva'ach je mxaaj, tsaaj, je makk aaj je makk joote'e mjayejpp. Ax ya'a juu' ve'e tuxkats, ve'emts je'e ve'e ax jo'n je takne'ev choo'nduk jep naaxyp, numay tse'e je jayu dujaanchjáva-dat; ax ka'a tse'e je ko'oyjáyuvap du'amaadaaga je jayu juu' atse'e xjaanchja'vidup. ¹⁹ Nmooynupts ats mitse'e

je kutojkun jetse'e mva'anut juu' ve'e toomp jets juu' ve'e katoomp. Juu'ts mitse'e je jayu myakjajtjip jetse'e dutóndat yaja naxviijn, ve'em tse'e y'ijtpat jem tsapjootm; juu'ts mitse'e je jayu mkayakjajtjip jetse'e dutóndat yaja naxviijn, nay ve'em tse'e y'ijtpat jem tsapjootm.

²⁰ Van'it tse'e je Jesús je y'ixpajkpatajk dutukpavaandi jets ni pana ve'e dukavaajnjadat jets je'e je'e ve'e je Cristo.

Ku je Jesús du'ava'ni je y'oo'kun

(Mr. 8.31-9.1; Lc. 9.22-27)

²¹ Van'it tse'e je Jesús je y'ixpajkpatajk duvaajnji'ukvaandi jets tun vinkopk je'e ve'e jetse'e jem Jerusalén ñajkxut jetse'e jem ooy tyunyaktsaachpaa'tjadat je israeejlit je myújit jáyuda, je tee'tajk je vyintsanda, maat je tsap-tujkpit yak'ixpajkpatajkta. Jem tse'e je jayu yak'oo'kjut; ax joojntykpajknuvaps je'e ve'e kutoojk xaaj. ²² Van'it tse'e je Pedro je Jesús apuk dujavaajv jetse'e jidu'um dutuknuujmi:

—¡Maja Vintsán, je Nte'yame'e mjayépjup m'axa-jtókjup jets ni je vin'ita ya'a ve'e mkajátjut mkanáxjut!

²³ Van'it tse'e je Jesús vya'kumpijit jetse'e je Pedro dunuujmi:

—¡Vinva'kva'atsu ats, mmaatnavyaa'njup xa mitse'e je Satanás ku ve'e ve'em xkats! Xyaktoo'atokuvaampts ats mitse'e. Ka'ats mitse'e ve'em xpayo'oy ax jo'n je Nte'yam; ve'em xa mitse'e xpayo'oy ax jo'n je jayu.

²⁴ Van'it tse'e je Jesús dunuujmidi je y'ixpajkpatajk:

—Pan pan xa ve'e dutsojpk jetse'e y'ijtnit ats maat, va'an tse'e dumasokkajxni je y'avintsó vinma'yun, je jyoot je jya'vin dumakkpaamnit jetse'e chaachpaa'tut ax jo'n je jayu juu' ve'e je y'oo'kun du'anajkxip ku ve'e je cryuuz dupaku'u, jets atse'e xpamiinnit. ²⁵ Pan pan xa atse'e xkajaanchja'vip kuxe'e dutsa'aga jetse'e y'oo'kut,

ka'a tse'e dujayéput je joojntykin juu' ve'e xa'ma kajx ijtp. Ax je'e pan pan atse'e ijtp xjaanchja'vip, óyam tse'e y'oo'kut ats kajx, je'e tse'e dujajejpnup je joojntykin juu' ve'e xa'ma kajx ijtp. ²⁶ Ni vinxupa xa je'e ve'e je jayu kyato'nuxjut ku ve'e duje'eikáxut nujom ya naxviiñit it jetse'e vyintókinít je jayu je jyoot je jya'vin. Ax ku tse'e je jayu je jyoot je jya'vin vyintókinít, ka'a xa ve'e tii ni tia ti ve'e je jayu kuduyaky jetse'e jyoojntykat xa'ma kajx. ²⁷ Miinnup atse'e je nTee' je myajin maat maat ats je n'aangelestajk, ats, je Jayu Juu' ve'e Nupaamduka Ijtp, van'itts atse'e to'k jado'k nmooynit juu' ve'e tukka-daakjudup, ve'em ax jo'n dupaa'ty du'akeega juu' ve'e tudutonda tudukotsta. ²⁸ Tyúvam xa atse'e nva'añ jets jeja ve'e je jayu juu' ve'e yaja ijttup jetse'e kya'oo'kcat pan ka'ana atse'e x'ixta ku atse'e nmiinnit yakkutojkpa, ats, je Jayu Juu' ve'e Nupaamduka Ijtp.

17

*Ku je Jesús tyikts jetse'e y'ajaj y'atu'kx
(Mr. 9.2-10; Lc. 9.28-36)*

¹ Kutojtuk xaaj tse'e je Jesús duvovutsoo'ndi je Pedro, je Santiago, maat je Juan, je Santiago je y'uts, jetse'e apuk duvoovdi, jetse'e pyejtti joma ve'e to'k je kopk juu' ve'e kajxm. ² Jem tse'e je Jesús tyikts jeja je'e vyinkujkta. Ve'eme'e je vyiijn je y'aaj y'ajaj y'atu'kx ax jo'n je aampa xaaj; ve'eme'e je vyit vyimpijt va'ajts poo'p, ve'em ax jo'n je kujajpa je kutá'kxpa. ³ Van'it tse'e vya'kke'xti jeja je'e vyinkujkta je Moisés maat je Elías, jetse'e je Jesús dumaatnakyojtsjidi. ⁴ Van'it tse'e je Pedro dunuujmi je Jesús:

—Maja Vintsán, joy xa je'e ve'e ku aatse'e yaja n'it! Pan mtsajkp, va'ants aats dupumu toojk je pi'k ojts atyajk: to'k

mits mje'e, jets to'k je Moisés jye'e, jets jado'k je Elías jye'e.

⁵ Kojtspna tse'e je Pedro vye'na ku ve'e yo'tsjidi to'k pak je vínuts juu' ve'e ajajp ata'kxp. Jep tse'e vínuts akujkp yakmotu to'k je ayook juu' ve'e vaamp:

—Ya'a xa ve'e ats je n'Onuk, juu' atse'e ooy ntuntsajkp, ooyts ats ya'a ve'e ntuntukxoonduk. Amotunaxta juu' ve'e kyajtsp.

⁶ Ku ve'e je ixpajkpatajk du'amotunajxti, van'it tse'e je vyiiijnda je y'aajta dutukpaatti je naax kux tsa'kidu ve'e ooy. ⁷ Van'it tse'e je Jesús vyinkutámijidi, jetse'e je kya'aj tyuknuqoojnjidi, jetse'e je y'ixpajkpatajk dunuujmidi:

—Pojtukta. Kadi mtsa'agada.

⁸ Ku ve'e kyoojvukti, ka'a tse'e du'ukpan'ixtini, je Jesu-usji ve'e.

⁹ Vajntktinup tse'e jem kopk viinm vye'nada, jetse'e je Jesús jidu'um pyavaajnjidi:

—Ni pana ve'e xkatukmumaayduktat juu' ve'e tux'ixta, van'itnume'e ku atse'e n'oq'kut jets atse'e njoojntyk-pajknuvat, ats, je Jayu Juu' ve'e Nupaamduka ljtp.

Je Yaknapajtpa Juan je jayu duyakvimpijt je Nte'yam maat (Mr. 9.11-13)

¹⁰ Van'it tse'e je Jesús je y'ixpajkpatajk y'amotutúvijidi:

—¿Tyajxse'e je tsaptujkpit yak'ixpajkpatajk vya'anda jets tun vinkopk je'e ve'e jetse'e too'vajkp je Elías myiin-nuvat jets ka'a ve'e je Cristo?

¹¹ Van'it tse'e je Jesús y'atsoojvjidi:

—Tyúvam xa je'e ve'e jets miimpe'e too'vajkp je Elías, je'e tse'e nujom duyak'o'yinuvap. ¹² Ax atsts miitse'e nnuujmidup jets ojts je'e ve'e, ka'ats je'e ve'e je jayu dunuja'vidi jets pan je'e ve'e, tyoonduts je'e ve'e ve'em ax

jo'n dutsojkti. Nay ve'empats atse'e ntsaachpaa'tut jem je'e kya'mda, ats, je Jayu Juu' ve'e Nupaamduka Ijtp.

¹³ Van'it tse'e je ixpajkpatajk duvinmótudi jets je Yak-napejtpa Juaane'e je Jesús tyijp je jayu juu' ve'e ve'em ax jo'n je Elías.

*Ku je Jesús duyakjotkadaaky to'k je jayu juu' ve'e jem jya'vin kajxm je ko'oyjáyuvap
(Mr. 9.14-29; Lc. 9.37-43)*

¹⁴ Ku ve'e jy'e'ydi joma ve'e je numay jayu vye'nada, van'it tse'e to'k je yaa'tyajk duvinkutami je Jesús, jetse'e duvinkoxkteni, jetse'e vyaajñ:

¹⁵ —Vintsán, tukmo'otu to'k aaj ats je nmajntk kux je ko'opya'amap je'e ve'e pajkjup jetse'e ooy tyuntsaach-paa'ty, may náxani tse'e ñaxvívup, to'ma jaty tse'e jyan-vívupa jets to'ma jaty tse'e ñavívupa. ¹⁶ Ta xa atse'e ya m'ixpajkpatajk njatuknuminda, ax ka'a tse'e y'o'yixjada jetse'e duyakjotkada'aktat.

¹⁷ Van'it tse'e je Jesús y'atsaajv:

—¡Miits xa je'e ve'eda juu' ve'e je Nte'yam dukajaanch-ja'vidup jets ka vintúvup je'e ve'e juu' ve'e mtoondup! ¿Joma vaat atse'e njaa'kja'ítut miits maatta jetse'e njaa'k-jamuténadat? Yakminda je pa'am jayu.

¹⁸ Ku ve'e duyaknajkxti, van'it tse'e je Jesús dutuknuujmi je ko'oyjáyuvap juu' ve'e je pa'am jayu jem jya'vin kajxm, jetse'e je ko'oyjáyuvap tyukvaatsjini. Tun je'yji tse'e jyotkadaakni.

¹⁹ Ux'ook tse'e je Jesús je y'ixpajkpatajk apuk myukojt-sjidi, jetse'e y'amotutúvijidi:

—¿Tyajxs aatse'e xka'o'yixji jets aatse'e je ko'oyjáyuvap nyakpítsumut?

²⁰ Jetse'e je Jesús y'atsoojvji:

—Je'e kajx ku ve'e je Nte'yam vee'nji xjaanchjávada. Tyúvam xa atse'e nva'añ, pan mjajejptufts miitse'e je jaanchja'vin jem mja'vin kajxmda, oyvinxupa ax jo'n to'k je mostaza taamt, kum'o'yixjada tse'e jetse'e xnaajmadat ya kopk: “Ke'eku yaja jets najkxu viijnk tsov”, ke'ekupts je'e ve'e je kopk. Ka'a xa miitse'e ti mka'o'yixjadat pan mjaanchja'vidupe'e je Nte'yam. ²¹ Ax je ko'oyjáyuvap juu' ve'e ve'em, je'ejyji tse'e o'yixjup jetse'e duyakpítsumut ku ve'e je jayu chapkats jets ku ve'e je jayu y'ayooja.

Ku je Jesús je y'oo'kun du'ava'ninuva

(Mr. 9.30-32; Lc. 9.43-45)

²² Namvaate'e je Jesús je y'ixpajkpatajk dumaatvídutta jem galiléait y'it jootm, van'it tse'e je Jesús ña'muxjidi:

—Yakpámupts atse'e jem je jayu kya'm, ²³ xyak'oo'ktapt atse'e; ax kutoojk xaajts atse'e njoojntypajknuvat, ats, je Jayu Juu' ve'e Nupaamduka ljtp.

Ooy tse'e je ixpajkpatajk dutunnutsaachvinmaaydi.

Je tsaptujkpit kupa'mun

²⁴ Ku ve'e jye'ydi jem capernaamit kyajpun kajxm, van'it tse'e je tsaptujkpit kupa'mun pakmojkpa dūvinkutámidi je Simón Pedro, jetse'e dunuujmidi:

—¿Ka'a ve'e dupum je myak'ixpajkpada je tsaptujkpit kupa'mun?

²⁵ Van'it tse'e je Pedro y'atsaajv:

—Ve'em, kyuvejtp xa je'e ve'e.

Ku ve'e je Pedro tyajki jep tujkp, van'it tse'e je Jesús ña'muxji:

—¿Vintsos mitse'e mvaampa, Simón? ¿Pan tse'e y'amótudup je kupa'mun jets je putajkin je yakkutojkpada juu' ve'e yaja naxviijn: je jyáyuda, ukpu je viijnk jayu ve'e?

²⁶ Van'it tse'e je Pedro y'atsaajv:

—Jē viijnk jayu ve'e.

Jetse'e je Jesús ña'muxji:

—Pan ve'em xa ve'e, ka'a tse'e je jyayu kyuvetta. Nay ka'avats uu'me'e xtukkadaakumduva jetse'e mpa'mumdat je tsaptujkpit kupa'mun. ²⁷ Ax je'e kajx tse'e jetse'e dukako'oyjavadat juu' ve'e nto'numdup, najkxu tse'e jeja maja na'akaya pa'ayi jetse'e x'akójat to'k je tuk'ajkxmajtsun jo'kun. Jē muto'k ajkx juu' ve'e myakpítsumup, jep tse'e y'avup xpaatut to'k je meen juu' ve'e nupaadap numejtsk je jayu je tsaptujkpit kupa'mun; je'e tse'e mmo'op je jáyuda ats kajx jets mits kajx.

18

Jē'e pane'e dunumájip

(Mr. 9.33-37; Lc. 9.46-48)

¹ Ve'em tse'e jyajty van'it, jetse'e je Jesús je y'ixpajk-patajk vyinkutámijidi. Van'it tse'e je Jesús du'amotutú-vidi:

—¿Pan tse'e dunumajikajxp juu' ve'e ijttup jem je Nte'yam y'am kya'm?

² Van'it tse'e je Jesús dyaaxji to'k je pi'k ónu'k jetse'e jeja je'e y'itukujkta dupuujm, ³ jetse'e vyaajñ:

—Tyúvam xa atse'e nva'añ jets pan ka'a miitse'e mvimpitta jetse'e m'íttat ax jo'n je pi'k ónu'k, ka'a tse'e mtákadat jem je Nte'yam y'am kya'm. ⁴ Ax ve'em tse'e, pan pan tse'e napyaa'jmjup nuu'k aaj nuu'k joot ax jo'n ya pi'k ónu'k, je'e tse'e dunumajikajxp juu' ve'e ijttup jem je Nte'yam y'am kya'm.

Kutsa'aga xa ve'e ooy ku ve'e je jayu ntukmasookumdat je Nte'yam je tyoo'

(Mr. 9.37, 42-48; Lc. 9.48; 17.1-2)

⁵ Jē jayu pan pane'e ats kajx oy jayu napyaa'jmjup maat to'k je pi'k ónu'k ax jo'n ya'a, ve'emts je'e ve'e ax

jo'n oy jayu kuñapyaaajmji ats maat. ⁶ Ax opyana pan pane'e dutukmasookp je Nte'yam je tyoo' to'k je pi'k ónuk juu' atse'e xjaanchja'vip, nuyojk oy tse'e kuy'ijtuxju je jayu jetse'e to'k je paan taak yaktukyuktsum jetse'e yakmaaxynavíppini joma ve'e kaak.

⁷ ¡Ayooov xa je'e ve'e je jyootta je jayu juu' ve'e tsuunidup yaja naxviijn, kux may viijn je'e ve'e juu' ve'e je jayu duyaktokintoomp! Ka'a xa ve'e yaja ñunka'ítut je yaktokintoompa. ¡Ax ayoots je'e ve'e je jyoot je jayu juu' ve'e je myujayu dutukmasookp je Nte'yam je tyoo'!

⁸ 'Je'e kajx tse'e, pan to'k xa ve'e je mka'aj ukpu je mtek myaktokintónjada, tunkuspóxtats jets uxvívupta, kux nuyojk oye'e kanoon uk paknoon m'íttat jetse'e xjajejptinit je joojntykin juu' ve'e xa'ma kajx ijtp jets ka'a ve'e ku ve'e mejtsk ka'ajax uk mejtsk tékax myakjanvíppidinit joma ve'e xa'ma kajx je jaajn tyoy. ⁹ Ax pan to'k tse'e je mviijn myaktokintónjada, tunyakpítsumdats jets uxkojta, kux nuyojk oye'e to'k ado'om viijnax m'íttat jetse'e xjajejptinit je joojntykin juu' ve'e xa'ma kajx ijtp jets ka'a ve'e ku ve'e mejtsk ado'om viijnax myakjanvíppidinit joma ve'e xa'ma kajx je jaajn tyoy.

*Je carnero juu' ve'e tokih'ijtp tukmu'a'ixmojkin
(Lc. 15.3-7)*

¹⁰ 'Yakkópkada ooy jets ni pana ve'e xkaviijn'íxtat ya pi'k ónukta, kux vaamp atse'e jets jeme'e tsapjootm je yaangeles duvin'ixta xa'ma kajx ats je nTee', juu' ve'e jem tsapjootm. ¹¹ Kux je'e xa atse'e nnumiimp jets atse'e nyaktso'okut pan pan jatye'e tokih'ijttup, ats, je Jayu Juu' ve'e Nupaamduka ljtp.

¹² '¿Vintsose'e xnasjávada? Pan jem xa ve'e je jayu juu' ve'e numókupx je carnero dujajejpp jetse'e to'k

yo'tyóki, myasaakpts je'e ve'e je numajktupxuk mak-taaxtojt carnero jetse'e najkx jem tonun viinm tonun kajxm du'ixta juu' ve'e tuyo'tyóki, ¿ve'em xaja? ¹³ Pan pyaatyp tse'e, nuyojk tse'e dutukxoondukut je carnero juu' ve'e tu'ukyo'tyókini jets ka'a ve'e je numajktupxuk maktaaxtojt juu' ve'e kayo'tyókidup. ¹⁴ Nay ve'empa tse'e je nTee'amda, juu' ve'e jem tsapjootm, chajkpts je'e ve'e jetse'e ni to'ka ya pi'k ónuk kukyavintóki.

Vintso ve'e dutsak jetse'e je uts je ajch jets je uts je tsa'a yaktókinmee'kxtat
(Lc. 17.3)

¹⁵ Pan mmutokintoojnup xa ve'e nuto'k je m'uts je m'ajch ukpu nuto'k je m'uts je mtsa'a, maatnakyótsjuts akumejtskji jetse'e xtuknaajmat. Pan mkats'amotunajxjup tse'e, mnayja'vijidinuvas tse'e uts ajch ukpu uts tsa'a. ¹⁶ Ax pan ka'a tse'e mkats'amotunaxyju, vóvuts nuto'k ukpu numejtsk je jayu, ve'em tse'e numejtsk ukpu nutoojk du'amotunáxtat. ¹⁷ Ax pan ka'ats je'e ve'e yak'amotunajxtuva, vaajnats je jaanchja'vivatajk joma ve'e ñay'amókajada. Pan ka'ats je'e ve'e yak'amotunajxtuva, ve'em tse'e xjávat ax jo'n to'k juu' ve'e je Nte'yam dukajaanchja'vip ve'em tse'e xjávat ax jo'n je kupa'mun pakmojkpa.

¹⁸ Tyúvam xa ats miitse'e nnaajmada: Juu'ts miitse'e je jayu myakajitjidup jetse'e dutóndat, ve'em tse'e y'ijtnit; jets juu' miitse'e je jayu mkayakajitjidup jetse'e dutóndat, ve'em tse'e y'ijtpat.

¹⁹ Nnuujmiduvaps ats miitse'e jets pan numejtsk miitse'eda yaja naxviijn to'k je vinma'yun xjayepta ku ve'e juu' x'amótuda, mmo'ojadaps miits je'e ve'e juu' ve'e m'amótudup ats je nTee', juu' ve'e jem tsapjootm.

²⁰ Kux pan joma xa ve'e je jayu n_umejtsk ukpu n_utoojk ñay'amókajada ats kajx, je'e maattats atse'e n'it.

²¹ Van'it tse'e je Pedro ojts je Jesús du'amotutuva:

—Maja Vintsán, ¿vinxup naxts atse'e ntokinmee'kxut ats je n'uts ukpu ats je n'ajch ku atse'e xmutokintún? ¿Vuxtojtuk nax vine'e?

²² Van'it tse'e je Jesús y'atsoojvji:

—Ka'a xa ats mitse'e nnuujma jets vuxtojtuk nax, kamachoovna ve'e.

Je toompa juu' ve'e dukatokinmee'kx je myujatyoo'

²³ 'Tun vinkopk je'e ve'e jetse'e xtokinmee'kxat je jayu juu' ve'e mmutokintoojnjudup. Kux juu' xa ve'e je Nte'yam tyuump, ve'emts je'e ve'e ax jo'n to'k je yakkutojkpa juu' ve'e duyoyuvaanuvaamp je tyoompatajk juu' ve'e muyójjidup. ²⁴ Ku ve'e dukujejt'ukvaandi, van'it tse'e duyaknajkxti to'k juu' ve'e tukmuyójjijup je meen juu' ve'e yaknumutoomp miijl joojnt am. ²⁵ Ax ka'a tse'e je toompa dutimaada pan ti ve'e tyukkuvétup je yoj, je'e kajx tse'e je vyintsán vyaajñ jetse'e yaktoo'kut maat je y'ónuk je ñuda'ax, nay ve'empa ve'e nujom yaktoo'kkáxut juu' ve'e y'ixp jyayejpp, ve'em tse'e kudukujejt je yoj. ²⁶ Van'it tse'e je toompa divinkoxkteni je vyintsán jetse'e jidu'um dumunoo'kxk: “Vintsán, tonu je maa'yun, jaa'k'a'ixu javee'n jets ats mitse'e nujom nmukuvétut.” ²⁷ Van'it tse'e je vyintsán tyukmo'tji jetse'e je yoj dumee'kxji, naspaka tse'e duyaktaajñ.

²⁸ 'Ax ku tse'e je toompa chaa'n, van'it tse'e dumaat-navyaatji to'k je myumutoompa juu' ve'e tukmuyójjijup je meen juu' ve'e yaknumutoomp mókupx xaaj. Van'it tse'e dumajch jep yo'ktup jetse'e duyukpeejn, jetse'e dunuujmi: “¡Mukuvetu ats juu' atse'e xtukmuyójjip!”

²⁹ Van'it tse'e je muyoj je yojuva'a'mpa dUVinkoxkteni jetse'e dumunoo'kxtk: "Tonu je maa'yun, jaa'k'a'ixu javee'n jets ats mitse'e nujom nmukuvétut." ³⁰ Ax ka'ats je'e ve'e dukuvujk, yakjapyoxuntakpaajmju tse'e van'it paat kuunume'e myukuvétjut. ³¹ Ku ve'e je vyijnk mumu-toompa du'ixti vintso ve'e jyatki, ñutsaachvinmaaydu tse'e jado'k je mutoompa, van'it tse'e ojs je vyintsán duvaajnjada nujom vintso ve'e jyajty ñajxy. ³² Van'it tse'e je vintsán dunukejxi je toompa jetse'e jidu'um dunuujmi: "¡Mits, ko'oy toompa! Nmee'kxji xa ats mitse'e je myoj ku atse'e xmunoo'kxtk, ³³ ve'emts mitse'e kuxtukmo'tpa je mmujatyoo' ax jo'n ats mitse'e ntukma't." ³⁴ Qoy tse'e tyun'ejkji je vintsán, je'e kajx tse'e duyakjapyoxuntakpaajmji van'it paat ku ve'e nujom je yoj dukuvétut.

³⁵ 'Nay ve'em tse'e ats je nTee', juu' ve'e jem tsapjootm, ka'ats je'e ve'e mtokinmee'kxjuduvat pan ka'a ve'e to'k aaj to'k joot xtokinmee'kxta je m'utsta je m'ajchta jets je m'utsta je mtsa'ada.

19

Ku je jayu je navyajkun duyakvintsa'kintóki

(Mr. 10.1-12; Lc. 16.18)

¹ Ku ve'e je Jesús kyojtskujx, van'it tse'e choo'nni jem Galilea jetse'e ñujkx jem judéait y'it jootm, jeme'e jado'k ado'om Jordán maja napa'am ñajxy. ² Numay tse'e je jayu pyanajxjidi. Jem tse'e je Jesús duyakjotkadaakni je pya'am jáyuda.

³ Van'it tse'e je fariseotajk dUVinkutámidi je Jesús jetse'e dutukkats'ixtada. Jidu'um tse'e dunuujmidi:

—¿Yakjajtype'e je pava'nun jetse'e je yaa'tyajk je ñuda'ax dumasooknit je nak maat otyi kajxa?

⁴ Van'it tse'e y'atsaajv:

—¿Ka'ana miitse'e jep Kunuu'kx Jatyán kujxp xkōtsta jets ku ve'e je Nte'yam je jayu duyaktsoo'ntk, to'k je yaa'tyajk jets to'k je ta'axtajk, ve'em tse'e duyaktsoo'ntk? ⁵ Vaampa tse'e jidu'um: “Je'e kajx xa ve'e je yaa'tyajk je tyee' je tyaak dumasooknit jetse'e dumaatnamyokjinit je ñuda'ax, ve'em tse'e nūmejtsk y'ijttinit ax jo'n to'k jáyují.” ⁶ Je'e kajx tse'e, juu' xa ve'e je Nte'yam tuduyaknamyukju, ni pánats je'e ve'e dukayaknavya'kxjut.

⁷ Van'it tse'e du'amotutúvidi:

—Pan ve'emam je'e ve'e, ¿tyajxse'e je Moisés vyaajñ jets ve'eme'e y'oya jetse'e je nak maat je ta'axtajk yakmasooknit?

⁸ Van'it tse'e je Jesús vyaajñ:

—Je'e kajx tse'e je Moisés myakjajtuxjidi jetse'e je nnu-da'ax xmasooktinit je nak maat kux makke'e je mkuvajk xpamda; ax ku tse'e je Nte'yam je jayu duyaktsoo'ntk yaja naxviijn, ka'a tse'e ve'em y'ijit. ⁹ Ats xa miitse'e nnuujmidup jets pan pane'e je ñuda'ax dumasookp, pan ka je'e kajxap ku ve'e duyakvintsa'kintóki je navyajkun, yakvintsa'kintókipts je'e ve'e je navyajkun ku ve'e je viijnk ta'axtajk dupuk.

¹⁰ Van'it tse'e je y'ixpajkpatajk vyaandi:

—Pan ve'em xa ve'e je yaa'tyajk jyaty ku ve'e je ñu-da'ax dumasookni, nuyojk oyts je'e ve'e ku ve'e je jayu kyanavyukju.

¹¹ Van'it tse'e je Jesús ña'muxjidi:

—Ka'a xa ve'e dupaa'ty du'akeega jetse'e anañujoma je jayu ñavyájkadat, je'ejyji ve'e pan pan jatye'e je Nte'yam ñupaajmtki jetse'e ve'em dutóndat. ¹² May viijn xa ve'e pan tyajxe'e je yaa'tyajk je ta'axtajk dukamaatnayjayépjú: jem tse'e pan pan jatye'e ve'em dumuke'xidup, jempa tse'e pan pan jatye'e je jayu ve'em toojnjúdup, nay jempa tse'e pan pan jatye'e dukamaatnayjayejpjúdúpe je ta'axtajk

kux ve'eme'e dūnasjávada jets nuyojk oye'e je Nte'yam dūmutóndat dūmupáktat anaaydum. Ax pan pan jatye'e tse'e o'yixjudup jetse'e ñavyákjadat, va'an tse'e dukuvakta je ayook juu' atse'e tunkats.

Ku je Jesús dūnutsapkajts je pi'k ónukta

(Mr. 10.13-16; Lc. 18.15-17)

¹³ Van'it tse'e je Jesús dutuknūnjakxti je pi'k ónukta jetse'e je kya'aj dutuknukónut jetse'e dūnutsapkótsut. Van'it tse'e je ixpajkpatajk dutuknuujmidi pan pan jatye'e je pi'k ónuk duyaknajkxtu. ¹⁴ Van'it tse'e je Jesús vyaajñ:

—Masó'okta jets atse'e je pi'k ónuk xnumíndat, ka'a ve'e xkayakajjtjadat, kux je'e pan pan jatye'e ijttup jem je Nte'yam y'am kya'm, ve'emts je'e ve'e ax jo'n ya pi'k ónukta.

¹⁵ Van'it tse'e je kya'aj dutuknukaajn je pi'k ónukta, jetse'e chaan.

Ku je Jesús dūmaqatnakyojtsji to'k je mootsk ónuk juu' ve'e kumeen

(Mr. 10.17-31; Lc. 18.18-30)

¹⁶ To'k nax xa ve'e to'k je mootsk ónuk je Jesús dūvinkutami, jetse'e dū'amotutuvi:

—Oy yak'ixpajkpa, ¿juu'se'e oy jets atse'e ntónut jets atse'e njayejpnit je joojntykin juu' ve'e xa'ma kajx ijtp?

¹⁷ Van'it tse'e je Jesús ña'muxji:

—¿Nte'yam atse'e xtij ku ve'e mva'añ jets oy atse'e? To'kji xa je'e ve'e pane'e oy, je Nte'yamts je'e ve'e. Ax pan mtsajkpts mitse'e jetse'e xjayejpnit je joojntykin juu' ve'e xa'ma kajx ijtp, kutyónuts je pava'nun.

¹⁸ Van'it tse'e je mootsk ónuk y'atsaajv:

—¿Juu'se'e?

Van'it tse'e je Jesús ña'muxji:

—Ka'a tse'e myakjaju'oo'kut, ka'a tse'e xyakvintsa'k-intókiyut je navyajkun, ka'a tse'e mme'e'tsut, ka'a tse'e je jayu xnuvampétut, ¹⁹ vintsa'aga je mtee' je mtaak, tsoku je mmujantam je mmutaktam ve'em ax jo'n viinm mnachakju.

²⁰ Van'it tse'e je mootsk ónuk y'atsaajv:

—Ku atse'e pi'knum nve'na, van'itanits ats ya'a ve'e nujom nkutyún. ¿Tis atse'e xkajaa'k'ijtp?

²¹ Van'it tse'e je Jesús ña'muxji:

—Pan mtsajkp xa mitse'e jetse'e m'ijtnit oy jets va'ajts, najkxu xto'kkajxni juu' ve'e m'ixp mjayepp jets mooyini je meen je ayoo'va jayu, ve'em tse'e je o'yin xjayéput jem tsapjootm. Ku tse'e ve'em xtónut, van'itts atse'e xpamiinnit.

²² Ku ve'e je mootsk ónuk du'amotunajxy, va'ajts tsaachvinmaayp tse'e ñajkxni, kux maye'e ooy juu' ve'e y'ixp jyayepp.

²³ Van'it tse'e je Jesús dunuujmi je y'ixpajkpatajk:

—Tyúvam xa atse'e nva'añ jets tso'oxe'e jets je kumeen jayu ñapyámjüt jem je Nte'yam y'am kya'm. ²⁴ Ve'em atse'e nva'añ jets ka'a ve'e cho'oxa vintso ve'e je camello ñáxut jep xo'yun jot jaatp, je'e ve'e tso'ox vintso ve'e je kumeen jayu ñapyámjüt jem je Nte'yam y'am kya'm.

²⁵ Ku ve'e du'amotunajxti je y'ixpajkpatajk, atuva atoki tse'e dutuntuktaandi jetse'e ñavyaajnidi:

—Pan ve'em xa ve'e, ¿pant vine'e o'yixjup jetse'e dujayeppnit je joojntykin juu' ve'e xa'ma kajx ijtp?

²⁶ Van'it tse'e je Jesús vyin'íxjidi, jetse'e je y'ixpajkpatajk dunuujmidi:

—Ka'a xa ve'e je jayu y'o'yixjada jetse'e ñaajkpítsumjadat jep tokin jaatp; ax je Nte'yam, o'yixjupts je'e ve'e jetse'e je jayu duyakpítsumut jep tokin jaatp, kux nujome'e je Nte'yam juu' y'o'yixkúxju.

²⁷ Van'it tse'e je Pedro ña'muxji:

—Maja Vintsán, nmasokkajxnu xa aatse'e nujom juu' aatse'e n'ixp njayejpp vye'na jets aats mitse'e mpamiijn. ¿Tits aatse'e njayejpnup?

²⁸ Van'it tse'e je Jesús dunuujmi je y'ixpajkpatajk:

—Tyúvam xa ats miitse'e nnaajmada jets van'it ku ve'e je nam it choo'ndukut, van'it ku atse'e n'ajxtukut jeja ats nkutojkun tsuujntkun kujx, ats, je Jayu Juu' ve'e Nupaam-duka Ijtp, m'ajxtktuvaps miitse'e joma ve'e makmejtsk je kutojkun tsuujntkun, miitsta, pan pan jaty atse'e xpamiindu, ve'em tse'e xtokimpayo'oydat je makmejtsk jaka'a juu' ve'e je israeejlit jáyuda. ²⁹ Ax nujom tse'e pan pan jaty atse'e xjaanchja'vidup jets ats kajxe'e dumasooktini je tyajk, je y'uts, je y'ajch, je cha'a, je tyee', je tyaak, je ñuda'ax, je y'ónuk, ukpu je ñaax, yakmo'odapts je'e ve'e mókupx nax je o'yin jetse'e dujayejptuvat je joojntykin juu' ve'e xa'ma kajx ijtp. ³⁰ Ax numay tse'e juu' ve'e uxyam dunumájidup, je'e tse'e taandinup pi'k; ax numayva tse'e juu' ve'e uxyam dunupi'kidup, je'e tse'e dunumájadap.

20

Je toompada tukmu'a'ixmojkin

¹ Ve'em xa ve'e je Nte'yam je jayu dutoojnjadat ax jo'n to'k je kukam juu' ve'e japyji najkx je toompa du'ixta jetse'e jem chaaydum kam jootm tyóndat. ² Ve'em tse'e dumaatnakyojtsji je toompatajk jets to'k je denario meene'e dumujóydat to'k xaaj. Van'it tse'e dupakejxti jem kyam jootm. ³ Taaxtojtuk yaaxp tse'e vye'na, van'it tse'e vyimpijtnuva jem maa'y jootm jetse'e du'ix jets jeme'e je jayu juu' ve'e toonk'ixtidup. ⁴ Van'it tse'e dunuujmidi: “Najkxtuva miits mtonda jem ats nkam jootm. Ve'em ats miitse'e nmujóydat ax jo'n dupaa'ty du'akeega.” Najkxtuts je'e ve'e. ⁵ Kujk xaaj jo'n tse'e

y'ojtsnuva jem maa'y jootm. Nay vanxúpjyam tse'e dutoonnuva. Nay vanxúpjyam tse'e dutoonnuva ku ve'e y'ojtsnuva toojk yaaxp. ⁶ Ax mugooxk yaaxp tse'e vye'na ku ve'e y'ojtsnuva jem maa'y jootm. Jem tse'e dujaa'k-paaty je jayu. Van'it tse'e dunuujmidi: “¿Tyajxts miitse'e yaja mxanaxta? ¿Tyajxe'e mkatonda?” ⁷ Van'it tse'e y'atsoovdi: “Ni pana xa aatse'e xkatoompaváv.” Van'it tse'e je kukam y'atsaajv: “Najkxtuva miits mtonda jem ats nkam jootm.”

⁸ Ku ve'e je it cho'oini, van'it tse'e je kukam dunuujmi je yaktoompa: “Yaaxjada je toompada jetse'e xmujoydat, je'e ve'e mmujoydap too'vajkp juu' ve'e ux'ook tutyoonktákada.” ⁹ Ku ve'e jye'ydi je'eda juu' ve'e tajkidu toompa mugooxk yaaxp, kaktok je denario meen tse'e yaktukmujooydi. ¹⁰ Ax kuts je'e ve'e jye'ydi juu' ve'e too'vajkp toonktajkidu, ve'em tse'e y'ukvinmaaydi jets nuyojke'e kuyakmooydi; ax to'k je denario meenjyam tse'e kakje'e yakmooyduva. ¹¹ Ku ve'e yakmujokyajxti, van'it tse'e je kukam divinkojtspejtti. ¹² Jidu'um tse'e vyaandi: “Ya'ada juu' ve'e ux'ook tutyoonktákada, to'k hoorajits ya'a ve'e tutyonda, nay vanxupts ya'a ve'e tuxmujooyduva ax jo'n aats; xanaxpts aatse'e tunjatún, ve'emts aatse'e je an tunjamutena ve'emts aatse'e je toonk tunjamutena.” ¹³ Ax jidu'um tse'e je kukam dunuujmi nuto'k je'eda: “Mex, ka'a xa ats mitse'e nko'otyuujnja. ¿Ka ve'emap uu'me'e tunkojtsmojkum jets to'ke'e je denario meen nmujoyut? ¹⁴ Ta xa mitse'e myakmujoy, najkxnits. Átsam xa ya'a ve'e nmo'ovaampy vanxúpjyam juu' ve'e ux'ook tutyoonktáka ax jo'n ats mitse'e tunmujoy. ¹⁵ Q'yip xa ve'e jetse'e ats nje'e nyaktónut ax jo'n atse'e ntsak. ¿Uk mko'oyja'vipe'e ku atse'e je maa'yun ntun?”

¹⁶ Van'it tse'e je Jesús jyaa'kvaajñ:

—Ax ve'em tse'e, pan pan jaty xa ve'e ux'ookidup, ñumájadapts je'e ve'e; pan pan jaty tse'e dunumájidup, ux'ookadapts je'e ve'e. Numay xa ve'e pan pan jatye'e yakyaaxjidup; nu'eejyjidats je'e ve'e pan pan jatye'e yakvinkoondup.

Ku je Jesús du'ava'ninuva je y'oo'kun

(Mr. 10.32-34; Lc. 18.31-34)

¹⁷ Jéjani tse'e je Jesús vye'na too' aajy, jeme'e Jerusalén ñujkx, van'it tse'e apuk duvaajv je ñumakmejtsk ixpajk-patajk, jetse'e dunuujmidi:

¹⁸ —Jem tse'e Jerusalén nja'mda. Jemts atse'e nyakpá-mut jem je tee' tajk je vyintsán kya'mda jets jem je tsap-tujkpit yak'ixpajkpatajk kya'mda, je'ets atse'e xtuknúvá-nadap je n'oo'kun ¹⁹ jets atse'e xpámdat jem je jayu kya'm juu' ve'e ka je israeejlitap. Je'ets atse'e xnuxi'iktap xtukx-i'iktap jets atse'e xvóptat jets atse'e xyakcruuzpéttat. Ax joojntykpajknúvaps atse'e kutoojk xaaj, ats, je Jayu Juu' ve'e Nupaamdúka ljtjtp.

Juu' ve'e y'amotu je Santiago maat je Juan je tyaakta

(Mr. 10.35-45)

²⁰ Van'it tse'e je Jesús vyinkutámiji je Zebedeo je ñu-da'ax maat numejtsk je y'ónukta, je Santiago jets je Juan. Van'it tse'e je ta'axtajk dúvinkoxkteni je Jesús, je maa'yune'e y'amotuvuvaampy. ²¹ Van'it tse'e je Jesús ña'muxji:

—¿Tise'e mtsajkp jets ats mitse'e ntoojnjat?

Jetse'e je ta'axtajk y'atsaajv:

—Va'anú mits to'k aaj jets jeme'e mkutoojkun jootm ats ya nmajntk y'ajxtktinit, to'k jeja m'aka'yun pa'ayi jets jado'k jeja m'anajapa'ayi.

²² Van'it tse'e je Jesús dunuujmi je Santiago maat je Juan:

—Ka'a xa ve'e xnujávada ti ve'e m'amótudup. ¿M'ò'y-ixjudupe'e jetse'e je tsaachpaatun xyaknáxtat juu' atse'e nyaknáxup, uk m'ò'yixjudupe'e jetse'e xmuténadat ve'em je tsaachpaatun ax jo'n atse'e nmuténat?

Jetse'e y'atsoovdi:

—X'ò'yixjup xa aatse'e.

²³ Van'it tse'e je Jesús ña'muxjidi:

—Tyúvam xa ve'e, je tsaachpaatun juu' atse'e nyaknáxup, myaknajxtuvaps miits je'e ve'e; jets je tsaachpaatun juu' atse'e nmuténap, mmuténiduvaps miits je'e ve'e. Ax je'e tse'e juu' ve'e mtijtup jetse'e m'ajxtktinit jeja ats n'aka'yun pa'ayi jets jeja ats n'anajapa'ayi, ka átsaps je'e ve'e xtukkadaakp jets ats miitse'e nmo'oydat, je'e je'e ve'e yakmo'oydap pan pane'e ats je nTee' tyuknupaajmtki.

²⁴ Ax ku tse'e du'amotunajxti je janumajk ixpajkpa, van'it tse'e dumujotma'tti je Santiago maat je Juan.

²⁵ Van'it tse'e je Jesús duyaaxjidi je y'ixpajkpatajk jetse'e dunujjmi:

—Mnuja'vidup xa miitse'eda jets je'eda pan pan jatye'e yakkutojktup juu' ve'e ka je israejlit jáyuvapta, makk tse'e yakkutokta; ax je'eda pan pan jatye'e dunumájidup je'e maatta, je'e tse'e dupavaandup jetse'e jatyji yaktónut ax jo'n du'oyjávada. ²⁶ Ax ka'ats miitse'e mve'emada. Pan pan xa ve'e dutsojpk jetse'e dunumájat amiitsjida, ve'em tse'e ñapyámjüt ax jo'n je mpatto'niva kuy'ijit; ²⁷ jets je'e pan pane'e dutsojpk jetse'e dunuvintsánat, ve'em tse'e ñapyámjüt ax jo'n je mtoompa kuy'ijit. ²⁸ Ve'em ax jo'n ats, je Jayu Juu' ve'e Nupaamduka Ijtp, ka je'ep xa atse'e nnumiimp jets atse'e nyakpattónat, je'e ve'e jets atse'e je jayu mpattónat jets atse'e je numay jayu je tyokin nkuvétut ku ats je'e ve'e nku'oo'kat, ve'em tse'e dujajeyptinit je joojntykin juu' ve'e xa'ma kajx ijtp.

Ku je Jesús duyakjotkadaaky numejtsk je viints jayu jep Jericó

(Mr. 10.46-52; Lc. 18.35-43)

²⁹ Ku ve'e jem jericoojit kyajpun kajxm choo'ndini, van'it tse'e numay je jayu je Jesús dupanajkxti. ³⁰ Jem tse'e too' pa'am numejtsk je viints jayu chaanada. Ku ve'e dumótudi jets jeme'e je Jesús ñaxy vye'na, van'it tse'e makk vyaandi:

—jVintsán, je David je chaan je kyooj juu' ve'e yakku-tojknup, tukmo'tk aats to'k aaj!

³¹ Tukna'muxjudu tse'e je jayu jetse'e y'amotottat. Ax nuyojk makk tse'e vyaandi:

—jVintsán, je David je chaan je kyooj juu' ve'e yakku-tojknup, tukmo'tk aats to'k aaj!

³² Van'it tse'e je Jesús vya'ktaajñ, jetse'e vyaajñ jetse'e duyakmíndat je viints jáyuda. Ku ve'e duyakje'ydi, van'it tse'e je Jesús je viints jayu du'amotutúvidi:

—¿Tise'e mtsojktup jets ats miitse'e ntoojnjadat?

³³ Van'it tse'e y'atsoovdi:

—Vintsán, je'e xa aatse'e ntsajkp jets aats mitse'e xyakvin'ixpákut.

³⁴ Tukmo'tjuduts je'e ve'e je Jesús. Van'it tse'e vyinkuto'nijidi. Tun jatyi tse'e je viints jayu vyin'ixpajktini jetse'e je Jesús dupanajkxti.

21

Ku je Jesús tyajki jep Jerusalén

(Mr. 11.1-11; Lc. 19.28-40; Jn. 12.12-19)

¹ Myutámidup tse'e vye'nada jem Jerusalén, jem joma ve'e je kajpun juu' ve'e Betfagé duxaaj jets je Olivos Kopk, van'it tse'e je Jesús dukejx numejtsk je y'ixpajkpa, ² jetse'e dunujmidi:

— Najkxta xi pi'k kajpun kujx juu' ve'e xi avinkujk. Jeja tse'e xpaat'at to'k je burra maat je y'ónuk, mukéjadats jetse'e xyakmíndat. ³ Pan m'amotutúvijidup tse'e je jayu, ve'em tse'e xnaajmadat: Je Maja Vintsane'e dutsojqp, ax jatyi tse'e dukejxumpijtnuvat.

⁴ Je'e kajx tse'e ve'em jyjaty jetse'e tyoojnji juu' ve'e jyaay to'k juu' ve'e ijt je Nte'yam je y'ayook kojtsnajxpa. Jidu'um tse'e dujaajy:

⁵ Naajmada jidu'um je jerusaleenit jáyuda:

“Ixu, nuu'k aaj nuu'k joote'e je myakkutojqp mnumín-jada mnuje'yajada,

to'ke'e je pi'k burro dutuktsuuna, je burra je y'ónuk.”

Jidu'um tse'e dujaajy.

⁶ Van'it tse'e je y'ixpajkpatajk ñajkxti jetse'e dutoondi ax jo'n je Jesús tyukpavaajnidi, ⁷ jetse'e dutuknuje'ydi je Jesús je burra maat je y'ónuk. Van'it tse'e je vyitta dutukjape'ndi je burro ónuk, jetse'e je Jesús pyejt jem burro ni'kxm. ⁸ Van'it tse'e je numay jayu je vyit duye'pti jeja too' kujk joma ve'e je Jesús ñaxuva'añ vye'na. Jempa tse'e pane'e dupojxtuvap je tuuxux aajy jetse'e jeja to'k too' aajy duyakva'kxta. ⁹ Je jayu juu' ve'e vintoo'vajkijidup jets juu' ve'e pa'ux'ookijidup, je'e tse'e makk vaandu:

— ¡Yakmaja yakjaancha tse'e y'ijtnit je David je chaan je kyooj juu' ve'e yakkutojknup! ¡Je Nte'yam je kyunoo'kxun maat xa ya'a ve'e juu' ve'e miimp je Maja Vintsán kajx! ¡Yakmaja yakjaancha tse'e y'ijtnit je Nte'yam!

¹⁰ Ku ve'e je Jesús jem Jerusalén tyajki, nujom tse'e je jayu ñaajktúvijidi ñaajkto'ojntsijidi ti ve'e toojnjup kojtsjup. Jidu'um tse'e ñavyaajnidi:

— ¿Pants ya'a ve'e?

¹¹ Jetse'e je numay jayu y'atsoovdi:

—Ya'a xa ve'e je Jesús, je Nte'yam je y'ayook kojtsnaxpa juu' ve'e kátsani jětse'e myiinnit yaja naxviijn, je nazarétit jayu juu' ve'e jem galiléait y'it jootm.

*Ku je Jesús duyakvaach je maja tsaptajk
(Mr. 11.15-19; Lc. 19.45-48; Jn. 2.13-22)*

¹² Van'it tse'e je Jesús tyajki jep maja tsaptaktaagu-jkp jětse'e duvojjpitsumkujx nujom pan pan jatye'e jep ajooydup atoo'ktup vye'na, jětse'e duyakvippumpijtkujx je myeesada pan pan jatye'e je meen dūvinkukoondup jětse'e je chuujntkunda pan pan jatye'e dutoo'ktup je pak.
¹³ Jidu'um tse'e dunuujmidi:

—Jidu'um xa ve'e je Kunuu'kx Jatyán vya'añ: “Ve'e tse'e ats je ntajk y'ijtnit je tajk joma ve'e je jayu chapkats.” Ax ve'emts miits ya'a ve'e tuxpaamdini ax jo'n “je aajntk joma ve'e je mee'tspa ñay'amókajada”.

¹⁴ Jep tse'e maja tsaptujkp je viints jáyuda jětse'e uxket jáyuda je Jesús dūvinkutámidi. Yakjotkadaakjidinu tse'e je Jesús. ¹⁵ Ax jotma'ttu tse'e je tee'tajk je vyintsanda jětse'e tsaptujkpit yak'ixpajkpatajk ku ve'e dū'ixti je majin juu' ve'e je Jesús tyuump jětse'e dū'amotunajxti ku ve'e je pi'k ónuuk mak kyoṭsta. Jidu'um tse'e vya'anda: “¡Yakmaja yakjaancha xa ve'e y'ijtnit je David je chaan je kyooj juu' ve'e yakkutojknup!” ¹⁶ Van'it tse'e je Jesús dunuujmidi:

—¿Tits, ka'a ve'e xmoṭu vintsə ve'e vya'anda?

Jětse'e je Jesús y'atsoojvjidi:

—Ve'em, nmotup ats. ¿Ka'ana miitse'e xkotsta je Kunuu'kx Jatyán juu' ya'a ve'e y'ava'nip? Jidu'um tse'e vya'añ:

Ve'em mitse'e xpuujm jětse'e oy tsoj myakmájajat myakjaanchajat je pi'k ónuuk,
je'e paat juu' ve'e tsi'tstupna.
¿Ka jidu'umap je'e ve'e vya'añ?

¹⁷ Van'it tse'e je Jesús myasookjidi jetse'e ñujkx jem betániait kyajpūn kajxm. Jem tse'e chonajxy.

Ku je Jesús duko'oñukojtsi to'k je higo kup
(Mr. 11.12-14, 20-26)

¹⁸ Je kujápit tse'e ku ve'e vyimpijtnuva jem Jerusalén, van'it tse'e je Jesús yu'oo'kji. ¹⁹ Y'ix tse'e to'k je higo kup je too' mutám. Van'it tse'e dununujkx jetse'e du'ixut pan jeme'e je tyaajm. Ax ka'a tse'e dutipaaty jem kup kajxm, tum je y'aajyi ve'e. Van'it tse'e je Jesús dunuujmi je higo kup:

—¡Ni je vin'ita mkoo'kta'minit!

Tun je'yji tse'e je higo kup tyaatsni. ²⁰ Ku tse'e je y'ixpajkpatajk du'ixti, atuva atoki tse'e tyaandi. Van'it tse'e du'amotutúvidi je Jesús:

—¿Vintsos je'e ve'e je higo kup tun jatyji tutyaatsni?

²¹ Van'it tse'e je Jesús y'atsoojviji:

—Tyúvam xa ats miitse'e nnaajmada, pan mjaanchja'vidup xa ve'e je Nte'yam jetse'e mkamejtsvinmáyda jets ve'eme'e tyónjut juu' ve'e m'amótudup, ka ya'ajyap tse'e m'o'yixjadap jetse'e xtóndat juu' atse'e je higo kup tun-tuujnja, m'o'yixjuduvape'e jetse'e ya kopk xnaajmadat: “Ke'eku jets nay'apómaja jem maaxy najootm”, ax ve'em tse'e tyónjut. ²² Ax nujom tse'e pan ti ve'e m'amótudup je Nte'yam ku ve'e mtsapkotsta, pan mjaanchja'vidup tse'e jets ve'eme'e tyónjut juu' ve'e m'amótudup, tónjupts je'e ve'e.

Je kutojkun juu' ve'e je Jesús jyayejpp
(Mr. 11.27-33; Lc. 20.1-8)

²³ Van'it tse'e je Jesús tyajki jep maja tsaptujkp. Ax namvaat tse'e jep yak'ixpuk, van'it tse'e vyinkutámijidi je tee'tajk je vyintsanda jets je israeejlit je myújit jáyuda, jetse'e je Jesús du'amotutúvidi:

—¿Pan tse'e tumna'muxju jets ya'a ve'e xtónut? ¿Pane'e ya kutojkun mmoqjyup?

²⁴ Van'it tse'e je Jesús y'atsoqjviji:

—Nay ve'empats atse'e nvaampa jets atse'e x'atsoovduvat. Pan x'atsoovdupts atse'e, van'itts ats miitse'e nvaajnjadat jets pan atse'e ya kutojkun xmoqyp jets ats ya'a ve'e ntun. ²⁵ ¿Pan tse'e je Juan je kutojkun moqjyju jetse'e je jayu duyaknapétut? ¿Je Nte'yame'e, ukpu je jayu ve'e?

Ax van'it tse'e dukojtsmojkti. Jidu'um tse'e ñavyaajn-jidi:

—¿Vintsose'e kunva'numda? Pan va'numdup xa ve'e jets je Nte'yame'e moqjyju je kutojkun, jidu'um tse'e xnuujmimdat: “¿Tyajx tse'e xkajaanchja'vidi juu' ve'e je Juan kyojts?” ²⁶ Ax pan va'numdup tse'e jets je jayu ve'e je kutojkun moqjyju, ntsa'kimdupts uu'me'e je numay jayu, kux ve'eme'e anañujoma dujaanchjávada jets je Nte'yam je y'ayook kojtsnajxpa je'e ve'e je Juan y'ijt.

²⁷ Van'it tse'e y'atsoovdi jets ka'a ve'e dunujávada jets pane'e je kutojkun moqjyju je Juan jetse'e je jayu duyaknapétut. Van'it tse'e je Jesús ña'muxjidi:

—Ka'ats atse'e n'ava'nivat jets pan atse'e ya kutojkun xmoqyp jets atse'e ve'em ntun.

To'k je jayu maat numejtsk je myajntk tukmu'a'ixmojkin

²⁸ Jetse'e jyaa'kvaajñ:

—¿Vintsos ya'a ve'e xvinmótuda? Jem xa ve'e to'k je yaa'tyajk, numejtsk tse'e je myajntk. Jidu'um tse'e je kyoop majntk dunuujmi: “Najkxu mtunū jem tsaay-dum kam jootm.” ²⁹ Van'it tse'e y'atsaajv: “Ka'a atse'e nnajkxuva'añ.” Ux'ook tse'e vyinmayumpijt jetse'e ojts jem tyun. ³⁰ Ax van'it tse'e dunuujmiva nay vanxúpyam jado'k je myajntk. Ax jidu'umts je'e ve'e y'atsoqjvji:

“Najkxup ats.” Ax ka'a tse'e ñujkx. ³¹ ¿Pan tse'e dutoon juu' ve'e je tyee' chojk?

Van'it tse'e y'atsoovdi:

—Je'e ve'e juu' ve'e mutoo'vajkp yaknuujmi.

Van'it tse'e je Jesús ña'muxjidi:

—Ve'em xa miitse'eda ax jo'n je yaa'tyajk je myajntk juu' ve'e dukatoon juu' ve'e je tyee' chojk. Napyaaajmjudu ve'e jem je Nte'yam y'am kya'm je kupa'mun pakmojkpada jets je ko'otya'axapta; ax nujoj k tso'oxts je'e ve'e jetse'e jem m'ittat. ³² Kux je'e xa ve'e je Yaknapejtpa Juan ñu'ojts jetse'e mtuk'ixjadat vintsə ve'e je Nte'yam dutsak jetse'e mjoonjtykadat, ka'ats miits je'e ve'e xjaanchja'vidi, ax jyaanchja'viduts je'e ve'e je kupa'mun pakmojkpada jets je ko'otya'axapta. Ax o'yamts miitse'e xja'ixti ku ve'e vyinmayumpijtti jetse'e ñapyaaajmjidi jem je Nte'yam y'am kya'm, ka'ats miitse'e ve'em xtoonduva, ka'a tse'e xjaanchja'vidi juu' ve'e je Juan kyojts.

Je ko'oy toompatajk tukmu'a'ixmojkin

(Mr. 12.1-12; Lc. 20.9-19)

³³ 'Amotunaxta jado'k ya tukmu'a'ixmojkin: To'k xa ve'e je jayu dupuujm je tsaaydum kam, jetse'e duyaknaa'-tujk, jetse'e je jot dupuujm jep tsajaatp joma ve'e je tsaaydum yakvinmaa'kxut, jetse'e to'k je pats kajxm dupuujm joma ve'e je chaaydum kam yaknu'ixat. Van'it tse'e dutukmaatkojtsmojkti je yoova toompatajk pan vinxupe'e tyukkada'akjadat ku ve'e dupakmóktat je tsaaydum taajm. Van'it tse'e jékum ñujkx.

³⁴ 'Ku ve'e je tsaaydum tok aats dupaaty, van'it tse'e je kyukátsivada dukejx jetse'e najkx je yoova toompa du'amótuda pan juu' ve'e tukkadaakjup. ³⁵ Ax myajntu tse'e je kukátsivada: jem tse'e juu' ve'e vyojptu, jempa tse'e juu' ve'e yak'oo'ktu, nay jempa tse'e juu' ve'e

chaka'tstu. ³⁶ Van'it tse'e je tsaaydum kam je vyintsán dujaa'kkejxnuva je kyukátsivada. Nay vanxúpjyam tse'e yaktoondinuva nujom juu' ve'e kyejx.

³⁷ 'Ax tun ux'ookani tse'e je myajntk dukejx. Jidu'um tse'e vyaajñ: “Vyintsa'agadap ijk je'e vine'e ats ya n'ónuk.” ³⁸ Ax ku tse'e du'ixti je tsaaydum kam je vyintsán je myajntk, jidu'um tse'e ñavyaajnidi: “Ya'a xa ve'e tukkadakkáxjup ya tsaaydum kam. Va'an duyak'oo'kumda jetse'e nje'eimdat ya tsaaydum kam.”

³⁹ Van'it tse'e dumajtsti jetse'e duyakpítsumdi joma ve'e je tsaaydum kam, jetse'e duyak'oo'kti.

⁴⁰ Van'it tse'e je Jesús y'amotutúvijidi:

—¿Vintsose'e tyónjadat je tsaaydum kam je vyintsán?

⁴¹ Jetse'e y'atsoovdi:

—Yakjay'oo'kkáxjadap xa ve'e katukma'atum je ko'oy toompatajk jetse'e je viijnk yoova toompa dupámüt.

⁴² Van'it tse'e je Jesús ña'muxjidi:

—Tá miitse'e xkotsta je Kunuu'kx Jatyán juu' ve'e vaamp:

Je oy tsaaj juu' ve'e je pojtspatajk myasooktinu, je'e tse'e ojts yakpum joma ve'e dunuvinkopkikux je maja tsaptakpats.

Je Maja Vintsán xa ya'a ve'e dutoon,

ax je maja atúvats ya'a ve'e juu' ve'e n'ixumdup.

Tá miits ya'a ve'e xkotsta, ¿ve'em xaja? ⁴³ Miits xa ve'e m'uktukkadaakjudu jetse'e kum'ijtti jem je Nte'yam y'am kya'm. Ax ka'a tse'e jem m'íttat; je Nte'yam tse'e divinkoon jetse'e jem y'ijttinit je jayu juu' ve'e kuvajkjudup. ⁴⁴ Pan pan xa ve'e kítup jeja tsakujx, tuktajikáxup tse'e; ax pan pan tse'e jem ñi'kxm je tsaaj naxkadaakp, je naxvay jo'n tse'e tyaannit je jayu.

⁴⁵ Ku ve'e je tee'tajk je vyintsanda jets je fariseotajk du'amotunajxti, van'it tse'e dunuja'vidi jets je'e kajxta

ve'e ya tukmu'a'ixmojkin dukajts; ⁴⁶ jyamatsuvaandu tse'e, ax ka'a tse'e ve'em dutoondi kux cha'kidupe'e je numay jayu je'e kajx ku ve'e je numay jayu dujaanchja'vidi jets je Nte'yam je y'ayook kojtsnajxpa je'e ve'e je Jesús.

22

Je navyajtkun xaaj tukmu'a'ixmojkin

¹ Van'it tse'e je Jesús kyojts'ukvaannuva je tukmu'a'ixmojkin maat. Jidu'um tse'e vyaajñ:

² —Je Nte'yam xa ve'e duvoop je jayu jetse'e yijttinit jem y'am kya'm. Ve'em xa je'e ve'e ax jo'n to'k je yakkutojkpa juu' ve'e je myajntk dunuxaajto'ni ku ve'e tya'axpujk, ³ jetse'e je tyoompatajk dukejx jetse'e je javyaa'kx najkx duvovda; ax ka'a tse'e je javyaa'kx jye'ydi.

⁴ Van'it tse'e dukejxnuva je viijnk toompada, jetse'e dunuujmidi: “Naajmada je javyaa'kxta jets apaamdükani atse'e njayep je kaaky je naaj, t'avani atse'e nyakjay'aa'kju ats je ntsapkaaj jets je tánuk juu' atse'e tunyakyee'k, avaadani ve'e nujom. Va'an duminda xaajiva.” ⁵ Ax ka'a tse'e je javyaa'kx myajapaajmjidi. Jeme'e kyam jootm to'k ñujkx, jado'k tse'e ajooyva atoo'kpa ñujkx, ⁶ juu' tse'e viijnkta, myajtstu tse'e je yakkutojkpa je tyoompada jetse'e dujomtoondi dutitoondi, jetse'e duyak'oo'kti.

⁷ Van'it tse'e je yakkutojkpa ooy tyunjotma'ty, jetse'e je tyopatajk dukejx jetse'e najkx duyak'oo'kkáxta je'e juu' ve'e duyak'oo'ktu je tyoompada, jetse'e je kyajpun duyaktóydat. ⁸ Van'it tse'e je tyoompatajk dunuujmi: “Apaamdükani xa ve'e nujom je xaaj, ax ka'a tse'e duvinmátsjada je'e juu' ve'e ojts yakvovda jetse'e myíndat.

⁹ Je'e kajx tse'e, najkxu xvomokta jeja too' aajy jetse'e xyakmíndat xaajiva nujom pan pan jatye'e mpaattup.”

¹⁰ Van'it tse'e je toompa tajk jeja too' aajy pyítsumdi jetse'e duvomojkkajxti nujom pan pan jatye'e pyaattu,

juu' ve'e oy jáyuda jets juu' ve'e ko'oy jáyuda. Ve'em tse'e je tajk y'ujts.

¹¹ 'Ax ku tse'e je yakkutojkpa tyajki jetse'e du'ix je javyaa'kxta, van'it tse'e dutuk'ixpejt to'k je yaa'tyajk juu' ve'e jep ve'nip, ka'a tse'e dutuktajki je xox juu' ve'e yakmooy je xaaj kajx. ¹² Van'it tse'e je yakkutojkpa ña'muxji: “Mex, ¿vintso tse'e yaja tumtaka ka je xox maatap juu' ve'e ya xaaj kajx toomp?” Ama'at tse'e tyaañ. ¹³ Van'it tse'e je yakkutojkpa dunuujmi je tyoompatajk: “Katsomda paktomda jets yakpítsumda jetse'e xpámdat jem akoo'ts ítum. Jem tse'e numay yaaxtinit jem tse'e numay ñatyatskaa'tjidinit.” Jidu'um tse'e vyaañ je yakkutojkpa. ¹⁴ Ax ve'em tse'e, numay xa ve'e juu' ve'e yakyaaxjidup; nu'eejjidats je'e ve'e pan pan jatye'e yakvinkoondup.

Je'e pane'e je kupa'mun yakmo'op
(Mr. 12.13-17; Lc. 20.20-26)

¹⁵ Van'it tse'e je fariseotajk du'ukkojtsmojkti pan vintso ve'e je Jesús kuduyakkajtstókidi. ¹⁶ Je'e kajx tse'e je Jesús dutuknukejxti pan pan jatye'e panajxjudup jets je Herodes je jáyuda. Jidu'um tse'e je Jesús dunuujmidi:

—Yak'ixpajkpa, nuja'vinup xa aatse'e jets tuv mitse'e je mjáyuvín je mjoonjtykin, tyúvame'e je jayu je Nte'yam jye'e xtuk'ix jets ka'ats mitse'e xtsa'aga jetse'e x'avánat juu' ve'e pyaatyp y'akeeguij, ka'a tse'e xvínmay pan vintso ve'e je jayu mkatsju. ¹⁷ Vaajnjkts aats to'k aaj pan vintso mitse'e mvaampa, ¿yakjajtype'e uu'm je mpava'nunamda jetse'e je kupa'mun yakmo'ot je yakku-tojkpa César, ukpu ka'a ve'e?

¹⁸ Ax ñuja'vi tse'e je Jesús vintso ve'e je kyo'oy vinma'yunda, je'e kajx tse'e y'atsaajv:

—Mejts'aajta mejtsjoo_otta, ¿tyajx_ts atse'e xkatsuvaa'nda? ¹⁹ Tuk'ixta ats to'k je meen juu' ve'e mpaamd_up je kupa'mun.

Van'it tse'e yaktuk'ix to'k je denario meen. ²⁰ Ku ve'e je Jesús du'ix, van'it tse'e y'atsoojvjidi:

—¿Pan tse'e yam y'apamnax, jets pan tse'e yam xyaaj yukja'a?

²¹ Jetse'e y'atsoojvjidi:

—Je yakkutojkpa César ya'a ve'e jye'e.

Van'it tse'e je Jesús ña'muxjidi:

—Mo'odats je César juu' ve'e je César jye'eip, jets mooyd_uvats je Nte'yam juu' ve'e je Nte'yam jye'eip.

²² Ku ve'e du'amotunajxti, ama'at tse'e tyaandi. Van'it tse'e ñajkxtini.

Ku je Jesús yak'amotut_uvi pan joojntypajkn_uvape'e je oo'kpatajk

(Mr. 12.18-27; Lc. 20.27-40)

²³ Je xaaj tse'e je saduceotajk je Jesús duvinkutámidi. (Je saduceotajk tse'e vaandup jets ka'a ve'e je oo'kpatajk y'ukjoojntypajktinuvat.) Van'it tse'e je Jesús du'amotutúvidi:

²⁴ —Yak'ixpajkpa, ve'eme'e je Moisés dujatyaa_ñ jets pan oo'kpe'e to'k je yaa'tyajk jetse'e je ñuda'ax dumas_a'ak jetse'e ka'a pan y'ónuk, je oo'kpa je y'uts tse'e dupákup je ku'aa'k ta'axtajk jetse'e je y'ónuk jyéjat. Ax je myuto'k mix ónuk tse'e taannup ax jo'n je y'ajch je y'ónuk kuy'ij_t.

²⁵ Ax nuvuxtoj_tuk tse'e y'ijtti je uts je ajch. Ta'axpajk tse'e je koop ónuk, van'it tse'e y'oo'kni. Ka'a tse'e je ñuda'ax je y'ónuk duyakjeji. Van'it tse'e je myuto'k uts dupujk je ku'aa'k ta'axtajk. ²⁶ Nay vanxúp_jyam tse'e jyajtpa je myuto'k uts. Van'it tse'e je myumejtsk uts nay ve'em jyajtpa. Ve'eme'e jyajtti to'k jado'k je myutoj_tuk uts

paat. ²⁷ Távani tse'e y'oo'kkajxtini vye'na, van'it tse'e y'oo'knuva je ta'axtajk. ²⁸ Ax kuuk tse'e je oo'kpatajk jyoojntykpajktinuvat jado'k nax, ¿pánukts vine'e tyuva dunuda'axap je ta'axtajk?, kux va'an nūvuxtojtuke'e dupajkti.

²⁹ Van'it tse'e je Jesús y'atsoojvji:

—Mtoo'tókidup xa miitse'e kux ka'a ve'e xnujávada vintso ve'e je Kunuu'kx Jatyán vya'añ jets juu' ve'e o'y-ixjup je Nte'yam maat. ³⁰ Ku xa ve'e je oo'kpa jyoojntykpajktinuvat jado'k nax, ka'a tse'e je jayu y'ukyaa'vyajktinit ka'a tse'e je jayu y'ukta'axpajktinit, ve'em xa je'e ve'e y'ijttinit ax jo'n je ángeles juu' ve'e jem tsapjootm. ³¹ Ax je'e tse'e ku ve'e je oo'kpa jyoojntykpajktinuvat jado'k nax, ta tse'e xkotsta juu' ve'e je Nte'yam mtukna'muxjudup jep Kunuu'kx Jatyán kujxp. Jidu'um je'e ve'e vya'añ: ³² “XNte'yamidup atse'e je Abraham, je Isaac, maat je Jacob.” Je'e kajx tse'e, Ntye'yamivaps je'e ve'e je jayu je Nte'yam pan pan jatye'e jaanchja'vijidu ku ve'e y'oo'ktini, ka'a tse'e je jyootta je jya'vinda y'aa'ka, joojntykidup je'e ve'e.

³³ Ku ve'e du'amotunajxti, atuva atoki tse'e je numay jayu tyaandi ya ixpajkun kajx.

*Je pava'nun juu' ve'e dunumajikajxp
(Mr. 12.28-34)*

³⁴ Ku ve'e je fariseotajk dumótudi jets yak'amo'te'e je Jesús je saduceotajk, van'it tse'e ñay'amojkijidi. ³⁵ Van'it tse'e nuto'k je tsaptujkpit yak'ixpajkpa dukatsavuu'n je Jesús. Jidu'um tse'e dunuujmi:

³⁶ —Yak'ixpajkpa, ¿juu's je'e ve'e je pava'nun juu' ve'e dunumajikajxp?

³⁷ Van'it tse'e je Jesús y'atsoojvji:

—“Tsokta je Maja Vintsán, uu'm je nNte'yamamda, nujom ja'vin, nujom aaj nujom joot, jets nujom je mv-inma'yun maat.” ³⁸ Ya'ats je'e ve'e je pava'nun juu' ve'e dunumajikajxp. ³⁹ Je mumejtsk pava'nun, ve'em játypats je'e ve'e. Jidu'um tse'e vya'añ: “Tsokta je mmujantamda je mmutaktamda ve'em ax jo'n viinm mnachókjada.” ⁴⁰ Ya mejtsk pava'nunts je'e ve'e dunumajikajxp nujom je Moisés je pyava'nun jets juu' ve'e jyatyaandu je Nte'yam je y'ayook kojtsnajxpatajka. Ñumajikujxp xa ve'e kux nujome'e je viijnk pava'nun juu' ve'e yakjatyaaan jep Kunuu'kx Jatyán kujxp, je'e tse'e je jayu tyuk'ixp vintso ve'e dutsak jetse'e je jayu dutóndat pan chojktupe'e je Nte'yam jets je myujantam je myutaktam.

*Je David je Myaja Vintsán je'e ve'e je Cristo
(Mr. 12.35-37; Lc. 20.41-44)*

⁴¹ Jemna tse'e vye'nada je fariseotajk, ⁴² van'it tse'e je Jesús y'amotutúvijidi:

—¿Vintso miitse'e mvaanduva? ¿Pan je'e ve'e je chaan je kyooj je Cristo, juu' ve'e je Nte'yam vyinkoon jetse'e yakkutojknit?

Van'it tse'e y'atsoovdi:

—Je yakkutojkpa David je chaan je kyooj.

⁴³ Van'it tse'e je Jesús vyaajñ:

—¿Vintsose'e je Espíritu Santo duvinma'yunma'a je David ku ve'e je David vyaajñ jets je Myaja Vintsán je'e ve'e je Cristo? Kux jidu'ume'e je David vyaajñ:

⁴⁴ Je Nte'yam xa ve'e dunuujmi ats je nMaja Vintsán:

“Ajxtuku yaja ats n'aka'yun pa'ayi namvaat atse'e nyakv-intókida pan pan jatye'e mtso'oxpajjudup.”

⁴⁵ 'Jidu'um tse'e je David vyaajñ jets je Myaja Vintsán je'e ve'e je Cristo. Ax ve'em tse'e, va'ajts tse'e yaknujava

jets ka je chaan je kyoojyap je'e ve'e je Cristo, je Myaju Vintsampa je'e ve'e.

⁴⁶ Ax je'e juu' ve'e tso'oxpajkjjudup, ni pana tse'e kya'o'yixji vintso ve'e kujyaa'k'atsaajv, ni pana tse'e kyoo'knayja'vijini jetse'e juu' dujaa'k'amotutúvat.

23

Ku je Jesús dūvintso'y je fariseotajk jets je tsaptujkpit yak'ixpajkpatajk

(Mr. 12.38-40; Lc. 11.37-54; 20.45-47)

¹ Van'it tse'e je Jesús dūnuujmi je numay jayu jets je y'ixpajkpatajk:

² —Kyojtsvaatstupe'e je Moisés je pyava'nun je tsaptujkpit yak'ixpajkpatajk jets je fariseotajk. ³ Katsapáktats miits je'e, ve'em tonda ax jo'n mtukna'muxjada; ax ka'a tse'e xtóndat juu' je'e ve'e tyoondup, kux to'k viijne'e juu' ve'e kyojstsup, jado'k viijn tse'e juu' ve'e tyoondup.

⁴ Pyaajmjidupe'e je jayu je pava'nun juu' ve'e va'ajts tso'ox; ax ni vinxupa tse'e dukaputákada jetse'e dukutyóndat je Nte'yam je pyava'nun. ⁵ Ve'emts je'e ve'e nujom dutonda jetse'e je jayu y'ixjadat, maja viijne'e jem ak ni'kxm yukja'a dujayepta je pava'nun jetse'e ñapya'-muxjada jem vyimpókkum jets jem kya'm, jetse'e je vyit yaajnit dujayepta. ⁶ Ku tse'e ñajkxta joma ve'e je maja kay je maja uu'k ukpu jep tsaptujkp, tum je'e tse'e chojktup jetse'e dutuktsaanadat je tsuujntkun juu' ve'e tum oojyit. ⁷ Chojktuvap tse'e jetse'e je vintsa'kin maat je jayu kyojtspoó'kxjadat jep maa'y jaatp jetse'e yaknaajmadat “yak'ixpajkpa”.

⁸ Ax miitsta, ka'a tse'e ve'em myaknaajmadat “yak'ixpajkpa”, kux mnay'útsijidup mnay'ajchijidup mnay'útsijidup mnacha'ajjidup xa miitse'eda anañujoma. To'kjits je'e ve'e pane'e ijtp je mYak'ixpajkpada, atsts je'e ve'e,

je Cristo. ⁹ Ka'a tse'e yaja naxviijn ve'em myaknaajmadat "tee", kux to'kji ve'e je nTee'amda, juu' ve'e jem tsapjootm. ¹⁰ Ka'a tse'e ve'em myaknaajmadat "vintsán", kux ats, je Cristo, atsji ve'e nnuVintsánip. ¹¹ Je'e pan pane'e dunumájip miits kajxta, je'ets je'e ve'e pan pane'e mpatto'nijidup. ¹² Pan pan xa ve'e namyájijup, je'e tse'e taannup pi'k; pan pan tse'e naajkpi'kijup, je'e tse'e dunumájap.

¹³ 'jAyoov xa ve'e miits je mjootta, tsaptujkpit yak'ix-pajkpada, fariseotajkta, mejts'aajta mejtsjootta! Miits xa ve'e je too' myak'atojktup jetse'e ve'em je viijnk jayu kyatákadat jem je Nte'yam y'am kya'm, ni viinma tse'e jem mkatákada, ka'a tse'e xyakjatta jetse'e tyákadat pan pan jatye'e jem jatakavaandup.

¹⁴ 'jAyoov xa ve'e miits je mjootta, tsaptujkpit yak'ixpajkpada, fariseotajkta, mejts'aajta mejtsjootta! Mpajkjidup xa ve'e je ku'aa'k ta'axtajk je tyajk paat, ax jek tse'e mtsapkotsta, ve'em tse'e xkayaknuke'xnatakava'anda je ky'o'oy je'e juu' ve'e mtoondup. Ya'a kajx tse'e je tsaachpaatun nuyojk myakmooydinit.

¹⁵ 'jAyoov xa ve'e miits je mjootta, tsaptujkpit yak'ix-pajkpada, fariseotajkta, mejts'aajta mejtsjootta! Ooy xa ve'e xtuntoonkada jetse'e otyo'ka je jayu xtukpanajkxtat juu' ve'e mjaanchja'vidup; ku ve'e ve'em je jayu dukuvuk, mtukvinmajtsjudupts miits je'e ve'e jetse'e mejtsk nax nuyojk chaachpaatnit jem janjootm jets ni ka'a ve'e mii'tsta.

¹⁶ 'jAyoov xa ve'e miits je mjootta, je viints vintoo'-vajkiva jo'nda! Jidu'um xa ve'e mva'anda: "Pan jem xa ve'e pan pane'e duyaknajxp je maja tsaptajk, ka'ats je'e ve'e vyinkopka jetse'e dukutyónut; ax pan yaknajxypts je'e ve'e je maja tsaptujkpit oro, tun vinkopkts je'e ve'e

jetse'e dukutyónut.” ¹⁷ Ve'em xa miitse'eda ax jo'n juu' ve'e viintsta jetse'e japyayo'oy juu' dutoonduva dukojtstuva. ¿Juu' tse'e dujaa'knumájip: je maja tsaptujkpit oro, ukpu je maja tsaptajk juu' kajxe'e je maja tsaptujkpit oro va'ajts y'it jeja je Nte'yam vyinkujk? ¹⁸ Mvaanduvap tse'e jidū'um: “Pan jem xa ve'e pan pane'e duyaknajxp je vojxpejtun, ka'ats je'e ve'e vyinkopka jetse'e dukutyónut; ax pan yaknajxypts je'e ve'e je yax juu' ve'e jem vojxpejtun kajxm, tun vinkopkts je'e ve'e jetse'e dukutyónut.” ¹⁹ ¡Miitsta, je viints jayu jo'nda! ¿Juu' tse'e dujaa'knumájip: je yax, ukpu je vojxpejtun juu' kajx je yax va'ajts y'it jeja je Nte'yam vyinkujk? ²⁰ Je'e kajx tse'e, pan pane'e duyaknajxp je vojxpejtun, ka je vojxpejtunijap tse'e yaknajxyp, yaknajxpap je'e ve'e nujom juu' ve'e ijtp jem vojxpejtun kajxm, ²¹ jets pan pan tse'e duyaknajxp je maja tsaptajk, ka je maja tsaptajkjyap tse'e yaknajxyp, yaknajxpap je'e ve'e je Nte'yam, juu' ve'e jem ijtp. ²² Pan pan tse'e duyaknajxp je tsapjootmit it, yaknajxypts je'e ve'e je Nte'yam je kyutojkun tsuujntkun jets je Nte'yam, juu' ve'e jem tsuunip.

²³ '¡Ayooov xa ve'e miits je mjootta, tsaptujkpit yak'ixpajkpada, fariseotajkta, mejts'aaajta mejtsjootta! Mmooydup xa ve'e je Nte'yam je diezmo je muxo'ojkin paat, ax jo'n je menta, je anís, jets je comino; ax ka'a tse'e xmaja pamda je pava'nun juu' ve'e nuyojk vinkopk. Oy xa je'e ve'e jetse'e xpámdat je diezmo; ax vinkopkts je'e ve'e jetse'e xtóndat juu' ve'e nuyojk vinkopk, je'ets je'e ve'e jetse'e xtóndat juu' ve'e pyaatyp y'akeeguij jetse'e xjayéptat je tukmo'tun jets je jaanchja'vin. ²⁴ ¡Miitsta, je viints vintoo'vajkiva jo'nda! Ve'em xa miitse'eda ax jo'n to'k je jayu juu' ve'e du'aka'ap to'k je pi'k oox jetse'e dunas'ooga to'k je camello.

²⁵ '¡Ayooov xa ve'e miits je mjootta, tsaptujkpit yak'ix-

pajkpada, fariseotajkta, mejts'aahta mejtsjootta! Ve'em xa miitse'eda ax jo'n je jayu juu' ve'e duyakvaatstup jeñi'kxm tsoojvji je tuk'a'ooguin jets je tuk'atojkin; ax je jyoot, ojtsts je'e ve'e juu' ve'e mee'tsmúk jets juu' ve'e je ko'oy to'nun kajx jéjip. ²⁶ Miits, fariseotajkta, je viints jayu jo'nda, yakva'atsta too'vajkp je mjootta je mja'vinda, van'ítnum tse'e y'óyat jetse'e xtóndat je y'oy je'e.

²⁷ 'iAyoov xa ve'e miits je mjootta, tsaptujkpit yak'ix-pajkpada, fariseotajkta, mejts'aahta mejtsjootta! Ve'em xa miitse'eda ax jo'n je oo'kpa jot joma ve'e poo'p nupojtspét, tsoj ve'e jeñi'kxm kye'ex, ax tum je oo'kpa pajk tse'e jep akujkp jets juu' jatye'e axaa'kp. ²⁸ Ve'emts miitse'e mke'exta jeja je jayu vyinkujk ax jo'n je jayu juu' ve'e tuv jáyuvudup joojntykidup, ax jep tse'e akujkp je kyó'oy je'e xjayepta jets je mejts'aaht je mejtsjoot.

²⁹ 'iAyoov xa ve'e miits je mjootta, tsaptujkpit yak'ixpajkpada, fariseotajkta, mejts'aahta mejtsjootta! Mnapyaajmjudup xa ve'e ax jo'n kuxvinta'kidi je Nte'yam je y'ayook kojtsnajxpatajkta. Mnupojtspejtup tse'e je ñaxtajkin itta jetse'e xyaktsojapakta je ñupojtspét pan pan jatye'e tuv jáyuvudu joojntykidu.

³⁰ Jidu'um tse'e mva'anda: “Pan aats xa ve'e kunjoojntyki ku ve'e aats je njujpit jayu jyoojntykidi, ka'ats aatse'e kuntukpuyak'oo'kidi je Nte'yam je y'ayook kojtsnajxpatajkta.” ³¹ Ve'emts miitse'e viinm mnaajknuke'xnatákajada jets je mjujpit jáyuda ve'e duyak'oo'ktu je Nte'yam je y'ayook kojtsnajxpatajkta.

³² Ve'em xa miitse'eda ax jo'n je mjujpit jáyuda. ¡Tuntonkukáxadats n'it juu' je'e ve'e tyon'ukvaandu!

³³ 'iMiiista, je tsaa'n je chaanda je kyoojta! ¿Vintsots miitse'e mkayakpámdat jem janjootm? ³⁴ Je'e kajx tse'e, ntuknúkextapts ats miitse'e je Nte'yam je y'ayook kojtsnajxpatajkta jets je jayu juu' ve'e viji kej jets je'e juu'

ve'e myak'ixpákjadap; ax jem tse'e juu' ve'e myak'oo'k-tap, jempa tse'e juu' ve'e myakcruuzpéttap, nay jempa tse'e juu' ve'e mvóptap jep tsaptujkp jetse'e xjomtón-dat xtitón-dat kajpun kajpun. ³⁵ Ax ve'em tse'e xtókinadat nujom je'e juu' ve'e yak'oo'ktu: je Abel xa ve'e oo'k mutoo'vajkp, je'e juu' ve'e tuv jáyuvip joojntykip y'ijit, jets je Zacarías paat, je Berequías je myajntk, je'e juu' ve'e je mjupit jayu yak'oo'ktu jep maja tsaptaktaagujkp jeja je maja tsaptajk jets je vojxpejtun itakujk. ³⁶ Tyúvam xa ats miitse'e nnaajmada jets je jayu juu' ve'e úxyam joojntykidup, je'e tse'e dutókinadap nujom ya kyo'oy je'e.

Ku je Jesús dunuyaaxy je jerusaleenit jáyuda

(Lc. 13.34-35)

³⁷ 'Jerusaleenit jáyuda, jerusaleenit jáyuda, miitse'e myak'oo'ktup je Nte'yam je y'ayook kojtsnajx-patajkta jetse'e xtsaka'atsta pan pan jatye'e je Nte'yam mtuknukejxjudup! ¡May nax xa ats miitse'e njapakmokuvaandi, ve'em ax jo'n je tseedaak jep kyeekun pa'tkup je pyi'k ónu'k dumu'ux; ax ka'a tse'e xkuvajkti! ³⁸ Íxtats n'it, masa'ake'e tyaannit je mmaja tsaptajkta. ³⁹ Ax ve'emts atse'e nva'añ jets ka'a atse'e x'uk'íxtinuvat, van'ítnume'e ku ve'e je xaaj dupaatnit jetse'e mva'andat: “Je Nte'yam je kyunoo'kxun maat xa ya'a ve'e juu' ve'e miimp je Maja Vintsán kajx.”

24

Ku je Jesús du'ava'ni jets kutókiyupe'e je maja tsaptajk

(Mr. 13.1-2; Lc. 21.5-6)

¹ Ku ve'e je Jesús pyítsum jep maja tsaptujkp, van'it tse'e je y'ixpajkpatajk vyinkutámijidi jetse'e je Jesús dutuk'íxtat je maja tsaptakpats. ² Van'it tse'e je Jesús y'amotutúvijidi:

—¿M'íxtupe'e nujom ya mújit tajkta? Tyúvam xa ats miitse'e nnaajmada, ni to'kats ya'a ve'e ya tsaaj kyoo'k-taannit nukavyet, nujom ya'a ve'e kyutokikajxnit.

*Jē nuja'vin juu' ve'e jéjap ku ve'e jē itakax tyáminit
(Mr. 13.3-23; Lc. 21.7-24; 17.22-24)*

³ Van'it tse'e ñajxiti jem Olivos Kopk viindum. Jem tse'e jē Jesús chuuna vye'na, van'it tse'e jē y'ixpajkpatajk ojs apuk ña'muxjada:

—Vaajnjik aats to'k aaj vin'it ya'a ve'e jyátut ñaxut jets ti nuja'vints aatse'e njayé pup ku ve'e mmiinnuvat jets ku ve'e ya it kyaxuvaannit.

⁴ Van'it tse'e jē Jesús ña'muxji:

—Mnay'íxadap tse'e jets ka'a ve'e pan mvin'aa'njadat, ⁵ kux míndape'e numay juu' ve'e natyijjadap jets ats je'e ve'e, jetse'e vya'andat: “Ats xa je'e ve'e jē Cristo, juu' ve'e jē Nte'yam vyinkoon jetse'e yakkutojknit.” Ax numay tse'e yakvin'aa'ndat.

⁶ Ax ku tse'e xmótudat jets jē atso'oxe'e toojnjinup jets jē atso'ox kats, ka'a tse'e mnavyinma'yunmo'ojadat, kux nupaamdukani je'e ve'e jetse'e ve'em tyónjut kyótsjut. Ax ka'anumts je'e ve'e jye'ya vye'nat jē itakax, ⁷ kux najkxpe'e jē jayu ñacho'oxpájkjada to'k nación jets jado'k nación, to'k kutojkun jets jado'k kutojkun. Jéjap tse'e jē yooj jets jē mákk oix may viijn. ⁸ Ve'em tse'e jē tsaachpaatun du'ukva'anut.

⁹ Van'itts miitse'e jem jē jayu kya'm myakpámdat jetse'e myakjomtón dat myaktitón dat kuxe'e ats xjaanchjá vada. ¹⁰ Van'itts atse'e numay xkoo'knatyukpajkjidinit, namyu'ékjadap namyujot'ánjadape'e, jetse'e jem jē jayu kya'm ñapyámjadat to'k jado'k. ¹¹ Jéjadap tse'e juu' ve'e natyijjadap jē Nte'yam jē y'ayook kojtsnajxpada. Numayts je'e ve'e jē jayu juu' je'e ve'e vyin'aa'ndap.

¹² Nuyókape'e ooy je kyo'oy je'e, je'e kajx tse'e numay kyoo'knachojkjidinit to'k jado'k. ¹³ Ax pan pan tse'e dumuténip je tsaachpaatun, je'e tse'e joojntykinup xa'ma kajx. ¹⁴ Yakvaajnjadape'e je jayu je oy kats je oy ayook pan joma jatye'e chaanada to'k it to'k naxviijn, ve'em tse'e dunujávatat jets chajkpe'e je Nte'yam jetse'e je jayu ñapyaajmjidinit jem je'e y'am kya'm. Ku ve'e ve'em tyónjút kyótsjút, ax van'it tse'e ya it kyajxnit.

¹⁵ 'Je Nte'yam je y'ayook kojtsnajxpa Daniel, je'e tse'e du'ava'ni je'e pane'e je kunuu'kx it duyakvintsa'kin-tókiyup. (Va'an duvinmótuvu pan pane'e nakukojtsp.) Ku miitse'e x'ixtat jets jem je'e ve'e y'it joma ve'e kyapaa'-tyju, ¹⁶ van'it tse'e pan pan jatye'e ve'nadap yaja judéait y'it jaat, va'an tse'e duke'ekta jetse'e ñajkxtat jem tonun viinm kopk viinm. ¹⁷ Jets pan pan jatye'e jem azotea ni'kxm ve'nadap, ka'a tse'e jep tyujkp y'uktajkidinit jetse'e ti duyakpítsumdat. ¹⁸ Pan pan jatye'e ve'niduvap jem kam jootm, ka'a tse'e dunuvimpítat je vyit. ¹⁹ ¡Ayoov xa je'e ve'e je jyootta je ta'axtajkta juu' ve'e kanuva'ajtsap ve'nadap van'it jets pan pan jatye'e yak'onuktsi'tstup vye'nat! ²⁰ Nutsapkotsta jetse'e ve'em kyatónjút ku ve'e xox aats ukpu poo'kxtkun xaaj vye'nat, ²¹ kux van'ite'e je jayu chaachpaa'ttat ve'em ax jo'n ni vin'ita kyatúnjuna ku ve'e ya it choo'ntk jets uxyam paat, jetse'e ni je vin'ita kyoo'ktoojnjinit. ²² Ax ñupaajmtki tse'e je Nte'yam jetse'e duyakkónat je it ku ve'e je jayu chaachpaa'ttat. Pan kujyek xa ve'e je tsaachpaatun, ni pana tse'e kyatso'okut van'it. Ax ñupaajmtki tse'e je Nte'yam jetse'e duyakkónat je it ku ve'e je jayu chaachpaa'ttat, yakkónapts je'e ve'e je jayu kajxta juu' ve'e vyinkoon.

²³ 'Ax pan jidu'um tse'e myaknaajmada: "Ixta, uxyaja tse'e je Cristo", ukpu "Ixta, uxxim tse'e je Cristo", ka'a tse'e xjaanchjávadat. ²⁴ Kux míndape'e juu' ve'e naty-

ijjadap jets ats je'e ve'eda, jets juu' ve'e natyijjadap je Nte'yam je y'ayook kojtsnajxpada, tyóndapts je'e ve'e je mújit nuja'vin jets je mújit atuva jetse'e je jayu dutukvin'aa'ndat, pan kuy'o'yixjada ve'e jetse'e duvin'aa'ndat pan pan jatye'e je Nte'yam vyinkoon. ²⁵ Ta xa ats miitse'e ntukvinkótsada namka'ana ve'e ve'em jyaty. ²⁶ Je'e kajx tse'e, pan myaknuujmidupe'e: "Ixta, uxxim xa je'e ve'e je Cristo joma ve'e je jayu kyatsuuna", ka'a tse'e xnunajkx-tat; uk pan myaknuujmidup: "Ixta, uxep tujkp xa je'e ve'e je Cristo", ka'ats miits je'e ve'e xjaanchjavadat. ²⁷ Kux ve'em ax jo'n to'k je vítsuk yak'ix jetse'e y'ajaj y'atu'kx jem joma ve'e je xaaj pyítsum jets jeja paat joma ve'e je xaaj tyaka, yak'ixpap tse'e oy ku atse'e nmiinnuvat jado'k nax, ats, je Jayu Juu' ve'e Nupaamduka Ijtp. ²⁸ Va'ajts xa ve'e yaknujávat pan joma ve'e je jayu ve'em yakvin'aa'nút, kux joma ve'e y'it je tánuk aa'k, jem tse'e je no'op ñay'amókajada.

Vintso myiinnuvat je Cristo

(Mr. 13.24-37; Lc. 21.25-33; 17.26-30, 34-36)

²⁹ 'Ku ve'e ñáxut je tsaachpaatun, tun jatyji tse'e je aampa xaaj vyinkoo'tsat, ka'a tse'e je aampa po'o y'uk'aannuvat, kustákadap tse'e je maatsa; jets je makkin juu' ve'e ya tsajmit it, xyituyo'oyuupts je'e ve'e je Nte'yam. ³⁰ Van'it tse'e jem tsajviinm xpajktinit je nuja'vin jets miimp atse'e, ats, je Jayu Juu' ve'e Nupaamduka Ijtp; yaxpáktape'e je jayu pan joma ve'e chaanada yaja naxviijn jets atse'e x'ixtat ku atse'e nmiinnuvat jem vínuts jootm je kutojkun maat jets ooy je majin maat. ³¹ Van'ite'e ku ve'e je trompeta makk xyo'oxut, nkéxuupts atse'e je n'aangelestajk, yaknay'amojkijidinuupts je'e ve'e pan pan jaty atse'e nvinkoon vinxup to'k it to'k naxviijn jets je vaat joma ve'e ya tsajmit it kyukaxa.

³² 'Ixta je higo kup. Ku ve'e je y'axén y'a'onuktaka jetse'e je y'aajy pyítsumnuva, mnúja'viduupts miits je'e ve'e jets támani ve'e je xakopk. ³³ Ax nay ve'empa tse'e ku ve'e x'íxtat jets toojnjup kojtsjupe'e juu' atse'e nkajtsp, nujávadats jets támani je'e ve'e vye'nat ku atse'e nmiinnuvat. ³⁴ Tyúvam xa ats miitse'e nnaajmada jets nujom ya'a ve'e tyónjút kyótsjút namka'ana ve'e y'oo'kkáxta ya jayu juu' ve'e uxyam joojntykidup. ³⁵ Káxup náxup tse'e ya tsajmit it jets ya naxviiñnit it; ax ats je nkats je n'ayook, ni je vin'ítats je'e ve'e kyapaa'náxut.

³⁶ 'Ka'a tse'e je jayu dunujávada vin'ite'e je xaaj dupaa'tút ku ve'e ve'em tyónjút kyótsjút, ni je aangelesa tse'e dukanujávada juu' ve'e jem tsapjootm, ni atsa tse'e nkanuja'viva, ats, je Nte'yam je y'Onúk, je Dios Teel'ji ve'e dunuja'vip.

³⁷ 'Ve'em ax jo'n tyoojnji kyojtsji ku ve'e je Noé jyoojntyki, nay ve'empa tse'e tyoojnjinuvat van'it ku atse'e nmiinnuvat, ats, je Jayu Juu' ve'e Nupaamdúka Ijtp. ³⁸ Ku ve'e je naakukóma kyanaxyna vye'na, kaaydup ooktup tse'e je jayu, yaa'vyajktup ta'axpajktup, van'it paat tse'e ve'em dutoondi ku ve'e je Noé jep arca jaatp tyajkini. ³⁹ Ax ka'a tse'e dunuja'vidi vin'ite'e myínut je xaaj ku ve'e ñaakukómadat, van'ítnume'e dunuja'vidi ku ve'e je naakukóma jye'y jetse'e y'oo'kkajxtini. Nay ve'empa tse'e van'it jyajtpat ku atse'e nmiinnuvat jado'k nax. ⁴⁰ Je xaaj, numejtsk tse'e je yaa'tyajk vye'nadat jem kam jootm, to'k tse'e yakvoovnit, jado'k tse'e tyaannit; ⁴¹ numejtsk tse'e je ta'axtajk jajtsp vye'nadat, to'k tse'e yakvoovnit, jado'k tse'e tyaannit.

⁴² 'Nakujoojntykajada miits, kux ka'a xa ve'e xnujávada vin'it atse'e nmiinnuvat jado'k nax. ⁴³ Nujávada ya'a, pan kudunujava xa ve'e je kutajk pan vin'ite'e koo'ts je mee'tspa tyakava'añ, joojntyk tse'e ñaajk'ítjút jetse'e

dukayakjátut jetse'e je tyajk duyak'ava'atsut jetse'e je pyaamduk yakmee'tsjat. ⁴⁴ Apaamduka ve'e mnaajk'ítjadat, kux kavinmaaype'e mve'nadat ku atse'e nmiinnuvat jado'k nax, ats, je Jayu Juu' ve'e Nupaamduka ljtp.

Je oy ix'ijtpa jets je ko'oy ix'ijtpa

(Lc. 12.41-48)

⁴⁵ Je jáyuda juu' ve'e kuvij jetse'e oy dutonda juu' ve'e je Nte'yam chajkp, ve'emts je'e ve'eda ax jo'n to'k juu' ve'e je toonk oy du'ix'ijtp jetse'e je vyintsán tyukkatákaja jetse'e du'ix'ítut je toompatajk. Van'it tse'e je vyintsán chaa'n. ⁴⁶ Ax ku tse'e je vyintsán jye'yni, van'it tse'e du'ix jets oye'e dukutyún je ayook juu' ve'e yakta'nuxju. Xoonts je'e ve'e je ix'ijtpa ku ve'e ve'em je vyintsán pyaa'tyju. ⁴⁷ Tyúvam xa ats miitse'e nnaajmada jets je vyintsane'e tukkatajkikáxjup jetse'e du'ix'ítut nujom juu' jatye'e y'ixp jyayejpp. ⁴⁸ Ka'ats je'e ve'e vye'ema ax jo'n to'k je ix'ijtpa juu' ve'e dúnasja'vip jets tánape'e je vyintsán, ⁴⁹ jetse'e dujomton'ukva'añ dutiton'ukva'añ je vyintsán je tyoompada, jetse'e je mookjuva dumaatkáy dumaat'uu'k. ⁵⁰ Kavinmaayp tse'e vye'nat je xaaj ku ve'e je vyintsán jye'ynit jetse'e ve'em yakkupaadat. ⁵¹ Van'it tse'e je vyintsán je tsaachpaatun myo'ojut jetse'e pyámjut joma ve'e je jayu juu' ve'e mejts'aajax mejtsjootax. Jem tse'e numay yaaxtinit jem tse'e numay natyatskaa'tjidinit.

25

Numajk je kiixata'ax tukmu'a'ixmojkin

¹ Jidu'um xa ve'e jyátut maat je jayu pan pan jatye'e ituvaandup jem je Nte'yam y'am kya'm. Ve'em xa je'e ve'eda ax jo'n jyajty numajk je kiixata'axta juu' ve'e je tyak'kxpa dukoõndu jetse'e ñajkxti jeja je navyajkjuva tyak'aajy, je

ta'axpajkpa ve'e ojts du'a'ixta. ² Numugooxk tse'e je kiixata'axta oyvintsova juu' dutonda, jets je janumugooxk, oy tse'e juu' dupayo'oyda. ³ Juu' tse'e oyvintsova juu' dutoondup, ka'a tse'e je aceite dukoondi munuyojk jetse'e je tya'kxpa kudujaa'kpaajmjidi; ⁴ ax juu' tse'e oy juu' dupayo'ydup, kyoonda tse'e je aceite munuyojk, apuke'e juu' ve'e je tya'kxpa myaat. ⁵ Ku ve'e je ta'axpajkpa tya'ni, manajxtinu tse'e nujom je kiixata'axta. ⁶ Tso'm jo'n tse'e je jayu makk kyajts jidu'um: "iUxeme'e myets je ta'axpajkpa; najkxu xmaatnavyaa'tjada!" ⁷ Van'it tse'e je kiixata'ax pyojtukti jetse'e je tya'kxpada du'apaajmtkidi. ⁸ Van'it tse'e je numugooxk juu' ve'e oyvintsova juu' dutoondup, je'e tse'e dunuujmidu je numugooxk juu' ve'e oy juu' dupayo'ydup: "Mooyk aats to'k aaj je m'aciteda kux pi'tsnupe'e aats ya nta'kxpa." ⁹ Ax jidu'um tse'e je numugooxk y'atsoojvjidi: "Ka'ase'e, kux ka'a xa ve'e xnupaadijimdat; ñojk'oye'e najkxu mje'e xjoyda." ¹⁰ Ax namvaat tse'e ojts dujoyda je y'aciteda, van'it tse'e jye'y je ta'axpajkpa. Je kiixata'axta juu' ve'e apaamdukani ve'nidup, myaattajkiduts je'e ve'e xaajiva je ta'axpajkpa. Van'it tse'e je tajk y'atojkni. ¹¹ Ku ve'e jye'ydinuva je numugooxk kiixata'axta juu' ve'e oyvintsova juu' dutoondup, van'it tse'e vyaandi: "iTe', te', yak'avaatsjik aats to'k aaj ya mtajk!" ¹² Van'it tse'e yak'atsoovdi: "Tyúvam xa ats miitse'e nnaajmada jets ka'a ats miitse'e n'ixada."

¹³ Van'it tse'e je Jesús jyaa'kvaajñ:

—Nakyujoojntykajadats, kux ka'a ve'e xnujávada ti xaaj ti hora atse'e nmiinnuvat jado'k nax.

Je meen tukmu'a'ixmojkin

¹⁴ 'Je Nte'yam xa ve'e je jayu duyakkutojkjip. Ve'em xa je'e ve'e ax jo'n to'k je yaa'tyajk juu' ve'e jékum

najkxuvaan jetse'e duvatsaajv je tyoompatajk jetse'e je myeen dutukkatajki jetse'e duyaktóndat.

¹⁵ 'Nuto'k tse'e dutukkatajki mugooxk je meen juu' ve'e va'ajts tsóvax, jets jado'k mejtsk je meen, jets jado'k to'k je meen. Ax akijpxa tse'e chov je meen. Ve'eme'e to'k jado'k dutukkatajki jetse'e duyaktóndat pan vintso ve'e je vjin je kejun dujayepta. Van'it tse'e chaan jetse'e jékum ñujkx. ¹⁶ Je toompa juu' ve'e mugooxk je meen yaktukkatajki, yaktompajkkojts je'e ve'e je vyintsán je myeen jetse'e duyaknuvojki jamugooxk je meen. ¹⁷ Nay ve'empa tse'e je toompa juu' ve'e yaktukkatajki mejtsk je meen, je'e tse'e duyaknuvojki jamejtsk je vyintsán je myeen. ¹⁸ Ax je toompa juu' ve'e to'k je meen yaktukkatajki, je'e tse'e je vyintsán je myeen dutaji.

¹⁹ 'Ta'ni tse'e je vyintsanda jetse'e vyimpijtnuva. Van'it tse'e nuto'k jaty je tyoompa duvatsaajv jetse'e du'amo-tutúvidi vintso ve'e je myeen duyaktoondi. ²⁰ Too'vajkp tse'e jy'e'y je'e juu' ve'e yaktukkatajki mugooxk je meen. Myooy tse'e je vyintsán majk je meen; jidu'um tse'e dunuujmi: "Vintsán, mugooxk xa ats mitse'e je mmeen xtukkatajki, uxyájats je'e ve'e jamugooxk juu' atse'e mpajk." ²¹ Van'it tse'e je vyintsán ña'muxji: "Oyse'e, oy toompa xa mitse'e, ve'eme'e juu' xtun ax jo'n yaktsak. Oy tse'e xyaktún juu' ve'e vee'n, mayts ats mitse'e juu' ntukkátakat. Tukputukxoojntkikts ats joma ve'e ats je nxoojntkun." ²² Van'it tse'e jy'e'y je'e juu' ve'e yaktukkatajki mejtsk je meen, myooy tse'e je vyintsán maktaaxk je meen, jetse'e vyaajñ: "Vintsán, mejtsk xa ats mitse'e je mmeen xtukkatajki, uxyájats je'e ve'e jamejtsk juu' atse'e mpajk." ²³ Van'it tse'e je vyintsán ña'muxji: "Oyse'e, oy toompa xa mitse'e, ve'eme'e juu' xtun ax jo'n yaktsak. Oy tse'e xyaktún juu' ve'e vee'n, mayts ats mitse'e juu' ntukkátakat. Tukputukxoojntkikts ats joma ve'e ats je

nxoojntkun.” ²⁴ Ax ku tse'e jye'y je toompa juu' ve'e to'k yaktukkatajki je meen, van'it tse'e je vyintsán dunuujmi: “Vintsán, nuuja'vip xa atse'e jets ka'a mitse'e je tukmo'tun xjayep, je'e ve'e m'amótup juu' ve'e mkanupujkp jets je'e ve'e mpakmujkp juu' ve'e mkatuump. ²⁵ Je'e kajxts ats mitse'e ntsa'ki jets atse'e ojets ya mmeen ntaja. Ax uxyájats ya'a ve'e juu' ats mitse'e xtukkatajki.” ²⁶ Van'it tse'e je vyintsán y'atsoojvi: “Mits, ko'oy toompa, ni vinxupa xa ats mitse'e xkatuujnja. Ve'em xa mitse'e mva'añ jets je'e atse'e n'amótup juu' atse'e nkanupujkp jets je'e atse'e mpakmujkp juu' atse'e nkatuump. ²⁷ Kuxtukkatajki xa ve'e je jayu ats je mmeen jetse'e kuduyaknuyojki; ax kuts atse'e kunvimpijtni, van'itts atse'e kunyakvimpijt je meen maat je myunuyojkin.” ²⁸ Van'it tse'e yaknuujmidi pan pan jatye'e jem ve'nidup: “Pajkjada ya'a to'k je meen jetse'e xtukkatakadats je'e juu' ve'e dumaat majk je meen. ²⁹ Kux pan pan xa ve'e juu' dujayejpp, jaa'kyakmo'op tse'e, ax ve'em tse'e ooy juu' dutunjayéput; ax pan pan tse'e juu' dukajayejpp, yakpajkjav tse'e nujom, je'e paate'e juu' ve'e yuu'n vee'n jyayejpp. ³⁰ Ax ya toompa juu' atse'e xkatoojnip, yakpítsumdinit jets pamda jem akoo'ts ítum. Jem tse'e numay yaaxtinit jem tse'e numay ñatyatskaa'tjidinit.” Jidu'um tse'e je toompa je vyintsán vyaajñ.

Ku anañujoma je jayu yaktokimpayo'ynit

³¹ Van'it tse'e je Jesús jyaa'kvaajñ:

—Ku xa atse'e je va'ajts aangelestajk nmaatmínut je majin maat, ajxtukupats atse'e jeja nkutojkun tsuujntkun kujx, ats, je Jayu Juu' ve'e Nupaamduka Ijtp. ³² Nujom tse'e je jayu juu' ve'e tsuunidup vinxup to'k it to'k naxviijn, je'e tse'e nay'amojkikáxadap jeja ats nvinkujk; ats tse'e apuk mpaamdinup to'k jado'k, ve'em ax jo'n je carnero

vinténiva apuk dupum je carnero jets apuk je chivo. ³³ Je jayu juu' ve'e ve'em ijttup ax jo'n je carneeroda, jéjats ats je'e ve'e mpámdat ats n'aka'yun pa'ayi; jets je jayu juu' ve'e ve'em ijttup ax jo'n je chívoda, jéjats ats je'e ve'e mpámdat ats n'anajapa'ayi. ³⁴ Van'litts atse'e, je Yakkutojkpa, nnaajmadat pan pan jatye'e jeja ats n'aka'yun pa'ayi: "Míndats miits. Ats je nTee' je kyunoo'kxun maat tse'e m'itta. Tákada yam ats nkutojkun jootm, myak'apaajmtkijidu xa miits ya'a ve'e ka'anume'e je it choo'nduk vye'na. ³⁵ Kux ku atse'e nyu'oo'kji, xyakkaayduts atse'e; ku atse'e ntaatsi, xmooyduts atse'e je tsoxk naaj; ku atse'e najxpa jayu nve'na, xyakmataanduts atse'e; ³⁶ ku atse'e je vit je xox xka'ijtji, xxojxtuts atse'e; ku atse'e pajkjup nve'na, xku'íxtuts atse'e; ku atse'e jep poxuntujkp nve'na, xku'íxtuvats atse'e." ³⁷ Van'it tse'e y'atsóvdat je'eda pan pan jatye'e tuv jáyuvudup joojntykidup: "Maja Vintsán, ¿vin'litts aats mitse'e n'ix jets mitse'e myu'oo'kji, jets aats mitse'e nyakkaajy? ¿Vin'litts aats mitse'e n'ix jets mitse'e mtaatsi, jets aats mitse'e je tsoxk naaj nmooyj? ³⁸ ¿Vin'litts aats mitse'e n'ix jets najxpa jayu mitse'e, jets aats mitse'e nyakmataajñ? ¿Vin'it tse'e je vit je xox mka'ijtuxji, jets aats mitse'e nxajx? ³⁹ ¿Vin'litts aats mitse'e n'ix pajkjup ukpu jep poxuntujkp, jets aats mitse'e ojts nku'ix?" ⁴⁰ Van'litts atse'e n'atsóvdat: "Tyúvam xa ats miitse'e nnaajmada jets nujome'e juu' ve'e mtoojnjidu ats je n'utsatajk, vinxupe'e dukanumaja je jayu, ve'emts je'e ve'e ax jo'n atse'e viinm miits kuxtoojnjidi."

⁴¹ Van'litts atse'e nnaajmadat pan pan jatye'e jeja ats n'anajapa'ayi: "Vinva'kva'atsta ats, ko'oñukótsada, najkxta jem janjootm juu' ve'e xa'ma kajx tooyp, je'e juu' ve'e apaamdukani ijtp jetse'e jem chaachpaattinit je ko'oyjáyuvap maat je kyo'oy aangelestajkta. ⁴² Kux ku atse'e nyu'oo'kji, ka'ats atse'e xyakkaaydi; ku at-

se'e ntaatsi, ka'ats atse'e je tsoxk naaj xmooydi; ⁴³ ku atse'e najxpa jayu nve'na, ka'ats atse'e xyakmataandi; ku atse'e je vit je xox xka'ijjti, ka'ats atse'e xxoxti; ku atse'e pajkjup nve'na jets ku atse'e jep poxuntujkp nve'na, ka'ats atse'e ojt xku'ixta.” ⁴⁴ Van'itts atse'e x'atsóvdat: “Maja Vintsán, ¿vin'itts aats mitse'e n'ix jets mitse'e myu'oo'kji, uk mtaatsi, ukpu najxpa jayu mve'na, ukpu je vit je xox mka'ijtuxji, uk pajkjup mve'na, ukpu jep poxuntujkp mve'na, jets aats mitse'e nkaputajki?” ⁴⁵ Van'itts atse'e n'atsóvdat: “Tyúvam xa ats miitse'e nnaajmada jets nujome'e juu' ve'e mkatoojnjidu je jayu, vinxupe'e dukanumaja je jayu, ve'emts je'e ve'e ax jo'n atse'e viinm miits kuxkatoojnjidi.” ⁴⁶ Je'eda tse'e najkxtap joma ve'e xa'ma kajx chaachpaattinit; ax je'eda juu' ve'e tuv jáyavidup joojntykidup, je'e tse'e najkxtap joma ve'e xa'ma kajx jyojntykidinit.

26

Ku je israeejlit jayu dukojtsmojkti jetse'e je Jesús dumátstat (Mr. 14.1-2; Lc. 22.1-2; Jn. 11.45-53)

¹ Ku ve'e je Jesús vyankujx, van'it tse'e je y'ixpajkpatajk dunuujmi:

² —Ax jo'n miitse'e xnujávada jo'n, vajxkm xa ve'e je pascua xaaj dupaa'tut. Je xaajts atse'e jem je jayu kya'm nyakpámut juu' atse'e xtso'oxpajktup, jets atse'e cruuzpét n'ítut, ats, je Jayu Juu' ve'e Nupaamduka Ijtp.

³ Van'it tse'e ñay'amojkijidi je tee'tajk je vyintsanda maat je tsaptujkpit yak'ixpajkpatajka jets je israeejlit je myújit jáyuda. Jep tse'e ñay'amojkijidi je Caifás tyak'ap, je'e tse'e ijt tee' juu' ve'e dunuvintsanikajxp je tee'tajka van'it. ⁴ Jep tse'e dukojtsmojkti pan vintso ve'e je Jesús dumátstat je taay maat, jetse'e duyakjay'oo'kjadat.

⁵ Jidu'um tse'e ñavyaajnjidi:

—Ka'a tse'e nmajtsumdat ku ve'e je xaaj tyunju vye'nat kux ku ve'e je numay jayu yoojmuktat y'ajxuktat.

*To'k je ta'axtajk dupaajmji je pa'ajk xoo'kpa naaj je Jesús
(Mr. 14.3-9; Jn. 12.1-8)*

⁶ Jem tse'e betániait kyajpun kajxm je Jesús vye'na jem je Simón tyak'am, je'e juu' ve'e leprapajkjup y'ijt. ⁷ Kaayp tse'e je Jesús vye'na, van'it tse'e vyinkutámiji to'k je ta'axtajk maat to'k je poo'p tsaaj apajkin juu' ve'e je pa'ajk xoo'kpa naaj dumaat juu' ve'e tsóvax aa'k. Van'it tse'e je Jesús dutukxakteejmukkujx. ⁸ Ku tse'e je y'ixpajkpatajk du'ixti, jotma'ttu tse'e, jetse'e vyaandi:

—¿Tyajxts ya'a ve'e kooyji duyakvintoki? ⁹ Kuyaktaa'k xa ya'a ve'e tsóvax jetse'e je ayoo'va jayu je meen yakmo'ot.

¹⁰ Ñuja'vits je'e ve'e je Jesús vintso ve'e vyaandi, van'it tse'e je y'ixpajkpatajk dunuujmidi:

—¿Tyajxse'e xvinma'yunmo'oda ya ta'axtajk? e Oy xa je'e ve'e juu' ats ya'a ve'e tuxtuujnja. ¹¹ M'ítap xa miitse'e xa'ma maat je ayoo'va jayu; ax ka'ats atse'e xa'ma n'uk'ijtnit miits maatta. ¹² Juu' xa ve'e ya ta'axtajk tudutún ku atse'e tuxtuknutem ya pa'ajk xoo'kpa naaj, y'apaajmtkipts ya'a ve'e ats je nnunaxtajkin. ¹³ Tyúvam xa ats miitse'e nnaajmada, pan joma ve'e yaktukka'amáy je oy kats je oy ayook vinxup to'k it to'k naxviijn, yakkojtspaps je'e ve'e juu' atse'e ya ta'axtajk tuxtuujnja, ve'em tse'e yaktukjaa'myejtsnit.

*Ku je Judas dukojtsmojkti maat je tee'tajk je vyintsanda
(Mr. 14.10-11; Lc. 22.3-6)*

¹⁴ Je Judas Iscariote, nuto'k je ixpajkpa juu' ve'e numak-mejtsk ijttu, je'e tse'e ojts dumaatnakyótsjada je tee'tajk je vyintsanda, ¹⁵ jetse'e dunuujmidi:

—¿Tis atse'e xmo'odap pan mpuump atse'e je Jesús jem miits mka'mda?

Van'it tse'e tyukvinva'nijidi ii'px majk je meen juu' ve'e plata. ¹⁶ Van'it tse'e je Judas du'ixti pan vintso ve'e je Jesús dupámüt jem je'e kya'mda.

Je Maja Vintsán je y'a'ox

(Mr. 14.12-25; Lc. 22.7-23; Jn. 13.21-30; 1 Co. 11.23-26)

¹⁷ Ku ve'e je muto'k xaaj dupaaty ku ve'e je tsapkaaky yakkay juu' ve'e je levadura dukamaat, van'it tse'e je Jesús je y'ixpajkpatajk vyinkutámijidi. Van'it tse'e je Jesús du'amotutúvidi:

—¿Jómase'e xtsak jets aatse'e najkx nyak'oya jetse'e nyaknajxumdat je pascua xaaj a'ox?

¹⁸ Van'it tse'e y'atsaajv jetse'e ñajkxtat jem kajpun kajxm. Ku ve'e du'ixtat to'k je jayu juu' ve'e tyijp, jeja tse'e je'e tyak'aajy ñajkxtat. Van'it tse'e jyaa'kvaajñ:

—Jetse'e xnaajmadat: “Jidu'ume'e je yak'ixpajkpa vya'añ: Táminup xa ve'e ats je n'oo'kun. Jeja ve'e mtak'aajy ats je n'ixpajkpatajk je pascua xaaj a'ox ntukmaatyaknaxuva'añ.”

¹⁹ Van'it tse'e je y'ixpajkpatajk dutoondi ax jo'n je Jesús tyukpavaajnidi, y'apaajmtkidu tse'e je pascua xaaj a'ox.

²⁰ Ku ve'e je it cho'oini, van'it tse'e je Jesús je ñumak-mejtsk ixpajkpatajk dumaatnajxti a'óxiva. ²¹ Kaaydup tse'e vye'nada, van'it tse'e je Jesús vyaajñ:

—Tyúvam xa ats miitse'e nnaajmada jets nuto'ke'e miitsta juu' atse'e xpámup jem je jayu kya'm juu' atse'e xtso'oxpajktup.

²² Van'it tse'e ooy tyuntsachvinmapyajkti jetse'e to'k jado'k je Jesús du'amotutúvidi:

—Maja Vintsán, ¿ats je'e vine'e?

²³ Van'it tse'e je Jesús y'atsaajv:

—Nuto'k je'e ve'e juu' ve'e je kya'aj tudupum yam plato jootm ats maat, je'ets je'e ve'e juu' atse'e xpámup jem je jayu kya'm juu' atse'e xtso'oxpajktup. ²⁴ Ax je'emts atse'e mpanujkxp je too' juu' ve'e javyet ijtp ats kajx jep Kunuu'kx Jatyán kujxp, ats, je Jayu Juu' ve'e Nupaamduka Ijtp. ¡Ax ayoots je'e ve'e je jyoot je jayu juu' atse'e xpámup jem je jayu kya'm juu' atse'e xtso'oxpajktup! Nuyojk oy xa ve'e kuy'ijtxji je jayu ku ve'e kukyake'x.

²⁵ Van'it tse'e kyajts je Judas juu' ve'e paajmjinup jem je jayu kya'm juu' ve'e tso'oxpajkjudup. Jidu'um tse'e vyaajñ:

—Yak'ixpajkpa, ¿ats je'e vine'e?

Jetse'e je Jesús y'atsoojvji:

—Mits xa je'e ve'e, ve'em ax jo'n viinm tumva'añ.

²⁶ Kaaydup tse'e vye'nada, jetse'e je Jesús dukaaajn je tsapkaaky, je Nte'yam dukukojsji, jetse'e dutojkva'kxjidi je y'ixpajkpatajk. Van'it tse'e vyaajñ:

—Kayda, ya'a je'e ve'e ats je nni'kx je nkokp.

²⁷ Van'it tse'e dukoompa je tuk'a'ooguin, je Nte'yam dukukojsji, jetse'e dumoojy je y'ixpajkpatajk, jetse'e vyaajñ:

—Oo'kta juu' ve'e ya tuk'a'ooguin myaat. ²⁸ Ya'a je'e ve'e ats je nnuu'pun. Kux ku atse'e n'oo'kut, nyaktaajn-jadaps ats miitse'e to'k je nam kojstán. Je numay jáyuts atse'e nku'oo'kap jetse'e ve'em je tyokin yakmee'kxjadat. ²⁹ Ax nmujmidupts ats miitse'e jets ka'a atse'e n'uk'ooknuvat je tsaaydum pa'ajk naaj, van'itnume'e ku ats miitse'e ntukmaat'oo'ktat je ñam je'e jem ats je nTee' kyutojkun jootm.

*Ku je Jesús du'ava'ni jets je Pedro ve'e kanatyukpájkup
(Mr. 14.26-31; Lc. 22.31-34; Jn. 13.36-38)*

³⁰ Van'it tse'e to'k je uv du'aavdi jetse'e ñajkxti jem Olivos Kopk viindum. ³¹ Van'it tse'e je Jesús je y'ixpajk-patajk dunuujmidi:

—Nujom xa ats miitse'e xmaso'oktat uxyam ya tsooj, kux jidu'ume'e javyet jep Kunuu'kx Jatyán kujxp: “Nyak'oo'kup xa atse'e je carnero vinténiva jetse'e je carnero y'anomva'kxtat.” ³² Ax kuts atse'e njoojntypajknuvat, najkxuups atse'e jem galiléait y'it jootm; ux'ookts miitse'e jem mje'yadat.

³³ Van'it tse'e je Pedro y'atsoojvji:

—Mjamaso'okjada ve'e anañujoma, ka'ats ats mitse'e nmaso'okut.

³⁴ Van'it tse'e je Jesús ña'muxji:

—Tyúvam xa ats mitse'e nnuujma, jets uxyam ya tsooj, ka'anume'e je na'atseev y'aya'axy vye'nat, mutoojk náx-ipts ats mitse'e xkanatyukpukju vye'nat.

³⁵ Van'it tse'e je Pedro y'atsaajv:

—Kunja'aa'k xa atse'e mits maat, ka'ats ats mitse'e nkanatyukpákjut.

Tum ve'em tse'e vyaanduva nujom je myu'ixpajk-patajk.

Ku je Jesús chapkajts jep Getsemaní

(Mr. 14.32-42; Lc. 22.39-46)

³⁶ Van'it tse'e je Jesús je y'ixpajk-patajk dumaatje'y joma ve'e to'k je it juu' ve'e Getsemaní duxaaj; jem tse'e dunuujmi je y'ixpajk-patajk:

—Tsaanada yaja namvaat atse'e xim tso najkx ntsap-kats.

³⁷ Pyavoov tse'e je Pedro jets numejtsk je y'ix-pajkpa juu' ve'e je Zebedeo je myajntktajk. Van'it tse'e chaachvinmapyujk jetse'e ñavyinma'yunmoojyji,

³⁸ jetse'e dunuujmidi je'e juu' ve'e pyavoovdu:

—Tsaachvinmaayp xa ve'e ats ya njoot ya nja'vin oo'kun am paat. Tanda yaja jetse'e joojntyk m'ittat ats maat.

³⁹ Van'it tse'e je Jesús javee'n jyaa'knujkx jetse'e je vyi-ijn je y'aaj dutukpaaty je naax jetse'e chapkajts. Jidu'um tse'e vyaajñ:

—Tata, pan m'o'yixjup xa ve'e, kadi xyakjaty jets atse'e xtukkada'akut ya tsaachpaatun; ax ka je'ep tse'e mtónup juu' atse'e ntsajkp, je'e ve'e mtónup juu' mitse'e mtsajkp.

⁴⁰ Van'it tse'e vyimpijtnuva joma ve'e dumasookti je y'ixpajkpada; maadup tse'e dupaatti. Van'it tse'e je Pedro dunuujmi:

—¿Ka'a ve'e tum'o'yixjada jetse'e ats maat joojntyk kum'itta otyo'k hora? ⁴¹ Nakyujoojntykajada jets tsapkotsta jetse'e mkaka'adat jep tokin jaatp. Je jayu je jyoot je jya'vin, chajkpts je'e ve'e jetse'e dutónut juu' ve'e je Nte'yam chajkp; ax ayonuktákats je'e ve'e je jayu je ñi'kx je kyopk.

⁴² Van'it tse'e mumejtsk nax ñajkxnuva jetse'e jidu'um chapkajts:

—Tata, pan ka'a xa ve'e m'o'yixju jets atse'e xkatukka-da'akut ya tsaachpaatun, va'an tse'e ve'em dutunju ax jo'n mitse'e xtsak.

⁴³ Van'it tse'e vyimpijtnuva; maadup tse'e dupaatnuva je y'ixpajkpada kux ka'a ve'e je tsooj du'ukmuténi-dini. ⁴⁴ Van'it tse'e dumasookti jetse'e mutoojk nax ojts chapkojtsnuva. Nay vanxúpyam tse'e chapkajts.

⁴⁵ Van'it tse'e vyimpijtnuva joma ve'e je y'ixpajkpada jetse'e dunuujmidi:

—¿Mmaadup mpoo'kxtupna ve'e? Ta xa ve'e je tiempo dupaatni jets atse'e nyakpámüt jem je tókinax jayu kya'm, ats, je Jayu Juu' ve'e Nupaamduka Ijtp. ⁴⁶ Pojtukta jets

duja'mda. Jeja xa ve'e mye'jtsni juu' atse'e xpámup jem je jayu kya'm juu' atse'e xtso'oxpajktup.

Ku je Jesús yakmajch

(Mr. 14.43-50; Lc. 22.47-53; Jn. 18.2-11)

⁴⁷ Kojtspna tse'e je Jesús vye'na ku ve'e je Judas jye'y, je'ets je'e ve'e nuto'k je ixpajkpa juu' ve'e numakmejtsk ijttu. Jem tse'e numay je jayu dumaatje'yada je yajkxy tsojx maat jets je kup maat, je tee'tajk je vyintsanda jets je israeejit je myújit jayutajk, je'e tse'e ke'jxjudup. ⁴⁸ Je Judas juu' ve'e je Jesús jem je'e kya'm dupaamnup, myooydu tse'e je nuja'vin vintso ve'e dunujávatat pan pan je'e ve'e je Jesús, ax ve'em tse'e dutónut ax jo'n je jayu je myujayu ooy dutuntsak. Jidu'um tse'e dunuujmide:

—Pan pants atse'e ntsuu'kxp, je'ets je'e ve'e, je'e tse'e mmátstap.

⁴⁹ Kojtskajxpna tse'e je Judas vye'na, van'it tse'e divinkutami je Jesús jetse'e dunuujmi:

—¡Dios meep Yak'ixpajkpa!

Van'it tse'e dutsuu'kx. ⁵⁰ Van'it tse'e je Jesús ña'muxji:

—Amigo, ¿tise'e mnumejtsp?

Van'it tse'e je jayu je Jesús divinkutámide jetse'e duma-jtsti.

⁵¹ Van'it tse'e to'k je jayu juu' ve'e je Jesús maat ve'nip, je'e tse'e je yajkxy tsojx duyakpítsum jetse'e dukuspojxi to'k ado'om je tyaatk juu' ve'e dutoojnip je tee' juu' ve'e dunuvintsanikajxp je tee'tajkta. ⁵² Van'it tse'e je Jesús ña'muxji:

—Paamnua je myajkxy tsojx jep tyajk jaatp; kux nujome'e pan pane'e je jayu duyak'oo'kp je tsojx maat, nay je'ejam tse'e tyuk'oo'knuvap. ⁵³ ¿Ka'a ve'e xnujava jets pan kun'amotu atse'e je nTee', tun jatyts atse'e xtuknukéxut nutoogupxuk majk miijl naxy je ángeles?

⁵⁴ Ax p̄an ve'em tse'e kujyaty, ¿vintsose'e tyónjut kyótsjut juu' ve'e vaamp jep Kunuu'kx Jatyán kujxp ats kajx?

⁵⁵ Van'it tse'e je Jesús je n̄umay jayu d̄unuujmi:

—¿Ve'em ats miitse'e xn̄uminda je yajkxy tsojx māat jets je kup māat, jets atse'e xmátstat ax jo'n atse'e je mee'tspa kun'ijj? Jóvum x̄aaj xa atse'e tunyak'ixpuk jep maja tsaptujkp; ka'ats atse'e xmajtsti van'it. ⁵⁶ Uxyam tse'e ve'em jyaty jetse'e tyónjut juu' ve'e jep Kunuu'kx Jatyán kujxp jyaaydu je Nte'yam je y'ayook kojtsnajx-patajka.

Van'it tse'e to'k ka'ajyji je y'ixpajkpatajk kyukeekjidi, naaydume'e duyaktaandi.

Ku je Jesús d̄uvinteni p̄an p̄an jatye'e d̄unumájidup jep tsaptujkp

(Mr. 14.53-65; Lc. 22.54-55, 63-71; Jn. 18.12-14, 19-24)

⁵⁷ Van'it tse'e je'e p̄an p̄an jatye'e je Jesús dumajtstu, je'e tse'e duyaknajkxtu jeja je Caifás vyinkujk, je tee' je'e ve'e y'ijj juu' ve'e d̄unuvintsanikajxp je tee'tajka. Jepe'e ñay'amojkijidi je tsaptujkpit yak'ixpajkpatajk jets je israeejlit je myújjit jáyuda. ⁵⁸ Ax jékumji tse'e je Pedro pya'ux'ookaja jep je tee' Caifás tyak'aagup paat. Jepts je'e ve'e tyajki jetse'e d̄umaat'ajxtkti je tsaptakmutoom-patajk, je'e ve'e y'ixuvaampy p̄an vintso ve'e kyukaxa māat je Jesús.

⁵⁹ Je tee'tajk je vyintsanda māat je israeejlit je myújjit jáyuda jets nujom p̄an p̄an jatye'e d̄unumájidup jep tsaptujkp, y'ixtidupts je'e ve'e vintso ve'e je Jesús kud̄unuvampetta jetse'e ve'em duyakjay'oo'kjadat. ⁶⁰ Ax ka'a tse'e dupaatti vintso ve'e kud̄unuvampejtti óyame'e n̄umay je jayu myajva'kti juu' ve'e januvampetuvaajnjudup. Ux'ooknum tse'e myajva'kti n̄umejtsk ⁶¹ juu' ve'e vaandu:

—Ya'a xa ve'e vaan: “X'o'yixjup xa atse'e jets atse'e ya maja tsaptajk nyakkutókiyut; toojk xaajts atse'e mpaamnuvat.”

⁶² Van'it tse'e tyeni je tee' juu' ve'e dunuvintsanikajxp je tee'tajkta, jetse'e je Jesús dunuujmi:

—¿Ni vinxupa ve'e mkah'atsav? ¿Vintsó ve'e mkanakyukatsju ku ve'e myaknu'aa'na?

⁶³ Ama'at tse'e je Jesús tyaañ. Van'it tse'e je tee' ña'muxji:

—Je joojntyk Nte'yam kajx, je'e kajx tse'e juu' tyúvam avana, vaajnja aats pan mitse'e je Cristo, juu' ve'e je Nte'yam vyinkoon jetse'e yakkutojknit, je'e je y'Onuk.

⁶⁴ Jetse'e je Jesús y'atsoojvji:

—Je'e xa atse'e, ve'em ax jo'n tuxkats. Vaampapts atse'e jets x'ixtap atse'e, ats, je Jayu Juu' ve'e Nupaamduka ljtj, jets atse'e ntsaanat jeja je Nte'yam y'aka'yun pa'ayi, juu' ve'e nujom duká'mikajxp. Ve'emts atse'e x'ixtuvat ku atse'e nkada'akut jem vínuts jootm.

⁶⁵ Van'it tse'e je tee' je vyit ñatyuknukaa'tsvaatsji, je'e ve'e duyaknukexnatajkip jets kyo'oyja'vipe'e, jetse'e vyaajñ:

—Ta xa ya'a ve'e je Nte'yam divinkojtspét ku ve'e ve'em vya'añ. ¿Tyajxts uu'me'e njaa'ktsojkmudat pane'e du'ixtu dumótudu juu' ve'e tyoon kyojts ka óyap? Ta tse'e x'amotunaxta vintsó ya'a ve'e viinm tuvya'añ.

⁶⁶ ¿Vintsose'e xpayo'oyda?

Van'it tse'e y'atsoovdi:

—Jep tokin jaatp xa ya'a ve'e, vyinmajtsjup tse'e jetse'e y'oo'kut.

⁶⁷ Van'it tse'e divinkutsójjidi, dutsii'kti, jetse'e divim-pa'kxti dujapa'kxti, ⁶⁸ jetse'e jidul'um dunuujmidi:

—Pan je Cristo mitse'e, ¡nukótsuts n'it pan pane'e tumtsii'kju!

Ku je Pedro dukanatyukpajkji je Jesús

(Mr. 14.66-72; Lc. 22.56-62; Jn. 18.15-18, 25-27)

⁶⁹ Namvaate'e ve'em dutonda dunaajmada, jep tse'e je Pedro vye'na taagujkp chuuna. Van'it tse'e to'k je jajtspa je Pedro divinkutami jetse'e dunuujmi:

—Mmaatvítppap xa mits ya'a ve'e tuy'it ya Jesús, ya galiléait jayu.

⁷⁰ Van'it tse'e je Pedro dukanatyukpajkji je Jesús jeja nujom je'e vyinkujkta. Jidu'um tse'e vyaajñ:

—Ka'a xa atse'e nnujava pan ti mitse'e mkajtsp.

⁷¹ Van'it tse'e je Pedro dujaa'kmujékumi je Jesús jetse'e jye'y jep joma ve'e je zaguán. Van'it tse'e y'ixji jado'k je jajtspa. Jidu'um tse'e dunuujmidi pan pan jatye'e jep ve'nidup:

—Jem xa ya'a ve'e dumaatvítppa xi Jesús, xi nazarétit jayu.

⁷² Van'it tse'e je Pedro dukanatyukpajkjinuva je Jesús, je Nte'yam duyaknajxy, jetse'e vyaajñ:

—Ka'a xa ats ya'a ve'e xi jayu n'ixa.

⁷³ Ax ku tse'e vee'n je it ñajxy, van'it tse'e vyinkutámi-jidi pan pan jatye'e jep ve'nidup jetse'e jidu'um je Pedro dunuujmidi:

—Tyúvam xa ve'e jets xi jyáyuva mitse'e, kux ve'eme'e je mkojtsun.

⁷⁴ Van'it tse'e je Pedro y'atsaajv:

—Y'ixp xa je'e ve'e je Nte'yam jets ka'a ats ya'a ve'e xi jayu n'ixa juu' miitse'e mtijtup. Nujav'inuupts je'e ve'e je Nte'yam jets ko'oy nukotsa atse'e ntaannit pan ka'a atse'e tyuva juu' nkats.

Tun je'yji tse'e to'k je na'atseev y'ayaaxy. ⁷⁵ Van'it tse'e je Pedro dujaa'myejts juu' ve'e je Jesús kyojts ku

ve'e ña'muxji: "Ka'anume'e je na'atseev y'aya'axy vye'nat, mutoojk náxipts ats mitse'e xkanatyukpukju vye'nat." Van'it tse'e je Pedro jep pyítsumni jetse'e ooy tyuntsaachvinma'yunyaaxy.

27

*Ku je Jesús jem je Pilato kya'm yakpuujm
(Mr. 15.1; Lc. 23.1-2; Jn. 18.28-32)*

¹ Ku ve'e je it jyajtk, van'it tse'e nujom je tee'tajk je vyintsanda jets je israeejlit je myújit jáyuda, je'e tse'e dukojtsmojkto pan vintso ve'e duyakjay'oo'kjadat je Jesús, ² tsum tse'e je Jesús duyaknajkxiti jetse'e jem je Poncio Pilato kya'm dupaamdi. Je rómaít yakkutojkpa juu' ve'e je maja kutojkun duka'mip van'it, je'e tse'e je Poncio Pilato dumooyp y'ijt je kutojkun.

Ku je Judas ñaajk'oo'kji

³ Je Judas juu' ve'e je Jesús jem je jayu kya'm dupaamnu juu' ve'e tso'oxpajkjudup, ku ve'e du'ixni jets nupaamdukani je'e ve'e jetse'e je Jesús y'oo'kut, van'it tse'e ooy jyoo'ktunnakyo'oyja'vijini jetse'e ojts je tee'tajk je vyintsanda jets je israeejlit je myújit jáyuda du'ukyakvimpituvaajnjini je ii'px majk plata meen juu' ve'e yakmooy. ⁴ Jidu'um tse'e dunuujmidi:

—Ta xa atse'e ntokintún ku atse'e jem miits mka'm tumpum jetse'e y'oo'kut to'k je jayu juu' ve'e ka tókinaxap.

Van'it tse'e y'atsoojvjidi:

—¿Tisna aats je'e ntoonka? ¡Mits xa ve'e mtoonk!

⁵ Van'it tse'e je Judas dunasvaji je meen jep maja tsaptujkp jetse'e ojts ñachaptaajyjini.

⁶ Kyonmojkto tse'e je tee'tajk je vyintsanda je meen jetse'e vyaandi:

—Ka'a xa ve'e dupaa'ty du'akeega maat je pava'nun jetse'e mpa'mumdat ya meen joma ve'e je yax yakpum, kux ya'a ve'e je jayu tuyakma'a jetse'e je jayu y'oo'kut.

⁷ Van'it tse'e dukojtsmojkti jets je meene'e tyukjodydap to'k viijn je naax juu' ve'e je to'tspaampa jye'e, jem tse'e duyaknaxtakadat je viijnk tsóvit jayu. ⁸ Je'e kajx tse'e je naax uxyam paatna duxaaja Nuupun Naax. ⁹ Ve'em tse'e tyoojnji je ayook juu' ve'e jyaay je Nte'yam je y'ayook kojtsnajxpa Jeremías. Jidu'um tse'e dujaajy: “Kyoondy tse'e je iil'px majk plata meen, je meen juu' ve'e je israeejlit jayu ve'em tyuksóvidu, ¹⁰ je'e tse'e tyukkujooydu je to'tspaampa je ñaax, ve'em ax jo'n atse'e je Maja Vintsán xtukupavaajñ.” Jidu'um tse'e je Jeremías dujaajy.

Ku je Jesús divinteni je Pilato

(Mr. 15.2-5; Lc. 23.3-5; Jn. 18.33-38)

¹¹ Ku ve'e je Jesús yakvaajv jeja je Pilato vyinkujk, van'it tse'e je Pilato y'amotutúviji:

—¿Mitse'e je Israeejlit Jayu Yakkutojkpa?

Van'it tse'e je Jesús y'atsaajv:

—Je'e xa atse'e, ve'em ax jo'n tuxkats.

¹² Ku ve'e je tee'tajk je vyintsanda maat je israeejlit je myújit jáyuda ñuvampejtjidi, ni vinxupa tse'e je Jesús kyah'atsaajv.

¹³ Van'it tse'e je Pilato ña'muxji:

—¿Ka'a ve'e xmotu vinxup ti jatye'e myaktuknuxa'aa?

¹⁴ Ax ka'a tse'e je Jesús jyaa'k'atsaajv, ni to'ka je ayook. Atuva atoki tse'e je yakkutojkpa tyuntaajñ.

Ku je Jesús je y'oo'kun kyutujk

(Mr. 15.6-20; Lc. 23.13-25; Jn. 18.38-19.16)

¹⁵ Ax vimpaascua xaaj tse'e je Pilato dumasa'ak y'ijit to'k je poxuntakjayu, jyapana pan pane'e je numay jayu y'amótup. ¹⁶ Jep tse'e vye'na poxuntujkp to'k juu' ve'e

Barrabás duxaaj; ñuja'vi tse'e je numay jayu jets je maja tokin je'e ve'e tyoon. ¹⁷ Ku tse'e je numay jayu jem vye'nada, van'it tse'e je Pilato y'amotutúvijidi:

—¿Pan tse'e mtsojktup jets ats miitse'e nmasookjadat: je Barrabás, ukpu ya Jesús, juu' ve'e Cristo yaktijp?

¹⁸ Je'e kajx tse'e je Pilato ve'em vyaajñ kux je Jesuuse'e jyamaso'okuvaampy; ñuja'vip je'e ve'e jets je ejkun kajx-e'e je Jesús jem je'e kya'm yakpuujm.

¹⁹ Jem tse'e chuuna vye'na je Pilato joma ve'e tyokim-payo'oy, van'it tse'e je ñuda'ax jidu'um kyatsunukejxi: “Kadi vintso xtun je jayu juu' ve'e ka tokin maatap, kux ooy atse'e tso'y ntunvinmaayni je nkuma'aj je'e kajx.”

²⁰ Ax je tee'tajk je vyintsanda maat je israeejlit je myújit jáyuda, je'e tse'e du'akojsidu je numay jáyuda jetse'e du'amótudat jetse'e je Barrabás yakmaso'okut jetse'e je Jesús y'oo'kut. ²¹ Mukojtsjadinuva tse'e je Pilato. Jidu'um tse'e je numay jayu dunuujmidi:

—¿Pan tse'e ya'a ya numejtsk mtsojktup jets ats miitse'e nmasookjadat?

Van'it tse'e y'atsoovdi:

—Je Barrabaase'e.

²² Van'it tse'e je Pilato y'amotutúvijidi:

—¿Ax tits ats vine'e ntónup maat ya Jesús, juu' ve'e Cristo yaktijp?

Van'it tse'e anañujoma y'atsoovdi:

—¡Yakcruuzpétu!

²³ Van'it tse'e je Pilato ña'muxji:

—¿Tyajxse'e? ¿Ti ka óyap ya'a ve'e tudutún?

Van'it tse'e nuyojk mak y'aa'mitaakti:

—¡Yakcruuzpétu!

²⁴ Ku ve'e je Pilato du'ix jets ka'a ve'e y'o'yixju jetse'e je numay jayu kuduyakvinmatyiktsti, y'ukvaandupe'e yoojmu'kta y'ajxukta, van'it tse'e je tsoxk naaj dunukejxi, jetse'e je ja je'e vyinkujkta kyapuj. Jidu'um tse'e vyaajñ:

—Ka'a xa atse'e nni'kxmat pan oo'kpe'e ya jayu juu' ve'e ka tokin maatap; miits xa ve'e mtoonka.

²⁵ Van'it tse'e nujom je jayu y'atsoovdi:

—jAatsam xa je'e ve'e nni'kxminup maat aats je ntsaan je nkoaj ku ya'a ve'e y'oo'kut!

²⁶ Van'it tse'e je Pilato je Barrabás dumasaa; ax je Jesús, yakjavoyjpu tse'e maat je po'o vojpun je pojxun japtsum, jetse'e je jyayu dutukkatajki jetse'e duyakcruuzpéttat.

²⁷ Van'it tse'e je tojpatajk je Jesús duyaknajkxti jep jado'k tujkp joma ve'e ñamyáyjada, jetse'e nujom je tojpatajk je Jesús dunaa'va'kvítti. ²⁸ Van'it tse'e dunujeendi jetse'e je tsapts vit dutukxojxti. ²⁹ Van'it tse'e to'k je ápit ta'aky dupaamdi je corona jo'n, jetse'e dutukxakjeejnukti jem kyuvajkm, jetse'e jem y'aka'yun ka'm dupaamdi to'k je kapy. Je'e kajx tse'e ve'em dutoondi kuxe'e duti-jta jets vyintsa'kidupe'e je yakkutojkpa. Van'it tse'e divinkoxkténidi jetse'e dunuxiikti dutukxiikti. Jidu'um tse'e vyaandi:

—jYakmájats mitse'e m'ijtnit, Israeejlit Jayu Yakkutojkpa!

³⁰ Ñutsójiduva tse'e, jetse'e je kapy dukajpti jetse'e dutukxakvojpu'kti ka to'k náxap. ³¹ Távani tse'e dunuxi'ikta dutukxi'ikta vye'na, van'it tse'e dupajkjidi je tsapts vit jetse'e dupaajmjidini je vyítam. Van'it tse'e duyaknajkxti cruuzpejtpa.

Ku je Jesús cryuuzpejt

(Mr. 15.21-32; Lc. 23.26-43; Jn. 19.17-27)

³² Ku ve'e duyaknajkxta vye'na cruuzpejtpa je Jesús, van'it tse'e dumaatnavyaatjidi to'k je ciréneit jayu, Simón je'e ve'e xyaaj, je'e tse'e je tojpatajk y'akee'yidu jetse'e dupakaajjyat je Jesús je cryuuz. ³³ Ve'em tse'e jye'ydi joma ve'e je it duxaaja Gólgota. (Jidu'um tse'e kyatsapítsum je Gólgota, Kuxútum.) ³⁴ Jem tse'e je Jesús du'uktuk'oo'kuvaandi je tsaaydum pa'ajk naaj juu' ve'e je tsoojy dumaat jetse'e makk dukajávat je tsaachto'nun. Ax ku tse'e je Jesús dujaa'kyajpy, ka'a tse'e du'uuk.

³⁵ Ku ve'e duyakcruuzpejtti, van'it tse'e je tojpatajk duyakva'kxti je Jesús je vyit, je vyitupa'tk tse'e ñukoo'yidu. Ve'em tse'e tyoojnji juu' ve'e jyaay to'k juu' ve'e ijt je Nte'yam je y'ayook kojtsnajkpa. Jidu'um tse'e dujaajy: “Yakva'kxtinu xa ve'e ats je nvit jetse'e dunukoo'yidi ats je nvitupa'tk.” Jidu'um tse'e dujaajy. ³⁶ Van'it tse'e jem y'ajxtkti jetse'e du'ix'íttat. ³⁷ Jem tse'e je Jesús cryuuz kojm dupaamdi to'k je jatyán juu' ve'e du'ava'nip pan ti ve'e kyuvejtp. Jidu'um tse'e vya'añ: “Ya'a xa ve'e je Jesús, je Israeejlit Jayu Yakkutojkpa.”

³⁸ Yakcruuzpejttuva tse'e numejtsk je mee'tspa, to'k jeja je Jesús y'aka'yun pa'ayi jets jado'k jeja y'anajapa'ayi. ³⁹ Pan pan jaty tse'e je Jesús vinnajjudup, vyinkojtspejt-tup tse'e jetse'e je kyuvajk divivuyo'oyda. ⁴⁰ Jidu'um tse'e dunuujmidi:

—¿Ka mítsape'e mtunvaan jets myakkutókiyupe'e je maja tsaptajk jetse'e toojk xaaj xpaamnuvat? Naajk-tso'okjuts n'it. Pan je Nte'yam je y'Onuk xa mitse'e, naajkvánukjuts jem cruz kajxm.

⁴¹ Nuxiikjuduva tukxiikjuduva tse'e je tee'tajk je vyintsanda maat je tsaptujkpit yak'ixpajkpatajk jets je fariseotajk maat je israeejlit je myújit jáyuda. Jidu'um tse'e ñavyaajnidi:

⁴² —Yaktsook xa ya'a ve'e je viijnk jayu; ka'a tse'e ñay'amaadaagaja jetse'e ñaajkts'o'okjut. Pan je Israeejlit Jayu Yakkutojkpa xa ya'a ve'e, va'an tse'e dunaajkváñukju jem cruz kajxm, van'it tse'e njaanchja'vimdat. ⁴³ Ve'eme'e vya'añ jets napyaaajmjupe'e jem je Nte'yam kya'm, va'ants n'it je Nte'yam yaktsa'akju pan tyúvame'e jets tsojkjupe'e, kux ve'em ya'a ve'e vya'añ jets je Nte'yam je y'Onuk ya'a ve'e.

⁴⁴ Je'e paat tse'e vinkojtspejtjudu je mee'tspada juu' ve'e myaatcruuzpejtju.

Ku je Jesús y'o'o'kni

(Mr. 15.33-41; Lc. 23.44-49; Jn. 19.28-30)

⁴⁵ Ku ve'e kujk xaaj dupaaty, van'it tse'e nujom je it je naax kyoo'tsi. Toojk yaaxp paat tse'e y'ijt koo'ts.

⁴⁶ Toojk yaaxp jo'n tse'e vye'na jetse'e mak k je Jesús kyajts. Jidu'um tse'e vyaajñ:

—Elí, Elí, ¿lama sabactani? (Jidu'umts je'e ve'e kyat-sapítsum, Ats je nNte'yam, ats je nNte'yam, ¿tyajxts ats mitse'e xmasa'ak?)

⁴⁷ Jem tse'e tyénada juu' ve'e du'amotunajxtu, je'e tse'e vaandu:

—Je Elíastam xa ya'a ve'e yaaxjip.

⁴⁸ Van'it tse'e to'k je jayu ñomkaj jetse'e ojts to'k je tukna'oktaatsun duyakxaa'k maat je tsaaydum pa'ajk na'ook. Van'it tse'e dupuujm jem kapy jajm jetse'e je Jesús dutukvinoxoo'tsut. ⁴⁹ Ax jidu'um tse'e je viijnk jayu vyaandi:

—Maso'oku, va'an du'ixumda pan miimpe'e je Elías yaktsa'akju.

⁵⁰ Van'it tse'e je Jesús jado'k nax mak kyojtsnuva jetse'e je jya'vin tyukvaatsji. ⁵¹ Van'ítjyam tse'e je ata-tyok kajojk kyaa'tsva'kxy ayojk ava't juu' ve'e jep ma-ja tsaptujkp tuk'atatyuk je it juu' ve'e je kunoo'kxun

munuyojk dumaat. Ojxi tse'e je it, po'ova'kxtu tse'e je mujit tsaaj, ⁵² avaatstuva tse'e je oo'kpa jot, jetse'e jyoojntykpajktinuva numay je Nte'yam je jyayu juu' ve'e oo'ktu. ⁵³ Pitsumduts je'e ve'e jep jyotupta. Távani ve'e je Jesús jyoojntykpajknuva vye'na, van'it tse'e tyajkidi jem kunuu'kx jerusaleenit kyajpun kajxm joma ve'e numay je jayu y'ixjidi. ⁵⁴ Ku ve'e je tojpa juu' ve'e dunuvintsánip numókupx je tojpatajk jets pan pan jatye'e du'ix'ijttup je Jesús, je'e tse'e du'ixtu ku ve'e je it y'ojxi jets juu' jatye'e jaa'ktoojnju jaa'kkojtsju, ooy tse'e tyuntsa'kidi jetse'e ñavyaajnidi:

—Tyúvdamd xa ve'e jets je Nte'yam je y'Onuk ya'a ve'e tuy'it.

⁵⁵ Numay tse'e jem je ta'axtajk vye'nada juu' ve'e dupanajkxtu je Jesús ku ve'e jem galiléait y'it jootm chaa'n jetse'e je putajkin dumooydi, jékum jaty tse'e tyaandi jetse'e du'ixti juu' jatye'e toojnju kojtsju. ⁵⁶ Ax nutoojk tse'e je ta'axtajk: to'k tse'e je María Magdalena, jado'k tse'e je María juu' ve'e je Santiago jets je José je tyaak, jado'k tse'e je Zebedeo je ñuda'ax, je Santiago jets je Juan je tyaakta.

Ku je Jesús ñaxtajki

(Mr. 15.42-47; Lc. 23.50-56; Jn. 19.38-42)

⁵⁷ Ku ve'e je it tyánayini, van'it tse'e to'k je kumeen jayu jye'y, José je'e ve'e xyaaaj, arimatéait jayu je'e ve'e, pyanajxpapts je'e ve'e je Jesús. ⁵⁸ Van'it tse'e ojts je Pilato du'ix jetse'e du'amotu je Jesús je ñi'kx je kyopk. Ax pyavaan tse'e je Pilato jetse'e yakmo'ot. ⁵⁹ Van'it tse'e je José je ni'kx je kopk duyakvajntyk jem cruz kajxm jetse'e to'k je va'ajts vit dutukvimpitt, ⁶⁰ jetse'e duyaknaxtajki jep jótup juu' ve'e je José jye'e, juu' ve'e yakjapyajmju jep tsajaatp. Ku ve'e je jot aak dutuk'akaayni to'k je tsaaj

juu' ve'e va'ajts maj, van'it tse'e ñajkxni. ⁶¹ Jem tse'e ðuvintsaaanada vye'na je jot je María Magdalena jets je jado'k María.

Ku yak'ix'ijit joma ve'e je Jesús ñaxtajki

⁶² Ku ve'e je xaaj tyajkini, távani ve'e yak'apaamduka vye'na je poo'kxtkun xaaj, van'it tse'e je tee'tajk je vyintsanda maat je fariseotajk ojets du'ixta je Pilato ⁶³ jetse'e dunuujmidi:

—Njaa'myejtsp xa aatse'e ku ve'e joojntykipna vye'na je vin'aa'mpa, jets ve'eme'e vyaajñ jets kutoojk xaaj ve'e jyoojntykpajknuvat. ⁶⁴ Je'e kajx tse'e pava'anu jetse'e je jot oy yak'ix'ítut ku ve'e to'mayji je y'ixpajkpatajk koo'ts najkx je ni'kx je kopk dumee'tsta jetse'e ux'ook je jayu dunuujmidinit: “Ta xa je'e ve'e jyoojntykpajknuva.” Pan ve'em xa ve'e kujyaty, nuyojk tse'e je jayu ðvin'aa'ndat jets ni ka'a ve'e ku ve'e joojntykipna vye'na.

⁶⁵ Van'it tse'e je Pilato ña'muxjidi:

—Uxeja xa ve'e je tojpada jetse'e du'ix'íttat; najkxtats miits jep x'ixta jetse'e oy xyaktándat.

⁶⁶ Van'it tse'e ñajkxti jetse'e je jot oy ðuyaktaandi je ixta'nun maat, ve'em tse'e nujava tyánut pan yak'avaatstupe'e uk pan ka'a. Van'it tse'e jep ðumasookti je tojpada.

28

Ku je Jesús jyoojntykpajknuva

(Mr. 16.1-8; Lc. 24.1-12; Jn. 20.1-10)

¹ Távani tse'e je poo'kxtkun xaaj ñaxy vye'na, kujajnupe'e domingo, muto'k xaaj je semana, van'it tse'e je María Magdalena jets je jado'k María ojets du'ixta je jot joma ve'e ñaxtajki je Jesús. ² Tun to'mayji tse'e je it mak tyun'ojxi jetse'e to'k je Maja Vintsán je y'aangeles jem tsapjootm

chaa'n jětse'e kyadaaky joma ve'e je jot, van'it tse'e je tsaaj duyakkeek juu' ve'e y'akaajyjup, jětse'e dutuk'ajtk. ³ Ooye'e tyun'ajaj tyun'atu'kx je ángeles, ve'em ax jo'n je vítsuk; jets je vyit, va'ajts poo'pts je'e ve'e, ve'em ax jo'n je tsap'aa'pk. ⁴ Ku ve'e je tojpa du'ixti, ooy tse'e tyuntsa'kidi jětse'e tyunmíptini, mukaxux tse'e tyaandi, ve'em ax jo'n aa'kani kuy'ijtti. ⁵ Van'it tse'e je ángeles dunuujmi je ta'axtajkta:

—Kadi mtsa'agada, nnuja'vip xa atse'e jets je Jesuuse'e m'ixtidup, je'e juu' ve'e cruuzpejt. ⁶ Ka'a xa je'e ve'e yaja pan, ta je'e ve'e jyoojntykpajknuva ax jo'n vyaajñ jo'n. Minu x'ixta je it joma ve'e yakpuujm. ⁷ Jatyji tse'e mnajkxtat jětse'e je y'ixpajkpatajk xnaajmadat: “Ta xa ve'e jyoojntykpajknuva je'e juu' ve'e aa'kani tuy'uk'it; najkxupts je'e ve'e jem Galilea, ux'ookts miitse'e jem mjelyadat, jem tse'e x'ixtat.” Ta tse'e nvaajnjada —jidu'um tse'e je ta'axtajk yaknuujmidi.

⁸ Van'it tse'e je ta'axtajk tun jatyji choo'ndi joma ve'e je jot, tsa'kidupe'e jětse'e nay ve'empa ooy tyunxoojntktuva. Je'e tse'e noomp najkxtu jětse'e je ixpajkpatajk duvaajnjadat. ⁹ Jem tse'e ñajkxta vye'na ku ve'e je Jesús dumaatnavyaatjidi jětse'e kyojtspoo'kxjidi. Van'it tse'e je Jesús duvinkutámidi jětse'e dvinja'vidi duintsa'kidi, jětse'e jem tyékum dutsee'ndi. ¹⁰ Van'it tse'e je Jesús ña'muxjidi:

—Kadi mtsa'agada, najkxu xvaajnjada ats je n'utsatajk jets jeme'e Galilea ñajkxtat, jemts atse'e x'ixtat.

Ku je tee'tajk je meen dumoooydi je tojpada jětse'e tyaayadat

¹¹ Namvaate'e je ta'axtajk ñajkxti, van'it tse'e jem kajpun jootm ñajkxti aje'ejyji je tojpada juu' ve'e je jot du'ix'ijttup jětse'e ojts duvaajnjikáxta je tee'tajk je vyintsanda ti jatye'e tutyunju tukyatsju. ¹² Van'it tse'e je

tee'tajk je vyintsanda ojts dukojtsmókta maat je israeejlit je myújit jáyuda pan ti ve'e tyóndap. Van'it tse'e may je meen dumooydi je tojpada ¹³ jetse'e jidu'um dunuujmidi:

—Ve'em miitse'e mva'andat jets maadupe'e tumve'nada, van'it tse'e ojts je Jesús je y'ixpajkpatajk tudumee'tsta je ñi'kx je kyopk. ¹⁴ Pan myótup tse'e je kats je yakku-tojkpa jets maadupe'e tumve'nada, kádits xtivinmayda, aatsts miitse'e nkukótstap jetse'e McKayavintsotóndat.

¹⁵ Van'it tse'e je tojpada je meen dukuvajkti jetse'e ve'em ojts dutonda ax jo'n yaknuujmidi. Uxyam paatna tse'e numay je israeejlit jayu vya'anda jets ve'emame'e jyajty.

Je pava'nun juu' ve'e je Jesús yaktaajnjidu je y'ixpajkpatajk (Mr. 16.14-18; Lc. 24.36-49; Jn. 20.19-23)

¹⁶ Najkxtu tse'e jem Galilea je Jesús je ñumakto'k ixpajkpatajk, jeme'e ñajkxti joma ve'e je kopk juu' ve'e je Jesús tukna'muxjudu. ¹⁷ Ku ve'e je Jesús du'ixti, vyinja'vidu vyintsakidu tse'e, óyame'e jem juu' ve'e mejtsvinmaaydup pan tyúvam je'e ve'e je Jesús. ¹⁸ Van'it tse'e je Jesús je y'ixpajkpatajk divinkutami jetse'e dunuujmi:

—Yakmooynu xa atse'e nujom je kutojkun juu' ve'e jem tsapjootm jets yaja naxviijn. ¹⁹ Je'e kajx tse'e, najkxta miits to'k it to'k naxviijn jetse'e je jayu xyakvimpjittinit ats je n'ixpajkpatajkta, jetse'e xyaknapéttat je Dios Tee' kajx, ats, je'e je y'Onuk kajx, jets je Espíritu Santo kajx, ²⁰ jetse'e xtuk'ixtat jetse'e dukutyoondinit nujom juu' ats miitse'e tuntukpava'anda. Nujávadats jets xa'ma kajx atse'e n'ijtnit miits maatta je itakax paat.

Ya'a tse'e je nam kojstán juu' ve'e je Nte'yam_
xyaktaajnjimdu je nMaj Vintsánamda Jesucristo kajx
 New Testament in Mixe, Totontepec (MX:mto:Mixe, Totontepec)

copyright © 1989 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Totontepec Mixe, (Mixe, Totontepec)

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mixe, Totontepec [mto], Mexico

Copyright Information

© 1989, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Mixe, Totontepec

© 1989, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2018-11-16

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 30 Dec 2021 from source files dated 30
Nov 2021
47d09f80-22d6-55c5-b9e5-a04a59e3169e